

ZBIÓR
ARTYKUŁÓW NAUKOWYCH

PEDAGOGIKA. OSIĄGNIĘCIA
NAUKOWE, ROZWÓJ,
PROPOZYCJE NA ROK 2015

Warszawa

30.12.2015 - 03.01.2016

#1

СБОРНИК
НАУЧНЫХ СТАТЕЙ

ПЕДАГОГИКА. НАУЧНЫЕ
ДОСТИЖЕНИЯ,
НАРАБОТКИ, ПРЕДЛОЖЕНИЯ
ЗА 2015г.

Варшава

30.12.2015 - 03.01.2016

#1

U.D.C. 37+082

B.B.C. 94

Z 40

Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour»

Druk i oprawa: Sp. z o.o. «Diamond trading tour»

Adres wydawcy i redakcji: 00-728 Warszawa, ul. S. Kierbedzia, 4 lok.103

e-mail: info@conferenc.pl

Cena (zl.): bezpłatnie

Zbiór artykułów naukowych.

Z 40 Zbiór artykułów naukowych. Konferencji Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej " Pedagogika. Osiągnięcia naukowe, rozwój, propozycje na rok 2015 " (30.12.2015 - 03.01.2016) - Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2015. - 92 str.

ISBN: 978-83-65207-56-2

U.D.C. 37+082

B.B.C. 94

Komitet Organizacyjny i Kolegium redakcyjny Konferencji:

1. W. Okulicz-Kozaryn (Przewodniczący), dr. hab, MBA, profesor, Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie, Polska;
2. A. Murza, (Zastępca Przewodniczącego), MBA, Ukraina;
3. А. Горохов, к.т.н., доцент, Юго-Западный государственный университет, Россия;
4. Р. Латыпов, д.т.н., профессор, Московский государственный машиностроительный университет (МАМИ), Россия;
5. L. Nechaeva, dr, Ukraina;
6. М. Ордынская, профессор, Южный федеральный университет, Россия;
7. В. Подобед, dr, Belarus;
8. M. Paradowski, dr, Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie, Polska;
9. A. Prokopiuk, dr, Wyższa Szkoła Ekonomiczna w Białymstoku, Polska;
10. A. Tsimayeu, dr, associate Professor, Belarusian State Agricultural Academy, Belarus;
11. Е. Чекунова, д.п.н., профессор, Южно-Российский институт-филиал Российской академии народного хозяйства и государственной службы, Россия.

Wszelkie prawa zastrzeżone. Powielanie i kopiowanie materiałów bez zgody autora jest zakazane. Wszelkie prawa do materiałów konferencji należą do ich autorów. Pisownia oryginalna jest zachowana. Wszelkie prawa do materiałów w formie elektronicznej opublikowanych w zbiorach należą Sp. z o.o. «Diamond trading tour». Obowiązковым jest odniesienie do zbioru.

ISBN: 978-83-65207-56-2

"Diamond trading tour" ©

Warszawa 2015

SPIS /СОДЕРЖАНИЕ

SEKCIJA 13. PEDAGOGIKA. (ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ НАУКИ)

1. Мудрик В.И., Заветный С.А., Школа А.Н..... 5
НОВАЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ ПАРАДИГМА КАК ФАКТОР РАЗВИТИЯ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ
2. Molochenko V.V..... 14
UPDATING SUBJECTIVE EXPERIENCE AS A CONDITION TO THE SKILLS OF PARTNERSHIP
3. Міщеня О.П..... 19
ПРАВОВЕ ТА ГРОМАДЯНСЬКЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ УКРАЇНИ НА ШЛЯХУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО РОЗВИТКУ
4. Menshakova M. Yu., Postevaja M.A. 24
EDUCATIONAL AND TOURIST POTENTIAL OF THE BOTANICAL COLLECTIONS OF THE ARCTIC MURMANSK STATE UNIVERSITY
5. Білинська Н. Я. 26
ОСОБЛИВОСТІ ТРУДОВОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ В ЕТНОПЕДАГОГІЦІ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ
6. Уваров Ю.В., Лебедь С.В..... 32
РОЛЬ ЖИВОТНЫХ В ВОСПИТАНИИ ДЕТЕЙ
7. Довбня П.І. 34
ПЕДАГОГІЧНА СИСТЕМА ФОРМУВАННЯ МАЙБУТНЬОГО НАУКОВЦЯ У ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ Д.О. ГРАВЕ
8. Horpinich T. I. 41
THE DEVELOPMENT OF HIGHER EDUCATION IN THE USA (17TH-19TH CENTURIES)
9. Zaitseva N. 45
CLOUD-BASED SOFTWARE ADVANTAGES FOR CONDUCTING STUDENTS EXTRACURRICULAR ACTIVITIES IN LEARNING FOREIGN LANGUAGES
10. Гнатенко О.С. 48
СПЕЦИФІКА ФОРМУВАННЯ КРИТЕРІЇВ ОЦІНЮВАННЯ У АНГЛОМОВНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ
11. Загородній С.П. 50
ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ КЕРІВНИКА ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ У СИСТЕМІ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ

12. Хинчагашвили Н.Ш.	53
К ВОПРОСУ О ПОДГОТОВКЕ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ РКИ В ГРУЗИИ	
13. Мареев Д. А.	57
ВИКОРИСТАННЯ МОБІЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ	
14. Khmyzova O.	65
THE EUROPEAN LANGUAGE PORTFOLIO IN LEARNING AND TEACHING BUSINESS ENGLISH	
15. Пятницька Д. В.	68
ВПЛИВ ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ РОУП-СКІПІНГУ НА РОЗВИТОК РУХОВИХ ЯКОСТЕЙ СТУДЕНТІВ	
16. Сичов Д. В.	71
ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ЗА ДОПОМОГОЮ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У БАСКЕТБОЛІ	
17. Бочарова С.А.	73
ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ КОММУНИКАТИВНОГО ПОДХОДА В ПРЕПОДАВАНИИ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА	
18. Бобак О.Б.	76
СТАНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ	
19. Куртяник А. І.	83
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ КОРЕКЦІЙНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ РОБОТИ З ПІДЛІТКАМИ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ У КОНФЛІКТІ ІЗ ЗАКОНОМ	
20. Стукалова Т.Г.	87
ОСВІТА ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ЧИННИК РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА	

Мудрик В.И.

зав. кафедрой СПбД, ХГПА,
профессор, канд. пед. наук,

Заветный С.А.

зав. кафедрой ЮНЕСКО

«Философия человеческого общения
и социально – гуманитарных дисциплин» ХНТУСХ
доктор философских наук, профессор,

Школа А.Н.

зав. кафедрой СД, ХГПА, доцент, кан. наук з фвс.

НОВАЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ ПАРАДИГМА КАК ФАКТОР РАЗВИТИЯ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ

Аннотация: В статье предпринята попытка обосновать проблему переустройства будущей системы образования в стране как сложного многоаспектного явления на основе новой парадигмы образования и системы координат

Abstract: This article attempts to justify the issue of the future reconstruction of the education system in the country as a complex multidimensional phenomenon on the basis of a new paradigm of education and coordinate systems

Keywords: paradigm of education, the problem, future of education, system, ыtraining, teaching.

Ключевые слова: парадигма образования, проблема, будущее образования, система, обучение, преподавание.

Актуальность исследования: система образования в Украине и ее будущее состояние требует реформирования, как на организационном, так и на ресурсном обеспечении, перестройки образовательного процесса с учетом изменения условий, экономического и духовного состояния, содержания обучения и преподавания.

Постановка проблемы исследования. Проблемными вопросами в рамках нашего исследования являются: условия интеграции Украины в мировое информационное и европейское образовательное поле; модернизация системы образования с учетом внедрение новых стандартов обучения; современных информационно-коммуникационных и перспективных педагогических и здоровьесберегающих технологий, инновационных форм и методов обучения и др. [2.5.6.10.11].

Целью исследования является выявление прогностических подходов к выстраиванию новой системы координат будущего развития образования с точки зрения содержания образования и преподавания.

В связи с этим следует рассмотреть ряд базовых понятий раскрывающих данную проблему [2,3,4,7,8].

Проблема (от греч. problema — задача), в широком смысле сложный теоретический или практический вопрос, требующий изучения, разрешения; в науке — противоречивая ситуация, выступающая в виде противоположных позиций в обь-

яснении каких-либо явлений, объектов, процессов и требующая адекватной теории рассмотрения системы образования для её разрешения.

Система - комплекс избирательно вовлеченных компонентов, у которых взаимодействие и взаимоотношения принимают характер взаимодействия компонентов на получение фокусированного полезного результата- преобразования системы образования.

Именно поэтому в нашей концепции **результат** оказывает центральное организующее влияние на все этапы формирования образовательной системы, а сам полезный результат является, несомненно, феноменом перевода системы образования в новое состояние. Переход системы осуществляется посредством управления. **Управление** – это перевод системы из одного состояния в другое. Все, чем человек живет в настоящем, все, что сделано им в прошлом, имеет истинную ценность, индивидуальное и общественное значение лишь в связи с будущим, с перспективой развития самого человека и его социального мира. Достаточно сопоставить различные жизненные позиции – «**жить прошлым**», «**жить настоящим**», «**жить будущим**» – чтобы стало очевидно, что именно последняя имеет тот положительный социально-культурный смысл, который соответствует современной концепции развития личности и общества на основе системы образования.

Будущее – это новая система координат пространства и времени развития бытия и социальной системы и ее подсистемы образования. Будущее может быть рассмотрено как относительно упорядоченная во времени совокупность событий в системе образования, приводящих к достижению идеальных результатов, являющихся на данном этапе жизненного пути основными ориентирами в образовательной деятельности человека.

В классическом варианте **образование** это система знаний, умений и навыков, т.к. образование предполагает преднамеренную передачу ценного знания обуча-

Рис. 1. Составные части понятия «развития».

ющимся, нравственно приемлемым способом, через систему познания моделей мира и поведения, движения личности в поле культуры сообщества, видения и нахождения своего места в будущем времени.

Парадигма будущего образования – формулирование и изложение основных принципов, понятий, проблем сферы распространения и усвоения знаний, эвристических экспериментов, ожидаемых результатов, рекомендаций по улучшению образовательного процесса.

Развитие образования есть порождение целостностью новой целостности за счет преобразования себя. Иными словами, развитие системы образования есть такое изменение состояний, которое происходит при условии сохранения ее основы, т.е. некоего исходного состояния, порождающего новые состояния (Рис. 1.). То есть развитие системы образования характеризуется, прежде всего, своей поступательностью и постепенностью, связью с изменениями социальной среды на основе **факторов** – это причин, движущих сил каких-то явлений или процессов, которые приводят к положительным или отрицательным изменениям в состоянии исследуемого объекта.

Анализ результатов исследования. Проблема подготовки будущих специалистов в системе высшего образования является актуальной для всех стран мира и слабым звеном профессиональной подготовки кадров. Это подтверждается данными опубликованными в газете «TheTimes» относительно рейтинга вузов всего мира. Вузы Украины занимают очень скромное место по подготовке разнопрофильных специалистов народного хозяйства страны (120-230 место).

В Украине осуществляется реформирование системы образования. Так, по словам министра образования С. Квита в новом законе о высшем образовании предусмотрены системные изменения с учетом перехода в новое информационно-образовательное поле, глобализацией образования в системе болонского процесса, а также автономизацией высших учебных и заведений. Он отметил, что существенное влияние на развитие образования оказывает рынок, рынок образовательных услуг. Министр говорит, что мы не ожидаем, что запланированные системные изменения удовлетворят всех: победителями станут только те, кто сможет предложить высокое качество образования. Важно, чтобы выиграла вся страна, чтобы раскрылся общий потенциал, какое имеет украинское общество. ([11]Украинская правда, 27.01.2014.).

Современная трактовка понятия «образование» рассматривается с позиции трех значений: 1 -достояние личности; 2- процесс обретения личностью своего достояния; 3- система образования – социальный институт, посредством которого формируется личность как специалист [9]. Это обоснованно тем, что человек, как саморазвертывающаяся система, подвержен изменениям в будущем времени, поэтому он должен создавать будущее видение своего места, быть солидарным с будущим в процессе своего развития. Иными словами, образование должно способствовать развертыванию развивающейся личности.

Образовательная система, как организационная подсистема, сама подвержена изменениям и развитию. Развитие как философская категория трактуется по-разному. Исходя из разных толкований мы рассматриваем развитие и в том числе в сфере образования с такой позиции (Рис.1)

Из рисунка видно, что развитие требует четкой ориентации движения системы образования к заданной цели будущего состояния без возврата в прошлое состояние. Иными словами, с точки зрения диалектики необходим переход системы образования в новое качественное состояние, когда старое отживает и нарождается новое бытие

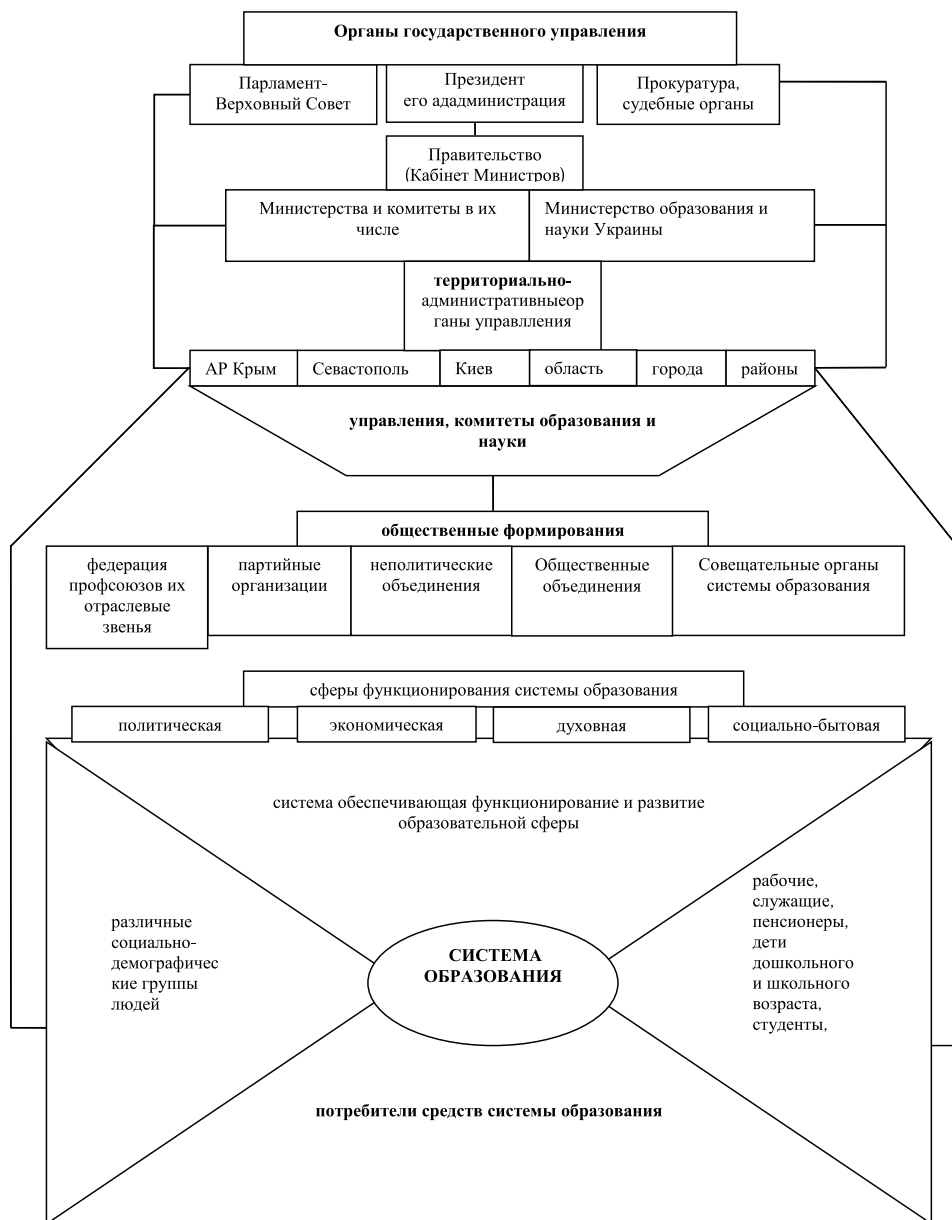

Рис. 2. Система образования в структуре государственного устройства

Таблица 1

|Суть старой и новой парадигмы системы обучения

Старая парадигма	Новая парадигма
<p>Обучение – направлено на знакомство с новыми явлениями и процессами, с которыми студент может сталкиваться.</p> <p>Вывод: обучение было сориентировано на изменение представления о реальности, т.е. мир открывал студенту скрытые стороны.</p> <p>Старый подход обучения делал упор на развитие потенциала студента.</p>	<p>Обучение – изменение места обучаемого в реальном мире. Значит, в первую очередь обучение позволяет устанавливать новые связи и контакты будущего, т.е. приходящего нового.</p> <p>Вывод: это требует развития умений предвидения будущего, стратегии будущего состояния, нахождения своего места как специалиста нужного обществу.</p> <p>Новый подход предполагает изменение позиции студента (будущего специалиста) в реальном мире.</p>

системы образования. Чтобы «создавать» будущее системы образования необходимо, прежде всего, изучить структуру, содержание, особенности формирования образования в различных общественных системах, в разных социальных группах.

Необходима система показателей, с помощью которых можно определять степень соответствия представлений в будущем потребностям и возможностям человека. Знание этого позволит выяснить специфику связи будущего с настоящим, определить ту роль, которую картина будущего состояния способствует в повышении активности различных социальных субъектов, в числе которых находятся вузы. Поэтому важно рассмотреть (Рис. 2.) место системы образования в структуре государственного устройства.

Характеризуя место системы образования в государственном устройстве, следует подчеркнуть, что главными субъектами управления развитием образования являются Верховный Совет, Президент, Кабинет Министров Украины. В составе Кабинета министров находится министерство образования и науки, которое формирует идеи и разрабатывает основные направления образовательной деятельности населения страны с учетом экономических, духовных и политических процессов. Структурными подразделениями министерства являются органы управления областей и районов, которые на подчиненных территориях осуществляют образовательные процессы.

Одним из условий – новых требований к образованию являются рыночные отношения. Переход к рынку потребовал преобразований в системе подготовки специалистов. Поэтому, в таких документах, как в Концепции образования, в Законе Украины «Про вищу освіту» преобразования высшей школы рассматривается всесторонне.

Жизнь потребовала, чтобы учебные учреждения готовили специалистов, отличающихся от старого образования, которое было ориентировано на широту знания, умение использовать инструментальный логического анализа.

Успех логического подхода был оправдан тем, что студенты на базе прошлого, как стратегии, приобретали знания и использовали их в будущем времени. Однако современные условия требуют, вопреки прошлому и настоящему, осоздание будущего и создания будущей модели образования и последующей деятельности специалиста.

Вместе с логикой следует развивать интуицию и творчество, как основы успеха будущего специалиста. По мнению многих авторов (1.2.3.4.5.), это позволит студенту, в результате переориентации обучения, изменить восприятие реальности и на основе этого достичь желаемого результата. В этой связи следует переходить на новые формы обучения. (Табл.1).

Из таблицы видно, что суть старой парадигмы заключается в способности студента воспроизвести в учебной ситуации большой объём сложного по своему содержанию материала, который нельзя рассматривать, как признак высокого уровня образованности данного студента. Действительно, ситуация полностью определена – это стандартный ответ у доски; материал заранее подготовлен, никаких неожиданностей не может быть; материал был изложен ранее преподавателем, а не добыт студентом самостоятельно; ситуации выбора у студента не было.

Сутью новой парадигмы является – повышение уровня образованности студента. Отсюда, чем выше уровень образования, чем шире сфера деятельности и степень неопределённости ситуаций, тем больше он способен действовать самостоятельно.

Можно констатировать, что традиционное образование готовит знающего человека, умеющего найти выход из сложившейся ситуации на основе прошлого, а проблемное, ситуационное образование готовит мудрого человека, умеющего предвидеть будущее и вести себя таким образом, чтобы будущее оказалось приятным для него.

Исходя из вышеизложенного следует, что учебный процесс ориентирован на обучение, а преподавание должно играть роль средства. Поэтому в процессе преподавания точкой концентрации внимания является вход учебного процесса: это то, что дается студенту (знания, умения, навыки).

В процессе обучения концентрируется внимание на выходе – то, что получил студент, при этом надо учитывать, чтобы содержание обучения было полезным в будущей деятельности студента. В этой связи видвятся требования к будущему специалисту, в систему которых включено три группы развития способностей и качеств: наличие способности понимать ситуацию; наличие определенных навыков и умений; наличие определенного поведения.

По нашему мнению необходимо рассматривать деятельность студентов в вузе на основе поэтапного обучения. Этапное обучение предусматривает применение целого комплекса мероприятий взаимодействующих между собой с целью развития способностей студентов:

– понимание ситуации и происходящих процессов предполагает, что обучающийся знает основы специальности, умеет понимать поведение человека, анализировать и оценивать его поступки, предсказывать возможные реакции и возможные действия с его стороны.

– формирование таких навыков и умений, которые позволят студенту уметь работать с информацией, знать, как ее искать, где получать, как проверять, обрабатывать и хранить, уметь пользоваться оргтехникой, компьютером. Современная ситуация требует от большинства выпускников знания иностранных языков, в первую очередь – английского.

– воспитание определенного поведения студента, как наиболее важного требования, предъявляемым к специалистам в деловых организациях, имеющих свою «корпоративную» культуру.

Прежде всего, будущий специалист должен находиться на определенном уровне культурного развития. Это касается таких сторон его личности, как знание и понимание истории и традиций народа и страны, как умение вести себя в соответствии с нормами этики, общественной жизни. Он должен уметь работать в группе, в коллективе, соотносить свои интересы с их интересами, уметь подчиняться, там, где это требуется и приемлемо требованиям коллектива.

Для успешной работы и продвижения в организации у специалиста должно быть развито умение обучаться и желание учиться, совершенствоваться. Эти качества в настоящее время становятся, ведущими.

Специалисту должно быть привито стремление к ответственному, надежному и преданному отношению к организации и выполняемой им работе.

Что же должен в процессе обучения приобрести будущий специалист, чтобы развить в себе вышеперечисленные требуемые качества:

– в процессе обучения посредством культурного и интеллектуального развития студент должен найти для себя ответ на жизненно важные вопросы: для чего осуществляется деятельность и какими средствами допустимо ее осуществлять и добиваться целей. Ответ на данные вопросы формирует ценностную базу человека.

– студент в процессе обучения должен «наполниться» знаниями, которые будут помогать, ему, получить для себя ответ на вопросы типа «что это такое?», «как это функционирует?», «как это следует делать?» и т. п.

– в процессе обучения у студента должны быть развиты определенные операционные навыки, которые проявятся в виде умения осуществлять действия и процедуры, с которыми ему придется сталкиваться во время работы в организации.

– обучение должно развить у студентов навыки общения и участия в коллективных действиях, как осуществлять взаимодействие.

– одним из важнейших приобретений, которое должен сделать студент в процессе обучения, является развитие способности предвидения. Взгляд должен быть всегда устремлен в будущее. Поэтому студент должен научиться предвидеть то, что будет и, что может произойти. Для этого необходимо развивать воображение и интуицию.

– учебный процесс должен развить у студента активную жизненную позицию и сформировать у него высокую мотивированность к труду. научиться проводить изменения и не бояться нового.

Современный подход требует, чтобы учебный процесс был ориентирован на процесс обучения, что позволит:

– учитывать взгляды на обучение, администрации вуза, преподавателей, студентов как объектов воздействия.

– выявлять и учитывать мнение студентов о характере, пользе и качестве проведения занятий, оценки студентами работы преподавателей;

– переходить к интегративному обучению в контексте предмета изучения вместо изучения и рассмотрения основных тем, задач и вопросов;

– перенос центра внимания при обучении с поиска правильных ответов на развитие умения решать проблемы связанные с будущей специальностью;

– замена пассивного типа обучения, в котором студенту отводится роль слушающего, усваивающего, повторяющего активным обучением, в процессе которого студенты становятся творцами знаний, решений;

– замена контроля за учебным процессом со стороны преподавателя контролем со стороны студента. Преподаватель фиксирует правила учебного процесса, студенты сами контролируют, как они осуществляют обучение по принципу:

– цели учебного процесса – степень достижения этих целей студентами. степень выполнения задания студентами;

– больше уделять внимания обучению на основе эксперимента, что позволяет устанавливать связи, идеи с практикой, формировать навыки, умения эффективно работать;

– формировать определенные стандарты и нормы поведения студентов посредством стимулов, различных форм реакции на осуществление правильных действий студентов;

– на основе комплексного обучения больше уделять внимания обучению действиям, то есть решению реальных задач максимально приближенных к реальным условиям будущей работы;

– необходимо уделить внимание такому воспитывающему фактору, как пример, наблюдение за поведением преподавателей, студентов. Это может оказывать на студентов положительное влияние, формировать у них культуру поведения, культуру выполнения работы.

Выводы. Анализ показывает, что необходимо рассматривать все параметры порядка будущей системы образования и при этом:

- модернизировать систему управления образованием на всех уровнях;
- усилить междисциплинарность обучения на основе фундаментального знания, полученного студентами в вузе;
- формировать у студентов способность действовать в ситуации неопределённости, предполагающей осуществление выбора способа действия.
- развивать способность студента действовать самостоятельно.

Проблема дальнейших исследований. Анализ показывает, что требуется более углубленное изучение, как на теоретическом, так и на практическом уровне следующих проблем системы образования:

– важно вскрыть объект образования со стороны предмета, как нечто новое в объекте все его стороны, т.е. объект прежний, а после изучения он представлен в другом содержании с предметной стороны: организованности-структуры, связей его элементов, взаимодействий в их интеграции новых количественно-качественных свойств самого объекта;

– исследовать особенности процесса перехода системы образования в будущее новое качественное состояние, в новую пространственно-временную систему координат;

– исследовать параметры системы многоуровневого менеджмента, структуру вузов, процесса взаимодействия, взаимоотношений между субъектом и объектами учебного, научного, воспитательного процесса;

– исследовать проблемы межотраслевого знания по сравнению с отраслевым знанием, с целью усиления роль междисциплинарности современного знания, что позволит координировать темпы роста фундаментального знания с темпы роста прикладного знания с учетом требований рынка на долгосрочную и краткосрочную перспективу.

– с предметной стороны важно усилить внимание педагогическому взаимодействию, которому свойственна определенная динамика развития, обусловленная внутренними, субъективными, и внешними, объективными, причинами. Эти состояния возникают в результате процесса детерминации в период адаптации и представляют собой сложное взаимодействие различных форм связей: причинных, функциональных, статических, связей состояния и иных процессов.

Список литературы:

1. Бабич В.П. Прикладная антология: монография / В.П. Бабич, В.А. Могилко, В.М. Онегина. – Харьков, Из-во «Типография Мадрид», 2013. – 364с.
2. Заветный С.А. Социальное управление и личностное самоуправление: истоки и взаимодействие / С. А. Заветный. – Харьков: Фило, 1999. – 383 с.
3. Закон України «Про вищу освіту»: від 01.07.2014 № 1556 // Уряд. кур'єр. – 2014
4. Ильин Е.П. Психология творчества, креативность, одаренность / Е. П. Ильин. – СПб.: Питер, 2011. – 448 с.
5. Кремень В.Г. Философія управління: / В.Г. Кремень, С.М. Пазиніч, О.С. Пономарев. – Вид.2-допов. і переробл.. – Харків: НТУ «ЗПИ», 2008. – 524с.
6. Князева Е.Н. Основания синергетики. Человек, конструирующий себя и свое будущее / Е. Н. Князева, С.П. Курдюмов. – М.: КомКнига, 2006. – 232 с.
7. Квіт С. Потрібні зміни: зміст і завдання освітніх реформ / С. Квіт // «Українська правда». – 2015. – 27. 01
8. Мельник Л.Г. Тайны развития (не очень серьезная книга об очень серьезном) / Л.Г. Мельник. – Сумы: ИТД «Университетская книга», 2005. –378 с.
9. Мудрик В. И. Методологические основы новой образовательной парадигмы / В. И. Мудрик, С. А. Заветный // Соціально-гуманітарні вектори педагогіки вищої школи: V міжнар. наук. конф., 24-25 квіт. 2014 р.: тези доп. – Харків, 2014. – С. 119.
10. Старіш О.Г. Системологія. Підручник / О.Г. Старіш – Київ: Центр навчальної літератури, 2005. –232 с.
11. Солодова Е.А. Новые модели в системе образования: Синергетический подход, уч. пособие / Е.А. Солодова; предисл. Г.Г. Малинецкого. – М.: Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2012. – 344 с.

UPDATING SUBJECTIVE EXPERIENCE AS A CONDITION TO THE SKILLS OF PARTNERSHIP

***Summary.** The article analyzes different approaches to the definition of “subjective experience”, its structure is considered. Reveals the importance of acquiring subjective experience of future specialists as a condition of further opportunities to establish cooperation and understanding in their professional activities.*

Key words: subjective experience, competence, reflection, perception.

Training of qualified specialist, able to unite the efforts of the team for a solution to tasks of professional activity the establishment of interpersonal relationships based on respect for the rights and interests of each participant professional interaction is one of the priority directions of high school. Pedagogical conditions of realization of this task is the active interaction of participants in the educational process associated with the accumulation of subjective experience of future specialists. Based on this experience formed the individual quality and abilities that allow students to further act as subjects of study and all of vital activity in general.

In the educational process of all kinds of activity are different, but each one has a specific purpose, the realization of which is possible under conditions of interaction of subjects of learning, which provides a special type of relationship, the essence of which is the process of activity and personal exchanges, mastering ways of organizing joint activities.

According to philosophical views, experience is the result of human interaction with the outside world (Immanuel Kant) and contains a set of conscious knowledge and skills. According to researchers, the experience reflects the totality of events, feelings, doings – all that is human activity. This experience characterized by modern scholars as “personal experience” [1].

K. Platonov defines experience as a union of knowledge, skills, habits, are acquired through training, that the component of personality can be formed and obvious change [2].

Scientists V. Yevdokimova, O. Savchenko, A. Satarova meant by the subjective experience of the particular combination of personal meanings, attitudes, knowledge and skills that a person acquired in the process of learning and life and may be involved in certain situations. Subjective experience makes the subjects of interaction different and stands testimony to the uniqueness and the uniqueness of the individual [3].

I. Yakymanska defines the human experience as a life skill that is acquired in terms of family life, socio-cultural environment in the profession, through the perception and understanding of the world of people and things [3]. According to scientist, subjective experience is characterized by the ability to report human environment itself and of local capacity, knowledge of the rules of organization of their own actions, the system of relations, which appear meaningful to her values, hierarchy of preferences concerning various aspects of life.

During training while assimilation of new information is happening its transformation from own experience so is building the subjective model of cognition, which included not only logically essential, but also personally significant as cognitive objects.

According V.Syerikova, subjective experience, which is formed in the learning process, consists of a number of competencies: selectivity, manifested in the ability to make informed choices; capacity for reflection – an adequate self experience that is acquired; responsibility as a moral and ethical aspects of personal potential; the capacity for self-regulation, characterized by strong-willed qualities; Creativity as a desire for creative realization of personal and professional perspectives; the need for inner freedom – self-realization as the subject of his own life [4].

Scientific L.Klarina considers subjective experiences as “accumulation methods and techniques that promote active and creative interaction with the world” [5]. Properly organized process of education, which includes tools and ways of interacting with the world is a source of enrichment subjective experience.

Great attention to studying the phenomenon of personal experience gives O.Osnytskyy. The scientist defines experience as a condition to realize the subject activity. His multicomponent structure, according to the researcher, provides active, conscious, purposeful, capable and coordinated with the efforts of others in the position of human interaction [6].

Subjective experience characterized by modern scholars within the concepts of “human experience”, “personal experience”, “personal experience”, “life experience,” “subjectivity,” “subjective activity”, “competence”. Analysis of psychological and educational literature makes it possible to identify several approaches for dealing with the essence of individual experience, experience as a result; experience as a subsystem; experience as a process.

Experience is recognized as a result of active human interaction with the outside world as a set of events, actions, feelings, doings. So, as the experience as the result is the result of man’s relation to life and displays it to the world.

Experience as a subsystem is viewing by V.Krayevskyy, A.Verbytskyy. Scientists say that experience is part of human culture, part of the structure of the human person, and part of the structure of part of the learning process. This experience is characterized as “the experience of interaction” [7]. So experience is part of what a person is able to understand.

Researchers I.Blauberh and I.Pantin consider experience as a historical process of human interaction with the objective world and the result of this interaction. Considering the experience of as the process usually imply experience.

The analysis of scientific literature suggests that the content and structure of subjective experience can distinguish five interrelated and interacting components:

- valuable experience. Relate to the interests of moral standards, ideals, beliefs. Affects focus efforts on human labor, training and setting up communication.
- experience of reflection. Accumulation by means of the human knowledge, capabilities that are in it at the time of presentation of the new requirements, specifics of volume and urgent tasks that need to be necessary to solve. It helps to focus on other components of subjective experience, which ultimately determines the success of self-regulation and interaction of the components of subjective experience.
- experience of primary activation. Provides previous training adapted to the operational conditions, changing skills rely efforts to achieve success in business.

- operating experience. This component consists of general-labour, professional knowledge and skills, and self-regulation skills. One of the important indicators of formation component is knowledge and skills on tools for data transformation situations by using your own capabilities.

- experience of cooperation. This experience of interaction with other stakeholders work together. Relates to the experience's value (tolerant, respectful attitude to business interaction), reflective experience (ability to analyze the consequences of their own actions on another person to predict the possible development cooperation), of primary activation experience (ability expedient to achieve further self-understanding in joint activities) operational experience (communication skills). To activate the experience of cooperation is an important commitment to joint efforts, joint problem solving and cooperation.

Each of the separate components implemented in three areas: active, interpersonal and field needs. In our view, all these components is the basic experience of reflection.

Currently, the concept of "reflection" is interpreted depending on the approach and can be viewed in four main aspects: personal, intellectual, communicative and cooperative. Thus the first two aspects stand out in studies of individual forms of thought and consciousness, and the other two – collective forms of activity and communication.

The personal aspect of reflection allows A. Bodalev to interpret it as "specific quality of knowledge of man by man" [8, 167]. Borisova L. emphasizing that reflection allows the mind to imagine the impression that other people had against a particular person or circumstances interaction, and on this basis to clarify the picture of himself.

Central to most scientific works is to understand reflection as a process of rethinking mechanism "is not only differentiation in every developed human" I "of its various sub-structures, but the interpretation of" I "in the unique integrity..." [9].

Personality reflection is seen as a man's ability to introspection, which stimulates the processes of self-enriching "I – concept" is an important factor in personal development, a condition that provides awareness and transform its environment and their own inner world.

The intellectual aspect of consideration reflection enriches its understanding of the knowledge bases and means of mental activities. Intellectual reflection causes "the movement of thought in the search for solutions, helping people consciously regulate, control your thinking in terms of both content and its means." Thus, intellectual reflection provides movement to new knowledge, generating new forms and methods of their structuring, analysis.

In the context of our research are particularly important following types of reflection: communicative and cooperative.

In the process of communication reflection provides mastering other, different from their own position, "judge from the position of the Other" and thus ensures positive interpersonal contact. Reflection is seen as the realization is perceived as the subject of the communication partner to correct communicative activity.

The essence of cooperative reflection researched Palahnoyu V., I. Semenov. The results of their study suggest that cooperative reflection provides coordination of joint activities, promotes mutual understanding during its implementation.

As a synonym of the term "reflection" in psychological and pedagogical literature often uses the term "social perception". Most researchers noting that social perception and

reflection make integrity at the same time find it necessary to distinguish between these concepts. Reflection makes successful flow of social perception. Thus reflection serves as an important part of human cognition itself and others.

J. Kolominsky refines the concept of "reflection" and provides separate it from the concept of social perception. Social and psychological reflection he defines as "the ability of a subject to perceive and evaluate basic parameters of its own relations with other members of the group", and socio psychological perception as "the ability to perceive and evaluate the main parameters of relationships between the group members themselves" [11].

Thesis that the launch of reflexive mechanism is determined by the presence of a problem situation, support the findings and B. Slobodenyuk, L.Tyukova. In particular, A. Tyukov notes the presence of four major stages in the reflection:

1. A stop. Termination of activity in situation, which is linked to the lack of means to address it. The situation is seen as not solved in these conditions, as previous experience in a qualitatively changed conditions is not able to provide positive results. Attempts to solve the problem known methods are ineffective because they cease so as to have no meaning.

2. Dismissal. Implemented the ability to see their actions in a particular situation with randomly chosen position.

3. Objectification. Restoration of past experience and design based on the image of future performance. The study of the causes and possible consequences of their actions. Rethinking the image of the situation.

4. Returning. Analysis of the initial situation, but with a different position and new products.

Thus, reflection is understood as a process of reflection and rethinking of previous experience with the aim of finding new ways to operate that has value and meaning for the personality and her partners in a particular situation. Reflection is also the mechanism of self-improvement and professional self-actualization, which manifests itself in the ability to take an analytical attitude towards themselves and future professional activities.

So professional reflection is ratio itself, features his "I" with a set of professional requirements that lead to the regulation of professional action, diversity of its functions and the need to engage in cooperative activities.

The identified components of subjective experience reflects its important characteristics such as active entry (perception of knowledge), their analysis (understanding) and reflection (valuable rethinking), emotional and sensual content (color) of experience that is received.

Thus, the structure of subjective experience includes: the experience of values, reflective experience, the ability to enhance of primary, operational experience and the experience of cooperation.

Literature

1. Кант И. Сочинения. В 6 т. Т. 3 / Кант И. ; АН СССР, Ин -т философии, Философ. наследие; [под общ. ред. В. Ф. Асмуса и др.]. Москва: Мысль, 1964. – 779 с.
2. Платонов К. Структура и развитие личности / Отв. ред. А.Д. Глоточкин. М.: Изд. Наука, 1986. – 236 с.
3. Якиманская И. Личностно ориентированное обучение в современной школе. М.: Сентябрь, 1996. – 96 с.

4. Сериков В. В. Обучение как вид педагогической деятельности: учебное пособие для вузов. М.: Академия, 2008. – 256 с.
5. Кларина Л. М. Целостный образ мира // Директор школы. 1995. № 3. С. 51-61.
6. Осницкий А. К. Регуляторный опыт, субъектная активность и самостоятельность человека // Психологические исследования: электронный психологический журнал. 2009. №6(8). – Режим доступа: <http://psystudy.ru/index.php/num/2009n6-8/241-osnitsky8.html> (Дата обращения: 15.10.2015).
7. Вербицкий А. Активные методы учебы в высшей школе: контекстный подход. М., 1991 – 145с.
8. Бодалев А. Личность и общение. М.: Правда, 1983. – 272 с.
9. Moran L. Collaboration in distance education international case studies. London, 1993. – 178 p.
10. Алексеев Н. Методология рефлексии концептуальных схем деятельности поиска и принятия решений. Новосибирск, 1991. – 260с.
11. Коломинский Я. Психология взаимоотношений в малых группах. Минск, 1976. – 356 с.

ПРАВОВЕ ТА ГРОМАДЯНСЬКЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ УКРАЇНИ НА ШЛЯХУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО РОЗВИТКУ

В останні роки знижується рівень духовної культури суспільства, відсутні ієрархії моральних цінностей. Я свідчить педагогічна практика, серед значної частини молоді часто зустрічається асоціативний тип поведінки, тенденція до байдужості, жорстокості, що природно позбавляє їх можливості виявлення почуття відповідальності. Моральне становлення особистості учнів у площині особистісно-орієнтованого підходу до виховання молоді потребує урахування усіх її складових виховання, зокрема розумового, правового, громадянського та естетичного. Україна іде шляхом європейського розвитку, попри всі труднощі сьогодення, її освіта молодого покоління повинна враховувати вимоги сучасної НТР, усі нові тенденції, які під впливом нового часу розвиваються в суспільстві, тому становлення сучасного середовища виховання особистості (в якому творчий характер повинен бути домінуючим) є актуальним завданням технології правового та громадянського спрямування, так і педагогічної практики у підготовці майбутніх громадян незалежної держави.

До основних елементів громадянськості належать моральна і правова культура, яка виражається в почутті власної гідності, внутрішньої свободи особистості, в повазі й довірі до інших громадян, до державної влади, в гармонійному поєднанні патріотичних національних почуттів. Основні риси громадянина закладаються в дитячому, підлітковому, юнацькому віці на основі досвіду, набутого в родині, школі, соціальному середовищі, і в подальшому формуються протягом усього життя людини.

Ефективність процесу виховання сучасного громадянина залежить від реалізації усіх його складових: на рівні державного управління, науково-теоретичного забезпечення, практичної діяльності педагогічних колективів навчальних закладів усіх типів і рівнів акредитації.

Науково-методичне забезпечення процесів управління та змістове наповнення правового на громадянського виховання вимагає:

- проведення психолого-педагогічних та соціологічних досліджень з проблеми правового та громадянського виховання суб'єктів виховного процесу та впровадження їх результатів у практику роботи навчальних закладів;
- створення на базі кращих навчальних закладів експериментальних центрів для опрацювання інноваційних виховних технологій; вивчення, узагальнення та впровадження передового досвіду творчих педагогічних колективів, окремих педагогічних працівників;
- підготовку та видання наукових збірників, статей, науково-методичних, навчальних та навчально-методичних посібників про новітні виховні технології, педагогічний досвід тощо;
- проведення науково-теоретичних, методологічних та науково-методичних

семінарів [2].

Сучасні концепції виховання громадянина, побудовані на основі глибоких теоретичних знань і апробовані у практичній діяльності, дають підставу вважати методологічною базою розбудови сучасної системи правового та громадянського виховання систему розвивальної варіативної освіти, яка сприяє переходу від трансферентної схеми визначення змісту виховання, яка породжувала функціональний, шаблонний підхід до процесу формування моральної особистості, до сучасної освіти як проблеми єдності впливів на раціональний та емоційно-почуттєвий рівень свідомості у процесі навчання та виховання. Реалізація цієї парадигми вимагає перебудови навчально-виховного процесу, посилення гуманітарного спрямування всіх навчальних предметів, включення до традиційних навчальних предметів людинознавчого характеру, який допомагав би зрозуміти себе, мотиви своєї поведінки, ставлення до оточуючих, проектувати своє життя.

Правове та громадянське виховання у школі набере оптимального характеру за умови врахування таких рис моральності, як совість, чесність, чуйність, милосердя, толерантність, правдивість, працелюбність, справедливість, відповідальність, гідність, терпимість до людей, повага і любов до своїх батьків, роду. Саме в молодшому шкільному віці закладаються основи морального виховання особистості, а в підлітковому відбуваються чи не найінтенсивніші прояви у моральному становленні особистості.

Академік І.А.Зязюн у промові ««Філософія серця» у християнському віровченні Г.С.Сковороди і П.Д.Юркевича», акцентував увагу священнослужителів, науковців-освітян, представників державної влади на тому, що держава повинна виховувати своїх громадян так, щоб вони були джерелом її сили, свободи і розквіту [1].

Нинішня система виховання у зв'язку з деформацією багатьох традиційних духовних цінностей і зниженням морального рівня суспільства насамперед повинна відзначатися комплексністю, орієнтуватись не лише на потреби сучасної соціальної практики, а й на майбутнє. Її основу мають становити досягнення світової культури, прогресивної вітчизняної педагогічної думки, цінності людської культури. Їй не повинні бути властиві догматизм і шаблон у підходах до людини, ігнорування індивідуальності. Вона має бути оперативною, гуманною, правдивою і справедливою.

Сучасна науково-педагогічна практика засвідчує, що проблема правового та громадянського спрямування учнівської молоді є досить важливою у становленні особистості молоді на шляху європейського розвитку України, що відображено у працях І.Беха, О.Вишневського, І.Зязюна, О.Киричука, О.Сухомлинської, К.Чорної, М.Чепіль та багатьох інших.

Сучасна система правового та громадянського виховання потребує від педагога високого рівня професіоналізму в роботі з молоддю, відмови від авторитарних методів виховання, знання й володіння етнопедогогікою виховання. Провідним компонентом професіоналізму і педагогічної майстерності будуть уміння організовувати спілкування, вибудувати стосунки з кожним вихованцем, щоб сприяти його розвитку, формуванню духовного світу. Лише за умови всебічного вивчення особистості вихованця можливе спрацювання індивідуальних варіантів виховання й розвитку (І.Бех, А.Бойко, Г.Ващенко, В.Галузинський, С.Гончаренко, В.Журавльов, І.Мартинюк, Ю.Мальований). Сучасна школа потребує від вчителя нового підходу у системі пра-

вового та громадянського виховання, зокрема нового підходу й до методики практичної реалізації концепцій формування справді вільного громадянина, творчого, активного, здатного брати на себе відповідальність у розв'язанні щоденних завдань, що забезпечили б не просто виживання, а й прогрес нації.

Сьогодні йде пошук нових форм і засобів підвищення ефективності соціального впливу на особистість, що передбачає формування вмінь та навичок застосування правових норм в будь-якій життєвій ситуації, розвиток правового мислення, урізноманітнення методів психологічного впливу на процес формування особистості.

Найактуальніші проблеми правового та громадянського виховання відображені у дослідженнях І.Беха, В.Ротенберга, С.Бондаренко, Ю.Мальованого, Г.Сагач та ін. Вони порушили такі теоретичні проблеми, як співвідношення біологічного і соціального в людині, його врахування в навчально-виховному процесі. Ця проблема набуває особливої актуальності, адже основним завданням школи є творчий розвиток особистості, виховання дітей з максимальним урахуванням їх пізнавальних можливостей, задатків та здібностей. Для переходу освіти від інформативно-повідомляючого навчання до особистісно-розвивального необхідна чітка методологія вивчення й оцінки рівня здібностей та задатків особистості вихованця, розуміння того, що засвоєння ним певної системи знань, норм і цінностей, підготовка до повноцінного функціонування в суспільстві має включати як соціально-контрольовані процеси цілеспрямованого впливу на особистість (виховання), так і стихійні, спонтанні.

Одне із завдань правового та громадянського виховання полягає у забезпеченні функціональної освіченості особистості. Тому зміст правового та громадянського виховання має бути спрямований на прищеплення учням певних умінь і навичок, переживань, які сприяють успішній реалізації інтересів особистості в політико-правовій, соціальній, економічній і культурних сферах суспільного життя, а також формуванню емоційно-ціннісної культури особистості.

Метою правового та громадянського виховання молоді є актуалізація і прояв особистістю низки якостей, які зафіксовані як осново творчі при визначенні і сприйнятті особистості як свідомо зорієнтованої у своїй громадянській позиції. Громадянськість особистості забезпечується наявністю у неї таких основних якостей та рис, як національна самосвідомість, громадянська відповідальність, суспільна активність, готовність працювати на благо своєї Батьківщини, повага до Конституції, Законів України, висока правосвідомість, досконале знання державної мови, повага до історії і традицій рідного народу, усвідомлення своєї незалежності до нього; дисциплінованість, працьовитість, гуманність, шанобливе ставлення до культури, традицій, звичаїв інших народностей, що населяють Україну.

Правову та громадянську спрямованість навчально-виховному процесові надає громадянсько-орієнтована комунікативна взаємодія вчителя і учня. Щоб така взаємодія була ефективною, педагогові треба бути референтною особою для дітей. Це означає, що учні не тільки одержують інформацію, а й засвоюють її оцінку з позиції громадянськості. І якщо вчитель пасивний, громадянсько невизначений – це негативно впливає на розвиток світогляду учнів.

Правове та громадянське виховання може бути успішним тільки в тому випадку, якщо воно буде включено в педагогічно доцільну, демократичну, гуманістичну виховну систему громадянського становлення особистості.

Громадянське становлення особистості припускає оволодіння особистістю громадянською та правовою культурою: правовою та громадянською грамотністю, здатністю переживання громадянських почуттів, потребою усвідомлення та розуміння прав та законів держави, потребою прояву громадянської активності, прагненням до практичної участі і діяльності громадянського самоврядування, політичних подіях. Правове та громадянське становлення особистості виражається в таких її позиціях:

- прагнення до правової та громадянської правосвідомості, до самореалізації, до саморозвитку;
- розуміння, визнання правових та громадянських норм, прав, обов'язків, законів держави України;
- прояв правової та громадянської відповідальності, потреби в діях і вчинках для інших;
- у прояві таких якостей, як патріотизм, інтернаціоналізм, правова самосвідомість, громадянська мораль.

Єдність правового і громадянського виховання й правового становлення полягає у формуванні в молодих людей розуміння взаємопов'язаності й взаємозалежності реального світу, що сприяє у свою чергу, формуванню їхніх особистісних якостей.

Правове та громадянське виховання – у найбільш загальному розумінні – формування суспільного досвіду особи (єдність поглядів, ідеалів, почуттів, смаків, потреб тощо), необхідного для її самоствердження як у царині сприймання, так і в царині творчої діяльності. Засобами правового та громадянського виховання є природа, мистецтво, наука, закони, світ між людських відносин тощо. Сформований громадянський досвід зумовлює становлення і розвиток світоглядних переконань людини, її етичних норм поведінки.

В усі часи людство надзвичайно обережно, делікатно ставилося до формування молодого покоління, цвіту суспільства, нації, держави як духовно-моральної, інтелектуальної особистості, відповідальної за думку, слово, вчинок. Нове філософсько-дидактичне осмислення проблеми становлення гармонійної особистості через знайдення істинної духовної самостійності, зростання типу моральної свідомості в умовах формування європейського суспільства вимагає інтеграції зусиль спеціалістів різних сфер знання (давнього і найновішого) – гуманітарної й негуманітарної сфери – від філософії до кібернетики, інформаціології, синергетики тощо.

Нова ситуація в суспільстві диктує нові завдання, зокрема культурно-освітні, з метою формування духовної особистості, яка стоїть шляху європейського розвитку.

Дж.Патрік стверджує, якщо ми хочемо, щоб наші учні були готові до виконання ролі активних громадян у конституційній демократії, вони повинні володіти правовими знаннями, знати закони, права та обов'язки громадян своєї держави, повинні володіти громадянськими навичкам та цінностями, необхідними для ефективною участі в діяльності громадських організацій. Адже для виховання «хорошого характеру» необхідне об'єднання зусиль школи, сім'ї і громадськості. Учителю у цій системі впливів на особистість відводиться роль наставника й еталона поведінки [3].

Література:

1. Зязюн І.А., Сага Г.М. Краса педагогічної дії. Навчальний посібник [для вчителів, асп., студ. сер. та вищ. навч. закл.] / І.А.Зязюн, Г.М.Сагач. – К., 1999. – 320 с.
2. Концепція виховання громадянина України. / за ред. О.Сухомлинської. – Київ, 2005. – 25 с.
3. Патрик Дж. Гражданское общество в период третьей войны демократии: его значение для гражданского образования // Гражданское образование: содержание и активные методы обучения. – М., 1999. – С. 135-187.

Menshakova M. Yu.

PhD in biology, associate Professor,
Murmansk Arctic state University,
Department of natural Sciences

Postevaja M.A.

student of Murmansk state University of the Arctic

EDUCATIONAL AND TOURIST POTENTIAL OF THE BOTANICAL COLLECTIONS OF THE ARCTIC MURMANSK STATE UNIVERSITY

Abstract

A detailed list of educational and leisure activities based on Botanical collections Arctic Murmansk state University. The possibilities for development of ecological education, and a variety of activities for a wide range of participants (tours, workshops, hobby courses, interactive laboratory)

Keywords: environmental education, tourism

Botanical gardens around the world are active in educational activities. No exception and the collection of plants Arctic Murmansk state University. Established in 2002 to conduct the field practice of biology students, it currently attracts increasingly broad groups of visitors. Currently, this collection is not a registered Botanical garden, but performs the most actual for the population of the city, or otherwise associated with the cultivation of plants. 2015 collection there are more than 300 kinds (species and cultivars) higher vascular plants).

Field practice and laboratory practice. Currently based on the collection of training field practice in botany and ecology, specialized and practical training of students enrolled in the specialty 06.03.01.- Biology. The existing range of plants allows us to consider various aspects of external and internal structure of vegetative and generative organs, to observe the occurrence of different phenophases, to study the plants of different life forms.

Final qualifying work. Up to this point, based on collections prepared 5 graduate coursework. The themes of these works affects mainly the naturalization of exotic species and ornamental properties of plants [1, p. 138; 2, p. 34].

Educational tours for school children. The content of these excursions involves issues of the school course of biology. Due to this, students can consolidate and extend the knowledge on adaptation of plants to different environmental factors.

Interactive workshops and thematic tours for a wide range of visitors. It is a form of in recent time is gaining popularity. Collection-based laboratory developed interactive workshops on the topics "Vegetable poisons" and "plant dyes".

Game trips for preschoolers. These classes allow the youngest visitors to develop the perceptions of the relationships of plants with various environmental factors (temperature, humidity, availability of pollinators, the effect of phytophages).

Consultations for the employees of public organizations on the issues of greening and conservation of green spaces. Based on the collection of members of public organizations can not only gain the necessary knowledge for carrying out gardening works in the framework of its statutory activities, but also to obtain the necessary planting material.

Thematic and sightseeing tours for tourists. Currently inbound tourism in the Murmansk region has a very modest scale. The citizens arriving in the area, visit, mainly, Terskiy shore, Eastern Murman, as well as reserves, sanctuaries and other protected areas. Nevertheless, excursions were devoted to the Ethnography and practical use of plants.

Re-acclimatization of rare species. Despite the fact that the collection is based on a very small area, the students prepared the plant material of *Rhodiola rosea* for the re-acclimatization of this rare species within the boundaries of Murmansk. In the early XX century on the shores of the Kola Bay there was a large population of this valuable medicinal plant. Due to uncontrolled harvesting of rhizomes and construction of the port facilities were destroyed. In 2014, work was carried out on planting young seedlings on the Western shore of the Kola Bay [3, p. 48].

References:

1. Меньшакова М.Ю. Изменение статуса натурализации у некоторых видов интродуцентов // Материалы международной конференции 20-21 ноября 2014 г. -Мурманск: МГГУ, 2015. с. 137-140
2. Меньшакова М.Ю., Федоренко И.С. Поражение декоративных растений голыми слизнями в условиях Заполярья // Сборник материалов IV Международной научно-практической конференции Перспективы развития научных исследований в 21 веке». Махачкала, 31 октября 2015 г. с. 33-35
3. Меньшакова М.Ю. Реакклиматизация родиолы розовой на побережье Кольского залива: первые результаты // Региональная конференция "Север России – один из источников ее развития и единения народов: уроки истории. ВРНС. Апатиты. 24 ноября 2015. с. 47-51

ОСОБЛИВОСТІ ТРУДОВОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ В ЕТНОПЕДАГОГІЦІ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

Ключові слова: етнопедагогіка, етнопедагогічні традиції, трудове виховання.

Виховання можна визначити як формування особистості людини з метою наближення її до більш-менш чітко визначеного виховного ідеалу.

Кожен нарід, кожна епоха мали й мають свій виховний ідеал, бо без нього неможливе саме виховання

Григорій Ващенко

Постановка проблеми. Етнопедагогіка – це емпіричні знання народу про виховання, які знайшли своє відображення у традиціях, звичаях та обрядах, у фольклорі, іграх і іграшках, у традиціях сімейного і громадського виховання.

Виховання дитини в родині визначається особливостями спілкування дитини з батьками у процесі спільної діяльності (передовсім трудової), впливом зовнішніх чинників формування ціннісних установок. Родинне виховання є основою всього виховання. Воно є найкращою формою виховання і найлегше веде до цілі лише тоді, коли родичі самі є добрими виховниками.

Родинні виховні традиції безпосередньо пов'язані з конкретними видами родинного виховання – моральним, трудовим, інтелектуальним, естетичним, фізичним, що обумовлювало їхній зміст і спрямованість.

Мета статті – проаналізувати етнопедагогічні засади трудового виховання дітей в українській родині.

Аналіз наукових досліджень. Досить повно етнопедагогічні традиції виховання дітей в українській родині висвітлено в працях В.Гнатюка, Н. Заглади, О.Квас, О. Макарушки, В. Мосіяшенка, Н. Лисенко, В. Скуратівського, М. Стельмаховича, О. Сухомлинської, Є. Сявавка, Л. Юди та ін.

Торкаючись проблем класифікації форм виховання (родинне, шкільне, виховні заклади) О. Макарушка зазначає, що саме родинний устрій має такі могутні засоби виховання: спільне проведення часу, почуття єдності і спільної приналежності всіх членів родини; історія родини, родинні свята, релігійні вірування, почуття залежності від голови родини. Важливо змалку виховувати у дитини почуття обов'язку, вчити правильної діяльності і ладу Все це, стверджує автор, забезпечує родинному вихованню могутній успіх [6, с. 134 – 135].

Значний вклад у дослідження етнопедагогічних традицій виховання у сім'ї здійснила Л. Юда. На думку дослідниці етнопедагогічні традиції виховання в Україні – це своєрідний механізм передачі, засвоєння і розвитку народного досвіду виховання, культури, притаманної певному етносу, та формування на цій основі соціально та національно значимих якостей особистості [11, с. 52]

Виклад основного матеріалу. Особливо велике значення в українській родині приділялося трудовому вихованню, бо праця – основа існування суспільства і мірило досягнень особистості. Про працю так говорить народна мудрість: «Без труда нема добра», «За спання нема коня», «Будеш трудитися – будеш кормитися», «Праця людину годує, а лінь – марнує», «Щоб людину стати, треба працювати», «Хто багато робив, той багато знає», «У праці – краса людини», «Без діла слабше сила», «Землю прикрашає сонце, а людину – праця», «Плуг від роботи блистить» та ін.

У процесі трудового виховання дітей важливу роль відігравали такі методи виховання: методи стимулювання діяльності: громадська думка; вимоги батьків; змагання; похвала; навіювання; застереження; натяк; докір; заклинання; клятва; благословіння; заборона; заохочення; примусу; покарання; методи впливу на інтелектуальну та емоційну сфери особистості: роз'яснення, наставляння, розповідь, бесіда, порада, просьба, апеляція до громадської думки, спостереження за працею та відпочинком старших; методи формування досвіду трудової діяльності, а серед них – ігри, приклад батьків, виконання доручень, обов'язків; особиста участь у трудових процесах.

Не можна оминати увагою такі ефективні засоби трудового виховання дітей, як колискові пісні, пестушки, утішки, різні заклички, в яких славиться праця («Ой люлі-люлі, бай», «Люлі-люлі, дитино», «А люляй мі, люляй», «Іди, іди дощику», «Сину мій любенький», «Ладі-ладусі», «Сорока-ворона», «Кую-кую чобіток», «Зайчику, зайчику» та багато інших). Їхні персонажі закликають працювати: колисати дитину, дрова рубати, копати грядку, ловити рибку, піч топити, їсти варити, мести хату й сніг, вчитися шити, молотити.

Наприклад, колискова:

Ой на ката воркота,
На дитину дрімота.
Як буде кіт воркотати,
То дитина буде спати.
Ходить кіт по горі,
Носить сон в рукаві.
Всім дітям продає,
Василькові так дає.

Або ж закличка:

Іди, іди, дощику,
Зварю тобі борщику,
Поставлю на вербі,
Щоб вийшли горобці,
Я ячком забілю,
А ячко прісне,
А сонечко блисне.

Беручи безпосередню участь у трудовій діяльності, діти оволодівали найбільш типовими трудовими діями хатніх справ (варити, прати, прясти, вишивати, прибирати тощо) та ведення домашнього господарства (пасти гусей, доглядати та доїти овець, кіз, корів тощо). Вплив на дитину таких чинників, як домашнє оточення, уклад життя родини, особливо зростає тоді, коли вона починає ходити. Адже саме

тоді в неї з'являється більше можливостей для ознайомлення із навколишнім світом, діяльністю батька й матері. Традиційно ставлення дітей до праці формувалося через несилене залучення до діяльності дорослих («Добрий приклад кращий за сто слів», «Бурчання наскучить, приклад научить», «Приклад кращий за правило»). Характерним було дотримання наступності в оволодінні трудовими операціями, що зумовлювалося віковими можливостями дітей.

Трудове виховання дітей в українській родині мало чітку диференціацію обов'язків відповідно до статі. На думку Н. Лисенко [5], головним елементом педагогічної системи є мета, яка визначає ідеальний образ очікуваного результату, що слугує орієнтиром у виховній діяльності.

Так, у практиці трудового виховання дівчаток широкого розповсюдження набула передача змісту традиційних видів декоративно-ужиткового мистецтва. Характерно, що передача спеціальних знань і технік (вишивка, прядіння, ткання тощо) відбувалась винятково по жіночій лінії: переважно від матері до дочки, інколи – від інших жінок (бабусі, сусідки, родички, старшої сестри, подруги). Важливо, що самі дівчатка виявляли велику зацікавленість у якнайшвидшому здобутті відповідних умінь, що підвищувало їх статус у сім'ї та серед однолітків. Уже з раннього дитинства можна простежити вплив трудової діяльності на свідомість дівчинки, що мав на меті поступове ознайомлення та прилучення до відповідних соціальних ролей.

Описуючи працю дітей у селянській родині, Н. Заглада наводить приклади чіткої диференціації обов'язків як хлопчиків, так і дівчаток. До прикладу, дівчата мийуть посуд, носять воду, замітають хату, няньчать немовлят, розповідаючи їм про цьому казочки та скоромовки, годують, вчать говорити, ходити [4, с. 65]. Сільські дітлахи (як хлопчики, так і дівчатка) мали стеретти просо. При цьому діти у літню спеку обходили ниву, де поспівало просо, жито тощо і вигуками, стуком по дощці чи бляшанці відлякували птахів [4, с. 65].

Що стосується хлопчиків, то воно спрямовувалося на виховання «дбайливого господаря». Народна пам'ять зберегла багато казок, у яких чітко виражено й схвалено господарність, працьовитість, ощадливість. Наприклад, у народних сюжетах творів: «Кривенька качечка», «Півник та двоє мишенят» та інших поцінуються дотепність і кмітливість думки, пошана до праці, людей, бережливе ставлення до довкілля. Прагнення до господарського статку завжди відрізняло українців: «Хазяїна і Бог любить», «Не в дорогу вдавайся, а в хазяїстві кохайся» [3, с. 37]

У контексті нашого дослідження доцільно згадати дитячі ігри, завдяки яким у повчальній формі обігрувалися прийоми хатньої, сільськогосподарської роботи; які сприяли трудовому вихованню та виховували шану до хліба. У книзі «Берегиня» читаємо: «Дівчатка, спорядивши на пригорбку піч, замішували піскове «тісто», роблячи з нього палянички. Буханці, прилаштувавши на листочках подорожника, випікали на паркому сонці, а хлоп'яки, ставши в коло, розгадували загадки: «Чим хата багата?» – запитував «князь», що стояв у центрі. «Хлібом і родиною!» – відказував той, на кого впала черга відповідати. «Звідки сходить сонце?» – звертався ватаг до іншого. «Із хати». – «А хліб?» – «З пікної діжі...» – А ти скажи мені таке: в беззубого діда залишилася скоринка до обіду – як йому з'їсти її? – запитував князь у найменшого. Якщо дітлах не міг одразу відповісти, його виручав сусід: «Аби хліб, а зуби знайдуться». – «Без зубів лихо, – додавав з гурту інший, а без хліба ще гірше». «Нарешті

згадував приказочку й іспитований”: «Мій дідунь між двома хлібами вмер: старого не було, а нового не дочекався...»

Коли ж ігри закінчувалися щасливо, вважалося, що «хлібороби» виконали свій обов’язок; якщо ж хтось не спромігся відповісти на запитання, «князь» приказував: «Грушка-минушка, а хліб кожен день. Ото іди назбирай дровець, заміси тісто, випечи хліб і почастуй нас!» [9, с. 134].

Такі ігри змалечку привчали дітей до праці, виховували шанобливе ставлення до хліба. Народна мораль увібрала в себе численні приказки та прислів’я про хліб: «Хліб усьому голова», «Без хліба немає обіда», «Хліб житній – батько рідний, гречана каша – мати наша», «Не можна викидати хліб, бо він святий» [7].

Лінь для українців завжди вважалася гріхом: «Де дівка не плетена, там і хата не метена», «Пішла Настя в поле жати, та забула серпа взяти; серп узяла – хліб забула, таки Настя дома була» [7, с. 83 – 84].

У народі остерігають: якщо хочеш мати в своїй сім’ї виродка, дай синові чи дочці все, що вони хочуть, і позбав їх потреби працювати [10, с. 174]. Широко представлена праця в українських піснях та коломийках. Трудовий процес людини, господарський реманент, знаряддя і результат неробства – провідна тема багатьох пісень. До прикладу, пісні про нероб, зібраних відомим етнографом Володимиром Гнатюком.

«Пісні про робітні та нероби»

Ой то моя дівчинька чорнява, як лялька,
Она се так увиває, як в печі ватралька [2, с. 166].

Ой роблю я роботоньку, тай ще бим робила,
Коли моя роботонька нікому не мила [2, с. 166].

Ой мож знати, мож пізнати, котра легко робит,
Легенько сі впerezала, поволеньки ходит
Ой мож знати, мож пізнати, котра робіт ньенька,
На личеньку помарніла, а встану тоненька [2, с. 166].

А я робю роботицю, аж ня ручки болят,
А як прийду до домочку, а вни не говорять.
Та бодай єс, челядонько, тоги говорила,
Як виросте серед села висока могила [с. 166].

Ти нероба, я нероба, не будем робити
Купимо собі візочок, будем ся возити [2, с. 166]

Ой піду я через гірку, граю на сопілку,
Кажуть люди, що я гультяй, а я маю жінку
Кажуть люди, що я гультяй, не хочу робити,
А я далі від роботи не можу ходити [2, с. 167].

Не дивися козаченьку, що дівка в віночку,
Питай людей і сам гляди, чи шиє сорочку.
Не дивися козаченьку, що коралів густо
Питай людей і сам гляди, чи в голові пусто [2, с. 167].

А вже вечір вечоріє, буйний вітер віє,
Мати хату замітає, бо дочка не вміє.
Мати сидить як фіалка, а дочка як пава,
А всі горшки не помиті, аж зігнула лава [2, с. 168]

Народ різко висміював лінь. Виразним доказом осуду неробства дівчини є коломийка:

Там на горі на високій білий когут піє,
Мати хату замітає, бо донька не вміє [2, с. 82].

У цих висловленнях відбиті результати спостережень наслідками неробства, а також народна виховна практика привернення уваги молодих людей до усвідомленого вибору жінки (як майбутньої господині) чи чоловіка (як майбутнього господаря). Це мудре застереження від необачного шлюбу.

Висновки. На основі аналізу виховного потенціалу етнопедагогіки зробимо висновки про те, що її складові компоненти (колискові пісні, пестушки, утішки, заклички, потішки, ігри та ін.) мають стати однією із складових виховання дітей. Використання етнопедагогічних традицій у процесі трудового виховання дітей може слугувати методологічним підґрунтям для розв'язання багатьох освітніх проблем як в умовах родини, так і в умовах дошкільного навчального закладу, загальноосвітньої школи тощо.

Література

1. Макарушка О. Наука вихованя: підручник для шкіл і родин / Остап Макарушка. – Львів, 1922. – 152 с.
2. Етнографічний збірник. Коломийки / упор. Володимир Гнатюк. – Львів: 3 друк. Наук. т-ва ім. Шевченка. – 1906. – Т. XVIII. – 1906. – 315 с.
3. Йовенко Л. Прислів'я та приказки як джерело вивчення родинно виховного досвіду українців / Л. Йовенко // Рідна школа. – 2003. – № 6. – С. 36–38.
4. Заглада Н. Відділ монографічного дослідження села: (село Старосілля) / Н. Заглада ; Всеукр. АН, Провідник по музеї антропології та етнології ім. Хв. Вовка. – К.: [б. в.], 1930 (УПО Шк. ФЗУ). – 78 с.
5. Лисенко Н.В. Етнопедагогіка дитинства: навч.-метод. посібн. / Н.В. Лисенко. – К.: Видавничий дім «Слово», 2011. – 720 с.
6. Макарушка О. Наука вихованя: підручник для шкіл і родин / Остап Макарушка. – Львів, 1922. – 152 с.
7. Прислів'я, приказки, афоризми. – К.: Велес, 2011. – 176 с. – (Культурна спадщина України).
8. Релігія и воспитаніе. – К., 1881. – 48 с.
9. Скуратівський В. Т. Берегиня: Худож. оповіді, новели / В. Т. Скуратівський. – К.: Рад. письменник, 1987. – 278 с.

10. Стельмахович М. Народна педагогіка / М. Стельмахович. – К.: Радянська школа, 1985. – 312 с.
11. Юда Л.А. До питання про етнопедagogічні традиції виховання в Україні у II половині XIX – на початку XX ст. // Педагогічні і психологічні проблеми підготовки вчителів: Матеріали ювілейної наукової конференції, присвяченої 80-річчю Чернігівського державного педагогічного інституту імені Т.Г.Шевченка. – Чернігів, 1996. – 220 с.

РОЛЬ ЖИВОТНЫХ В ВОСПИТАНИИ ДЕТЕЙ

Ключевые слова: дети; животные; воспитание; позитивные эмоции; ответственность за жизнь.

Keywords: children; animals; upbringing and education; positive emotions; responsibility for life.

Тема «Животные» имеет в XXI веке особую актуальность. Это уже не только физическая помощь животным человеку, обеспечение человека материальными ценностями, получаемыми благодаря животным, и предотвращение опасностей при контактах с животными. Все большее значение приобретает проблема сохранения животного мира, как неотъемлемой части природы Земли, своеобразного украшения Земли, а также проблема совместного проживания живых существ. Большую роль начинает играть помощь животным, общение с животными.

В древности люди наделяли животных особыми качествами, например, в тотемизме, как одной из первобытных форм религиозных верований, предполагали существование сверхъестественной связи между конкретной родовой группой людей и определенным видом животных. Различные животные рассматривались как воплощение добра и зла. Подобный подход сохраняется и сегодня, когда животные рассматриваются как хищные и травоядные, агрессивные и мирные, приносящие вред или пользу.

О животных созданы легенды и сказки, в которых животным отводится действующая роль наряду с людьми, они наделяются человеческими качествами, имеют выраженные индивидуальные особенности, в том числе, наделяются волшебными качествами. Животные в таких легендах и сказках часто помогают людям, подсказывают им в сложных ситуациях.

В жизнь детей животные входят в форме идеализированных, обобщенных образов в сказках, иллюстрациях, игрушках, где у животных какие-то особенности могут быть преувеличены, а другие особенности незаметны или вообще не отражены. И даже наблюдение реальных животных помогает создать ребенку только неполное представление о животном мире. Обычно в сказках могут встречаться положительные и отрицательные образы животных, а в игрушках воплощаются, как правило, позитивные особенности животных, животное в таких случаях может представляться как доброе, мягкое и теплое существо, требующее помощи и защиты. Знакомство с животными у детей продолжается в двух направлениях. С одной стороны, изучаются реальные особенности животных и окружающей их природы, что необходимо для создания общих представлений об окружающем мире и практической деятельности в различных направлениях. С другой стороны, воспитывается любовь

к животным, ко всему живому, жизнь человека и других живых существ рассматривается как высшая ценность, которую необходимо уважать и беречь.

Отношение к животным может формироваться у детей и под влиянием личного опыта контактов с животными. Иногда это может быть и негативный опыт, когда ребенок был напуган животным, в крайних случаях даже перенес нападения животных, укусы и другие травмы различной степени тяжести, нанесенные животными. Такие события могут сопровождаться психологической травмой и вызывать у ребенка боязнь животных – всех или отдельных видов, которая может исчезнуть только со временем или же после определенной психологической работы с ребенком.

Дети также могут в одних случаях иметь большое количество знаний о животных, но в то же время быть эмоционально равнодушными к животным. В других случаях, наоборот, могут быть очень мало знакомыми с животными, возможно, даже преимущественно на уровне сказок, игрушек, стилизованных изображений животных, но быть к животным эмоционально неравнодушными, любить их. И в таком случае важным является не только неравнодушное, доброе отношение к животным. Возможно, в своей жизни и деятельности такие дети не будут иметь значительных контактов с животными, но сохраняют любовь и бережное отношение ко всему живому, к людям, понимание сильных сторон и недостатков людей.

Представления о животных, созданные при общении с животными, а также при ознакомлении с их образами в литературе и искусстве, в том числе, при общении с игрушками, как своеобразными произведениями искусства, стилизованными изображениями животных, воспринимаемыми зрением, осязанием, слухом (если игрушка издает звуки, напоминающие звуки, издаваемые животными или даже элементы человеческой речи) и другими чувствами, являются для детей эмоциональным напоминанием о необходимости быть добрыми, беречь и уважать жизнь и созданные людьми ценности.

Под впечатлением позитивных образов животных ребенок иногда хочет иметь настоящих животных, но не всегда осознает ответственность за их жизнь, необходимость ее обеспечения своими действиями. Животное представляется в таких случаях живой игрушкой, а деятельность по уходу за животным не осознается. Возможно, ребенок может еще не уметь правильно ухаживать за животным, в его детском сознании еще не появилось четкое понимание ответственности. И здесь необходима помощь других людей (родителей, старших братьев и сестер, воспитателей). Но и в таком случае необходимо постепенно учить ребенка действиям по уходу за животным (по обеспечению его жизни) и пониманию ответственности за жизнь своего питомца. Если такая ситуация не соответствует индивидуальной эмоциональной структуре ребенка или его интересы могут быть в большей степени направлены к другим видам деятельности, следует объяснять ребенку его ответственность за жизнь питомца, и возможно, отказаться от намерения завести домашнее животное. Любовь ребенка к животным может быть реализована и в других формах (временное общение с животными у знакомых, в зоопарках, книги и фильмы о животных, игрушки и произведения искусства, посвященные животным и т.п.). Это тоже полезная и благоприятная деятельность для ребенка.

Воспитательная работа родителей и педагогов, наряду с другими направлениями, должна быть нацелена на создание у детей представления о животных, в том числе, и как эмоционального напоминания об идеях любви и добра.

ПЕДАГОГІЧНА СИСТЕМА ФОРМУВАННЯ МАЙБУТНЬОГО НАУКОВЦЯ У ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ Д.О. ГРАВЕ

Ключові слова: педагогічна система, педагогічний процес, Д. Граве, учень, науковець, математика.

Keywords: pedagogical system, pedagogical process, D.Hrave, student, scientist, mathematics.

Успішна діяльність у науці започатковується не тільки передачею своїм наступникам знань і навичок, а й правильним суспільно значимим способом дій та мислення [7]. З огляду на це, оцінка діяльності викладача вищої школи, ефективність роботи будь-якої наукової структури полягає не стільки в значимості результатів і успіхів самих по собі, скільки в тому, яким чином вони були досягнуті, або як функціонує педагогічний механізм формування інтелектуальної еліти.

Дмитро Олександрович Граве – видатний вітчизняний учений- математик, один з основоположників Української академії наук і української вищої освіти, засновник широко визнаної алгебраїчної школи в Києві. Створена ним алгебраїчна школа у своєму розвитку охопила майже всі напрями досліджень з алгебри й теорії чисел і відіграла важливу роль в історії вітчизняної математики. Аналіз її діяльності є джерелом практичних порад і рекомендацій у розв’язанні сучасних проблем змісту математичної освіти, наступності, єдності традицій і новаторства, відбору обдарованої молоді та її підготовки до наукової діяльності, збереженні наукового та освітнього потенціалу.

Наукове узагальнення досвіду створення та функціонування першої вітчизняної видатної наукової математичної школи як цілісної стійкої педагогічної системи є важливим завданням української історико-педагогічної науки. У цій статті ми ставимо за мету зробити аналіз педагогічної системи Д.О. Граве, специфіки її функцій у формуванні творчої особистості; визначити властивості, при яких вона ефективно виконує свої функції; схарактеризувати побудову, що породжує високий рівень її цілісності; описати діяльність суб’єктів і об’єктів системи та їх взаємодію.

Відомо, що будь-яка система визначається сукупністю взаємопов’язаних елементів і має такі властивості: цілісність, єдність, структурованість; ієрархічність. Педагогічна система характеризується цілеспрямованим розвитком особистості та особливими структурами, змістом освіти, що регламентується навчальними планами і програмами; зв’язками й відношеннями між елементами системи, які реалізуються у вигляді методів і прийомів, організаційних форм навчання, а також різних форм і видів спілкування.

Проаналізуємо соціально-педагогічні умови виникнення Київської математичної школи, а також стан і розвиток математики в момент її зародження, оскільки наукова

школа, як правило, є завершенням поступового розвитку науки, який не відзначається вагомими результатами, але готує умови для її кардинальної зміни [2].

На кінець XIX ст. в наукових центрах Російської імперії (Москва, Петербург, Казань, Харків, Київ) спостерігалася певна диспропорція між алгебраїчними дослідженнями та науковими розвідками з інших розділів математики (наприклад, із класичного аналізу, теорії ймовірностей, теорії функцій дійсної змінної та ін.), причому основні досягнення були пов'язані з діяльністю Петербурзької математичної школи. Це досить помітно відчувалося до створення Київської алгебраїчної школи, учені якої отримали значні результати з класичних розділів алгебри: теорії Галуа, теорії алгебраїчних чисел, теорії поліномів, – а також розробили сучасні напрями – теорію груп і кілець.

У постійному пошуку більш удосконалених методів і прийомів викладання і підготовки кадрів перебував і Київський університет, який за кількістю студентів займав третє місце після Московського й Петербурзького. На зламі століть фізико-математичний факультет університету відзначався піднесенням наукового рівня математики, посиленням змістовності, фундаментальності досліджень, висококваліфікованою підготовкою наукових кадрів. Професорами університету були створені вдалі підручники, які відображали сучасний стан математики і прищеплювали молоді інтерес до цієї дисципліни, до пошуків, творчості. Нові форми й методи викладання сприяли розвитку наукової активності студентів математичного відділення.

З початку 90-х рр. XIX ст. студенти фізико-математичного факультету Київського університету вивчали такі математичні дисципліни: алгебраїчний аналіз, аналітичну геометрію, теорію чисел, різницеве й варіаційне числення, диференціальні рівняння звичайних та частинних похідних, диференціальне та інтегральне числення і його застосування в геометрії, а також епізодично – теорію функцій комплексної змінної, теорію еліптичних функцій, інтегрування диференціальних рівнянь, теорію ймовірностей, сферичну геометрію [4].

Методика навчання математики охоплювала такі форми навчання, як лекції та обов'язкові практичні заняття, вечірні семінарські заняття, на яких зачитувалися й обговорювалися самостійні наукові реферати студентів. Остання була введена ще в 1882 р. професором В.П.Єрмаковим (1845-1922).

Науковим лідером Київської математичної школи початку XX ст. був її засновник і керівник Дмитро Олександрович Граве (1863-1939).

Д.О. Граве приїхав в Україну в 1900 р. вже сформованим ученим із традиціями та науковими спрямуваннями Петербурзької математичної школи. Вирішальну роль у визначенні і становленні його математичних інтересів відіграли П.Л. Чебишев, О.М. Коркін та А.А. Марков. Так, магістерська робота Д.О. Граве «Про частинні диференціальні рівняння першого порядку» (Санкт-Петербург, 1889) була присвячена розв'язку поставленої О.М. Коркіним проблеми знаходження всіх інтегралів системи диференціальних рівнянь задачі трьох тіл, які не залежать від закону дії сил. Докторська дисертація «Про основні завдання математичної теорії побудови географічних карт» (Санкт-Петербург, 1896) тематично продовжувала дослідження Л. Ейлера, Ж.Л. Лагранжа і П.Л. Чебишева.

У 1902 р. Д.О. Граве очолив одну з математичних кафедр і майже 40 років присвятив науково-педагогічній діяльності в Київському університеті.

Учений зазнав: „Єдиним правильним розумінням університету є те, що університет повинен бути лабораторією науки, в якій професор повинен має бути дослідником, а студент – ученим-початківцем...” [1,242]. Це прогресивне переконання було в кожній дії професора Д.О. Граве, у кожній ситуації навчального процесу, який він здійснював. На своїх лекціях талановитий викладач, керуючись принципом, що десять зрозумілих сторінок математики кращі, ніж сто сторінок завчених і незрозумілих, а одна сторінка, самостійно опрацьована, краща від десяти сторінок, зрозумілих добре, але пасивно, висвітлював лише ключові питання й вимагав від студентів глибокого самостійного опрацювання всього курсу. Його лекції завжди проходили жваво і з великим зацікавленням. Основною ж формою залучення студентської молоді до науки у Д.О.Граве були семінарські заняття, які він проводив, як правило, у вільний від занять час у математичному кабінеті університету або ж у себе вдома.

До роботи семінару студенти залучалися вже з перших курсів університету. Звичайно ж, не всі. Запорукою участі в семінарі відомого науковця були зацікавленість предметом, працездатність студента, наявність у нього високого рівня розвитку, інтелектуальних здібностей, ґрунтовних математичних знань та схильності до наукової роботи. Д.О.Граве, досконало володіючи діагностикою творчих здібностей і обдарованості, орієнтованою на самостійну діяльність, легко визначав психічні передумови творчого мислення і творчої діяльності: гнучке і багатогранне мислення, розумову рухливість своїх учнів. На семінарських заняттях, крім студентів, могли бути присутні викладачі університету, а також сторонні слухачі. Так, наприклад, одним з учасників семінару професора Д.О. Граве був п'ятнадцятирічний учень приватного комерційного училища А.М. Островський, який мав особливі здібності до математики [1, 243].

Граве, заохочуючи студентів до самостійної дослідницької роботи, пропонував їм на семінарі великі розділи алгебри й заохочував тих, хто обирав найскладніші питання теми. Його учні вивчали праці сучасних учених, реферували поточну наукову літературу, читали класиків математики, колективно працювали над продовженням таблиць Якобі. Д.О.Граве в своїй рецензії на книжку одного з найталановитіших учнів О.Ю.Шмідта (1891-1956) „Абстрактна теорія груп” так описує характер семінарського заняття: «Ми взяли книгу: E.Paskal. Repotorium der hoheren Analisyus, у якій є стаття проф. Лоєву про абстрактну теорію груп. У цій статті перелічені теореми без доведення з докладними літературними посиланнями. Ці теореми висловлювалися в російському перекладі в книзі, яка була в приміщенні математичного семінару. Студенти повинні були пробувати довести теорему, і якщо натрапляли на труднощі, то могли звернутися до літератури» [5].

Всебічний і систематичний зв'язок викладача з учасниками семінару, пошуковий (продуктивний) засіб навчання давали швидкі і значимі результати. Учасники семінару пропонували доведення низки важливих теорем, навчаючись ще на 3–4 курсах університету. Д.О. Граве своїми вільними прийомами роботи з учнями виховував у них здатність бути суб'єктом власного розвитку. Створи себе сам – ця вимога просвічувалася в кожному акті процесу навчання студентів великим ученим і талановитим педагогом, і саме вона була покладена в основу їх формування їх, як цілісних особистостей.

Педагогiчний процес професора Д.О. Граве був особистiсно орієнтованим. Знання і вміння розглядалися не як самоцiль, а як засiб розвитку пiзнавальних і особистiсних якостей студента. Роботу наукових семiнарiв талановитий учений і педагог організував так, що вони давали можливість пробудити і вдосконалити природні дані його учнів. Кожен із них отримував ту наукову тему, яку його природні дані давали змогу опанувати. Кiлькiсть знань, які мав учень, не мали принципового значення, значення мала повнота постановки питання, тобто те, чому ці знання служать: не істина, а шлях до неї. Характерно й те, що з кожним із молодих дослідників Д.О. Граве розробляв тему до моменту виходу на глибокий, новий шлях думки, а далі учень сам плив у математичному морі.

Із 1907 р. вчений зосереджує свої наукові інтереси головним чином на нових напрямках алгебри і теорії чисел. За ініціативою Д.О. Граве в Києві почалося поглиблене вивчення праць Г.Ф. Вороного (1868-1908), зрiс інтерес до питань аналітичної теорії чисел. Особлива увага на семiнарах в 1908–1911 рр. придiлялася теорії груп, викладання якої на той час перебувало у стадії зародження. «Бажаючи все ж дати серйозним студентам, які займаються наукою, можливість практично ознайомитися із теорією груп і отримати таким чином сильну зброю дослідження, я видiлив один день в тиждень із свого семiнару, який присвятив теорії груп. Я назвав заняття з теорії груп п р о с е м і н а р о м, бажаючи цим підкреслити елементарність вказаної теорії. Елементарність не в значенні простоти її, а в тому значенні, що основи теорії груп не потребують майже ніяких попередніх відомостей з інших предметів» [5]. Д.О. Граве вдалося зацікавити своїх учнів новою течією алгебри, спрямувати їх сконцентровані зусилля в одному напрямі й таким чином досить швидко отримати значимі результати.

Новизна тематики досліджень дала особливий ефект у формуванні наукового колективу професора Д.О. Граве, вихованні цілеспрямованості, характеру, готовності до інтенсивної і важкої розумової праці кожного його члена. Нові і складні завдання теорії груп доводилося долати завдяки не лише підвищеному інтересу до предмета досліджень, а й витримці, умінню сконцентруватися. Перебуваючи в авангарді тогочасної науки, Д.О. Граве і його здібні учні знаходили безліч нових завдань творчих пошуків, виконання яких формувало нові способи мислення. Позитивним фактом було й те, що колектив під керівництвом професора Д.О. Граве складався з індивідуумів із різними здібностями й обдаруваннями, оскільки творче розв'язання проблеми з погляду сучасної педагогіки виростає не тільки з результату різного радіусу дії, а й також від різного творчого рівня.

Зацікавленість і активність талановитих студентів у ситуації активної навчально-дослідницької діяльності сприяли їх усебічному розвитку, цілісності та швидким і вагомим науковим результатам. Важливу роль при цьому відігравав особистий талант Д.О. Граве як наукового керівника й лектора, його захоплення новим науковим напрямом. Монографія О.Ю.Шмідта «Абстрактна теорія груп», яка стала класичним посiбником з теорії груп і відіграла важливу роль у розвитку теоретико-групових досліджень, стала результатом участі у семiнарі її автора – студента 5-го курсу. Д.О.Граве писав про це так: «З швидкістю, що характеризує визначний математичний талант, Шмідт оволодів предметом і з захопленням віддався теорії груп, причому тимчасово залишив заняття з алгебраїчного розв'язання рівнянь, степiнь

яких є степінь простого числа. Це питання він вивчав раніше за мою порадою. Я не тільки не дорікав Шмідту за перерву в його початкових заняттях, але всіма силами заохочував його в новій сфері, бо був упевнений, що добре знання теорії груп дасть велику послугу саме в тому ж його спеціальному питанні.

Шмідт проявив велику винахідливість і часто приводив слухачів у захоплення своїми несподіваними дотепними, простішими, ніж у попередників, доведеннями.

... Незважаючи на те, що Шмідт виявився талановитим лектором і вмів викликати товаришів на пожвавлений обмін думок, він швидко виявився так далеко в теорії груп, що я помітив, що студентам стає важко стежити за його викладом, а аудиторія почала рідшати.

Тоді я змінив предмет занять просемінару, взяв більш елементарний предмет, а Шмідту порадив обробити результати його занять у вигляді книжки з теорії груп” [5]

Д.О. Граве ніколи не використовував думки й напрацювання учнів у своїх публікаціях, а як справжній учений сам ділився даними пошуків і відкриттів. Він надавав молодим кадрам усіяку методичну допомогу, полегшував їм вихід на наукову арену, силою свого авторитету забезпечував можливості публікації результатів дослідження або участі в національних і міжнародних конференціях та з'їздах.

Підтримка молодих дослідників – багатоаспектний комплексний процес, який неперервно пов'язаний з усіма сторонами наукового й суспільного життя університету. На математичному відділенні Київського університету значна увага приділялася вихованню наукових співробітників. Після закінчення навчання найбільш здібні випускники залишалися при університеті для підготовки до магістерських екзаменів. Протягом двох-трьох років вони повинні були, ґрунтовно опрацювавши велику кількість серйозної математичної літератури, скласти магістерські іспити й зайнятися власними науковими дослідженнями. Досить часто практикувалися відрядження в математичні центри Росії та Європи. Розуміючи необхідну наукову і суспільно-політичну значимість успішної підготовки наукових кадрів, Д.О. Граве застосовував цільові відрядження в ті вищі навчальні заклади, які були провідними з теми молодого дослідника. Головним завданням відрядження було вироблення молодим вченим критичної оцінки наукових результатів, а також усвідомлення ним методологічних аспектів викладання курсу. Показовим у цьому аспекті є подання Д.О. Граве від 1 квітня 1914 р., де зазначається: «Оскільки стипендіат К.Ф.Абрамович успішно закінчує магістерські екзамени, на мій погляд, для нього буде дуже корисним відвідати в найближчий канікулярний час деякі з німецьких університетів... Я б порадив зупинитися в у-тах Берлінському, Геттінгенському, Марбурзькому і Мюнхенському. Метою цього відрядження не є систематичне слухання лекцій від початку курсу до кінця, а лише знайомство зі способами навчання і викладення одного й того ж предмета різними визначними німецькими професорами. Звернути особливу увагу на спосіб проведення практичних занять з математики... в Берлінському університеті...» [6.].

Для професорського стипендіата М.П. Кравчука (1892-1942) із листопада 1915 р. була вибрана Московська математична школа. Цікавим є факт порівняння М.П. Кравчуком діяльності Київської та Московської шкіл, які, за його висновками, відрізняються не тільки тематикою задач, а й ідеологією досліджень.

На початку ХХ ст. творчий колектив професора Д.О. Граве став широко відомим у Європі. Про свій семінар учений писав: «Моя школа мала блискучих за здібностями учнів і я пишаюся тим, що вільні прийоми роботи з ними давали швидкі значимі результати. Семінар мій проходив у мене вдома. Він не мав ніякого відношення до офіційного викладання в університеті. Крім того, також не маючи точок дотику з університетським викладанням, проходив мій семінар у приміщенні університету. Єдине, у чому я підтримував зв'язок з університетським викладанням, – це те, що вимагав, щоб мої учні складали іспити з інших дисциплін задовільно» [1,242].

Педагогічна система школи Д.О. Граве виконувала розвивала в студентів мислення, творчу діяльність і водночас на досить ранній стадії роботи семінару розпізнавала й особливо інтенсивно розвивала стрижневі, фундаментальні властивості, що виражають грані їхньої різнобічності. Раннє залучення до самостійної роботи мало важливе значення для розвитку творчого мислення і творчої діяльності студентів, для виявлення їх особливих здібностей. Але вміння працювати самостійно також потрібно було формувати й розвивати. Цьому сприяли лекції і семінари, а також особистий приклад Д.О. Граве. Наставник міг послатися на власні дослідження або свій погляд у науковій суперечці, зробити детальне висвітлення питання в історичному та метрологічному ракурсі; умів створювати умови, у яких проявлялись ініціатива й радість праці, стимулювалися творчі успіхи, готовність учнів до ризику, тобто йому вдалося організувати цікаве наукове життя.

Функціонування та розвиток педагогічної системи відбувається не тільки завдяки розвитку науки, а й під безпосереднім впливом суспільного середовища та рівня розвитку зв'язків педагогічної і суспільної систем [3]. Після 1917 р. наукові інтереси Д.О. Граве перемістилися в бік прикладної математики, оскільки, за його переконанням, основою розвитку науки завжди були практика і прикладні науки. Прикладна математика мала широке коло застосувань: від механіки до космонавтики, – і успіх при їх дослідженні був зумовлений спільною працею математика, натураліста й техніка. Творчі зусилля своїх учнів вчений скеровує на розв'язання актуальних задач гідро- і аеромеханіки, теоретичної фізики, теоретичної електромеханіки, небесної механіки тощо. Чітка концепція Д.О. Граве, розуміння ним найважливіших теоретичних питань природознавства й техніки, науково-практична значимість проблем, вимогливе наукове життя були запорукою того, що молоді дослідники швидко набували кваліфікації, видавали блискучі результати своєї праці. Особливо плідною була робота у 20 – 30-ті рр. Д.О. Граве, як і десять років потому, знову створив неповторну спільноту специфічно здібних особистостей, котрі доповнювали і стимулювали одна одну.

Висновок. Успішна практика досягнення педагогічних цілей дає змогу розглядати науково-педагогічну діяльність Д.О. Граве як ефективну педагогічну систему, метою якої була не передача певних знань, умінь, навичок, а навчання наукової творчості. Зміст діяльності й підготовки характеризувався нестандартністю і новизною підходів, оскільки професор Д.О. Граве працював на передовому рубежі математики – теорії скінченних груп. Зміст підготовки не формулювався й не регламентувався такими атрибутами навчального процесу, як навчальний план, розклад занять, підручники тощо, а її систематичність і послідовність визначалася логікою науково-дослідницької діяльності. Педагогічний процес не обмежувався

часовими рамками й тісно переплітався із процесом самої науково-дослідної діяльності. Учня професора Д.О. Граве надавалася свобода вибору теми дослідження, причому її складність, як правило, мала оптимально відповідати можливостям учня й органічно поєднуватися з колективним характером науково-дослідної діяльності. Передача учням способів мислення здійснювалася через безпосереднє спілкування і взаємодію з учителем, в основу чого було покладено становлення учня як дослідника та отримання об'єктивно нового наукового знання.

Література

1. Автобиографические записки Д.А. Граве (Публикация А.Н. Боголюбова) // Историко-математические исследования. – М., 1993. – Вып. XXXIV. – С. 219–246.
2. Баев А.А. О научных школах / А.А.Баев // Школы в науке: сб. статей / Под. ред. С.Р. Микулинского. – М.: Наука, 1977. – С. 503-504.
3. Володько В.М. Педагогічна система навчання: теорія практика, перспективи: Навч.посіб. / В.М Володько. – К.: Пед. преса, 2000. –148 с.
4. Державний архів м. Києва. Фонд 16 «Киевский университет». Оп. 465, справа №1820, аркуш 88 «Учебные планы Императорского Университета Св.Владимира по предметной системе».
5. Державний архів м. Києва. Фонд 16 «Киевский университет». Оп. 465, справа 1855, Т.1. аркуш 1. «Отзыв профессора Граве о работе студента О.Ю. Шмидта «Абстрактная теория групп».
6. Державний архів м. Києва. Фонд 16 «Киевский университет» Оп. 465, справа 1875, арк. 8 «Представление Граве на Абрамовича».
7. Шрейбер К. Несколько мыслей о значении научных школ / К. Шрейбер // Школы в науке: сб. статей / Под ред. С.Р.Микулинского. – М.: Наука, 1977. – С. 504-506.

T. I. Horpinich

Candidate of Pedagogical Sciences,
Assistant Professor at Foreign Languages Department,
Ternopil State Medical University

THE DEVELOPMENT OF HIGHER EDUCATION IN THE USA (17TH-19TH CENTURIES)

The article presents an investigation of higher education development in the USA in the 17th-19th centuries. It analyzes the main directions of reforming the system of higher education in the USA, in the context of which the modern paradigm of higher education formed. The given paper describes the main landmarks in the history of most prominent higher education establishments.

Keywords: higher education, the USA, college, university.

In the USA, higher education has a long tradition dating back to the colonial period. History of high schools is rich in ideas and events. Even a cursory acquaintance with most of them would require a separate scientific research. Deep understanding of all the aspects of present condition of higher education in the USA can be achieved by studying its history. These aspects include private and public character of higher education, the role of scientific research at the universities, the concept of free choice of subjects, a system of “close to life” education, and a number of other points which at various times had a progressive character in the development of educational system in the USA.

The first higher educational institution in the United States appeared in the middle of the 17th century. During one hundred thirty years, higher educational establishments were founded only as private institutions. In 1636, the first college was founded in Harvard. The second one, College of William and Mary was established in 1696 in Virginia. Shortly afterwards, Yale College appeared, becoming a real rival to Harvard College (especially considering the fact that it was founded by Harvard graduates). By 1770, nine universities had functioned in North America.

In these colleges, the level of teaching was high; they all tried to follow the British educational model, taking as an example the experience of Oxford and Cambridge universities. Even the Scottish immigrants who founded the College of William and Mary and copied the first Scottish methodology, then also turned to the English style in teaching. The reason for that are ideological positions, according to which education was considered only as a “means of social approval”. Moreover, this is one of the reasons why the American nouveau riche did not lay serious claims to colleges, and they preserved their low level [2, 51]. In addition, the creation of the first colleges met the urgent needs of the preparation of educated priests. In general, apart from clergymen training colleges performed an important social role, acting as the place for the formation of the power elite.

After the American War of Independence, higher education started developing more rapidly, with a significant role of American state governments in the educational system. In 1785, before the creation of the federal state, the Land Ordinance was adopted. The Ordinance was significant for establishing a mechanism for funding public education. Ac-

According to it, large areas of lands passed to the ownership of the states for use in education. The result of this legislation was the emergence of a number of public schools. The first opened was the University of Georgia, then University of North Carolina. Just at the beginning of the nineteenth century, there were 17 state universities. Initially, their level was quite low, teacher's educational level was very mediocre, but, nevertheless, they later formed the core of the system of higher education in the United States.

Since the beginning of the nineteenth century, the emergence of colleges moved faster. Some of them were founded by the civil authorities, but the majority was funded by religious organizations. It must be said that most of them had nothing to do with the status of a higher educational institution, since the level of teaching and the curriculum was inadequate. However, by 1861 in the United States, there had been about 250 colleges. Syllabi were not intense enough; they were guided by the classical education system. For instance, at Harvard University, the curriculum included theology, Latin, Greek, Hebrew, logic, ethics and mathematics. However, at the end of the 18th century there was some tendency towards modernization. In 1779 at Columbia University, and in 1787 at Harvard University, syllabi and curricula were modernized with the French language replacing Hebrew. Undoubtedly, it was a tribute to the cultural and commercial relations which during the first post-revolutionary period were very active, as well as the recognition of the French international diplomatic language. Whatever it was, this modernization was of a superficial nature and up to the Civil War high schools had not undergone significant changes. The main content of higher education consisted in teaching classical subjects in the so-called "liberal arts college" or another secondary colleges.

However, teaching the humanities which were undoubtedly necessary and useful, in the middle of the 19th century, could not satisfy the booming USA economy. At the same time, most colleges and universities in the USA of that time were not ready to supply an urgent demand for qualified professionals in the field of agriculture and technology. Indeed, by the middle of the 19th century in each prestigious institution there had been only one or several academic departments or laboratories dealing with natural sciences [1]. But they did not have the proper effect either on the development of the natural branches of knowledge at the elite universities or the scientific level of the whole.

America became a more democratic state after a period of "Jacksonian democracy", it was also made some adjustments in the social sphere and in relation to education. Expanding the access to higher education corresponded to the interests of the whole nation. Therefore, a number of specific steps in this direction were taken. In 1862, Congress adopted one of the landmark legislation in the field of higher education of America. It was the Morrill Land-Grant Act, making 30,000 acres of land available to each state per each deputy of Congress from that state. The sale of these lands was aimed at the creation of colleges, specialized training of agronomists and technicians. [3, 121]. Even earlier, in the 1850s, some states have established specialized technical institutes. They were mostly institutions with low level of teaching and curriculum not modern enough, but some of them would become the major universities, including, for example, Massachusetts Institute of Technology.

In some of the states, where these institutions functioned in accordance with the law of 1862, these colleges were transformed into the land colleges, thereby enhancing their material and technical facilities. Other states established new universities. Six states in the Northeast, where private universities prevailed, signed contracts with existing educational

institutions, ensuring the establishment of new departments required by law. In 1887, Congress passed the law, which was aimed at the use of the funds received from the sale of land for the establishment of experimental stations. It was one of the most significant documents, as it gave the basis to the principle of combining teaching with research in higher educational institutions, which would be justified in the future.

Further democratization of American society led to the emergence of high schools for the black population. With the help of philanthropists and religious organizations a lot of colleges and universities were opened. Thus, in 1866, in Nashville Fisk University was established. Now there are 99 higher education institutions of this type, well proved in academic terms.

Activities of philanthropists in the United States deserve special consideration, but we will only dwell on some of the most interesting moments. The first colleges were fully established at the expense of patrons. For example, Harvard College was founded on a modest donation by John Harvard (395 pounds), and Yale University, traces back to a modest gift of Elihu Yale, who donated 562 pounds. Large donations began to flow into the universities coffers only in the second half of the 19th century. John D. Rockefeller was one of the founders of the University of Chicago; Cornelius Vanderbilt donated 500 thousand dollars to Nashville Central University. The following year, the university was renamed the Vanderbilt University. Universities, bearing the names of Hopkins, Stanford, Duke, and other institutions were also generously rewarded by "captains of industry". A. Carnegie donated truly astronomical sums to the needs of colleges and universities. For example, in the fiscal year 1919-20, they accounted for 4% from all the income of the USA universities. In 1939-40, these costs were 5.6% [1]. Thus, in the past, private donations were a large part of the budget of universities. In their turn, philanthropists required for their money highly educated and qualified specialists.

The USA higher educational establishments provided education in the form of an undergraduate (bachelor's) degree. This degree was clearly insufficient for the rapidly developing industrial countries. In 1861, Yale University released the first student with doctoral degree. Over five years (1881-85) 900 doctoral degrees were awarded. Along with this process, there was a differentiation of higher education. In 1876, John Hopkins University was founded which became the first research institution of higher education. Unlike its predecessors, which focused on the English model of higher education, the basis for this institution was a German (Göttingen) model. It's scientific and research activities had a decisive impact on the best universities in the USA, although positive changes occur very slowly. Thus, the system of higher education, assuming 2 levels of education (bachelor's and doctorate) was established [2, 71-72] In 1900, the Association of American Universities, which included 20 best universities in the country, in particular the universities of Oxford, Harvard, Princeton, and Yale, was established. Their main aim was the improvement and encouragement of research and development of quality education.

During the second half of the 19th century, there was also a decrease in the influence of the clergy on the universities. Although there still were more than half of private higher education institutions belonging to various religious communities; control, management and interference with the educational process steadily declined. Thus, in 1899, for the first time a secular person was appointed to the position of President (Rector) of Yale University. The same process occurred in Princeton in 1902.

As we can see, higher education in the USA has long scientific and educational tradition. Nowadays, America's higher educational establishments are characterized by their multiplicity and diversity, and insistence on equal opportunity abounds. The reason is that American system has something to offer to practically everyone, to some extent now without having to show evidence of academic talent or qualifications. This distinction of accessibility has colonial roots in the early years of American higher education. Nevertheless, the early evolution of higher education laid the foundations for the system that gradually emerged and distinguished itself from almost every other system in the world.

References

1. Данилин П. В. Реформирование системы высшего образования США в 1958 году / П. В. Данилин. [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://lit.lib.ru/d/danilin_p_w/reformirovanie_systemy_obrazovaniya_v_usa.shtml
2. Филиппова Л. Д. Высшая школа США / Л. Д. Филиппова. – М.: Наука, 1981. – 328 с.
3. Cohen-Steiner O. L'Enseignement aux Etats-Unis: structure, bilan et perspectives / O. Cohen-Steiner. – Presses Universitaires De Nancy, 1993. – 240 p.

Zaitseva Nataliia

senior teacher

at the department of foreign languages,
Tavria State Agrotechnological University

CLOUD-BASED SOFTWARE ADVANTAGES FOR CONDUCTING STUDENTS EXTRACURRICULAR ACTIVITIES IN LEARNING FOREIGN LANGUAGES

***Анотація:** the article deals with the cloud-based software providing complete suite of communication, social collaboration and management tools for organizations, that can be used advantageously in out-of-class teaching foreign languages and independent learning of foreign languages.*

Key words: cloud computing, social intranet, foreign language, extracurricular activities.

Modern Ukrainian education is developing fast, but much faster in their development and socialization growth are modern Ukrainian students. First-year students come to the university having profound command of IT and unique experience in finding information. Their soft skills also differ from communicative habits of their teachers and trainers: they mostly are more sociable, less discreet and do not feel the blurred difference between friendly attitude and familiarity. That is why most teachers do not take seriously the students' love for Internet recourses and pastime online. Nevertheless, social networks, cloud computing and intranets can do teachers a huge favor. It is not a question of why to add students to friends list on Facebook. The problem at issue is that modern students are eager to use mobile information sources and get the news as early as possible in order to process it and reply online, too. That is why the information technology has a dramatic effect on higher education in the whole and on foreign languages teaching especially. Foreign communication has double impact: on the one hand it is the goal reachable through IT, on the other hand one needs IT-skills to broaden own possibilities in international communication without limit.

One of progressive ways to connect students, IT and foreign language communication simultaneously on the same spot is using cloud computing benefits. In the late 1990ies telecommunications companies were able to provide their users with shared access to the same physical infrastructure in order to allow more users to have their own connections instead of building out in-house physical infrastructure. Cloud computing is nowadays a general term for the hosted services delivery over the Internet [1]. Everyone who uses social networks or email uses cloud computing technology. But in order to develop a solid and considerable intranet, which can join groups of people seriously involved in learning activities, it is reasonable to use one of social networks for business: they offer a great amount of features and meet the major requirement – to simplify communication. They enable any groups to consume compute resources as a utility without having to build and later on maintain computing infrastructures themselves.

The social intranets are analyzed in this study by the example of the social network for business Bitrix24, whose slogan is 'putting the power of enterprise social networking

into your company's daily operations' [2]. An English teacher can organize an intranet for students of the university easily forming and conducting groups of users according to their faculty, specialty, level of command of foreign languages, goal (travelling abroad, business language, planning practice abroad) via HRIS – a human resources information system [2]. HRIS offers storing and managing contact information (phone, e-mail, social profiles), customizable profiles, instant get in touch via chat, group chat, video chat, quick search by skills or interests, integrated eLearning and training systems, personal or team efficiency reports and as required a multi-division (separate intranets for each group).

The e-Learning feature enables creating unlimited number of online training courses, conducting tests and certifying users. All results achieved are registered and can be easily tracked in a journal.

To spark students' interest will be easy due to the activity stream: both the teachers and students can stay aware of all the new additions to the intranet and changes and can contribute to discussions. Any user can personalize the activity stream choosing what types of updates to display, can receive immediate feedback, schedule events or attach files. The scheduled events and tasks are also accessible from the mobile device or tablet (both Android and iOS devices are usually supported by intranets) or via offline work mode.

The most significant disadvantage of business social intranets is the fee. For a state university there will be a long way through bureaucracy to get a permit for a self-hosted edition. But even a free version can win a lot of supporters of activities in bettering their command of foreign languages.

The teachers of the department of foreign languages at Tavria University (Melitopol) have for years created a list of students, who want and need to learn foreign languages except for classes in their schedule. But conducting students, who change year of study (freshman grow into master course students as time goes by), goal priority (getting a good mark turns into cruel necessity, a necessity of learning a second foreign language arises) and level (for instance, B1 to C1) needs constant congruence between teachers knowing the certain students of particular specialties and huge amount of time: students of 5 faculties and 13 specialties learn English, German, French and corresponding business languages in different half-years. In spite of all the differences students love initiatives of the department of foreign languages and take part at workshops, creative contests, language olympiads and discussion club meetings enthusiastically.

The survey was conducted among the students of Tavria University. The most active students from the teachers list of initiative supporters were informed about social intranet features and fees. They were asked about their willingness to give their personal data, create and customize own accounts, access permission for e-Learning activities and access the tightly integrated with the activity stream photo gallery.

According to the survey among students of Tavria University, 95% of responders would be willing to participate in a foreign language social intranet. 57% would even pay a fee for sharing its advantages (they mostly are students who have passed the exam and have no further foreign language course at university, but are glad to be invited to extracurricular activities of the department of foreign languages). Among the most catching features 87% students have indicated e-Learning courses (rate first) and activity stream (rates second) likely to the familiar social networks. The other advantages mentioned were telephony, integration with popular social networks and posting clock-in information and photos onto Facebook or Twitter.

To draw a conclusion the advantages of cloud-based technologies like social intranets are indisputable for any educational institution: they are easy to customize, catching for students and provide software portability. They combine easiness in communication and accuracy in formal agenda on either side of educational process.

References

1. Cloud Computing Definition: [Электронный ресурс] // TechTarget, 2010 – 2015. – Режим доступа: <http://searchcloudcomputing.techtarget.com/definition/cloud-computing> (Дата обращения: 20.12.2015).
2. What is Bitrix24?: [Электронный ресурс] // Bitrix, Inc., 2001-2015. – Режим доступа: <https://www.bitrix24.com/whatisthis/> (Дата обращения: 20.12.2015).

СПЕЦИФІКА ФОРМУВАННЯ КРИТЕРІЇВ ОЦІНЮВАННЯ
У АНГЛОМОВНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

Ключові слова: критерії оцінювання, технології, оцінювання, компонент.

Key words: rubric, techniques, assessment, component.

Реалізація компетентнісного підходу до визначення навчальних досягнень студентів має стати новим концептуальним орієнтиром для розвитку сучасної педагогічної освіти.

Збільшення обсягів самостійної та індивідуальної роботи в системі вищої освіти України вимагає осучаснення підходів до корекції та оцінювання навчальної діяльності студентів. Зокрема, дедалі актуальнішою стає проблема формування і формулювання критеріїв оцінювання результатів їх навчальних досягнень.

Технологізація освіти як у педагогічному, так і в технічному аспектах вимагає вироблення чіткої, жорстко і зрозуміло розмежованої системи вимог до здійснення проміжного та підсумкового контролю, оцінювання на кожному етапі та у цілому. Тому актуальним є розгляд досвіду технологізованого формату подачі критеріїв оцінювання у англomовному освітньому просторі. У статті ми розглянемо його ключові риси, термінологічні та технологічні засади впровадження у роботу педагогічного факультету.

Критерії оцінювання (*rubric*) у англomовному освітньому просторі – це шаблон оцінювання, аналізу й подальшого обговорення результатів навчальної діяльності, якої б форми вони не набували [4, 12]. Такий «*rubric*» подається студентам одночасно із завданням і слугує для керування їх навчальними і творчими зусиллями щодо опанування програмового матеріалу або навички. На етапі презентації студентами своєї роботи це дає викладачу змогу швидко і чітко визначити сильні й слабкі сторони роботи, оцінити здобутки, зафіксувати їх. На стадії рефлексії це забезпечує статистично точні висновки, обсяг і зміст корекції.

Зразок «*rubric*», рекомендований Центром навчання й учіння Університету Каліфорнії у Берклі (<https://teaching.berkeley.edu/rubrics-0>):

Компоненти	Рівень 1	Рівень 2	Рівень 3...
Компонент 1	Опис якості виконання компоненту завдання на відповідному рівні		
Компонент 2...			

У залежності від предмету, специфіки запропонованого завдання, результату, що вимагається, тощо, шкала оцінювання буде різною. Подамо такі приклади:

- досконале володіння – висока якість володіння – володіння, що розвивається – володіння на початковій стадії;

- довершений – посередній – на стадії розвитку – на стадії зародження;
- визначний – високий – середній – початковий;
- зразковий – високий – середній – неприйнятний;
- перевершує очікуване – відповідає очікуваному – потребує покращення.

Запропоновані перекладні шкали визначають рівні, які розглядаються як динамічні актуальні стани підготовки завдання, що сприяє створенню ситуації успіху.

Для того, щоб критерії оцінювання (*rubric*) виконували усі ці функції, вони мають бути відповідно сформовані. Основними складовими такого формату критеріїв оцінювання є повна описова назва завдання, шкала оцінювання; чітко визначені ключові компоненти завдання, опис рівнів якості виконання роботи [1]. Графічна презентація і багаторівнева структура критеріїв оцінювання дають підстави назвати такий їх тип «матрицею оцінювання», у якій описи якісних рівнів виконання завдань мають бути чіткими, інструктивними, відповідати специфіці предмету, формату презентації та подальшого обговорення. [2]

Розрізняють аналітичну та цілісну матриці оцінювання. Аналітична матриця оцінювання орієнтована на окрему оцінку за кожним із компонентів. Цілісна шкала подає низку основних характеристик завдання і передбачає підведення підсумку у вигляді загальної оцінки [3]. Аналітична матриця найчастіше використовується для комплексного оцінювання, часто діагностичного і коригуючого спрямування, оскільки студент отримує деталізовану інформацію по кожному з компонентів. Цілісна матриця використовується переважно у підсумковому оцінюванні.

Матриці оцінювання доцільні й у випадку, коли студенти презентують свою роботу (наприклад, проект) в аудиторії, де їх колеги оцінюють її результати за відповідною матрицею і обґрунтовують свою позицію за заданою схемою. Це актуально для студентів педагогічних спеціальностей, оскільки сприяє розвитку навичок аналізу відповіді, її оцінювання, обґрунтування оцінки.

Література:

1. Herman J. L. A Practical Guide to Alternative Assessment / Joan L. Herman, Pamela R. Aschbacher, Lynn Winters. – Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development, 1992. – 124 p.
2. Rhodes T. L. Assessing Outcomes and Improving Achievement: Tips and Tools for Using Rubrics / Terrel L. Rhodes. – Washington, DC: Association of American Colleges and Universities, 2010. – 58 p.
3. Stevens D. D. Introduction to Rubrics: An Assessment Tool to Save Grading Time, Convey Effective Feedback, and Promote Student Learning / Dannelle D. Stevens, Antonia Levi. – Sterling, Va: Stylus Pub, 2005. – 131 p.
4. Tenam-Zemach M. Rubric Nation: Critical Inquiries on the Impact of Rubrics in Education / Michelle Tenam-Zemach. – Charlotte, NC: Information Age Publishing, 2015. – 234 p.

Загородній С.П.

стажер-дослідник кафедри
управління та адміністрування КВНЗ
«Вінницька академія неперервної освіти»,
директор закладу «ЗШ І-ІІІ ступенів №4
ім. Д.І.Менделєєва ВМР»

ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ КЕРІВНИКА ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ У СИСТЕМІ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ

Ключові слова: управлінська компетентність, неперервна освіта.

Keywords: administrative competence, continuous education.

В період планування докорінних змін у системі середньої освіти проблема розвитку управлінської компетенції діючих керівників ЗНЗ (загальноосвітніх навчальних закладів), формування корпусу керівників нового креативного, інноваційного типу, готових і здатних до ініціативи і нестандартних управлінських рішень стає особливо актуальною.

Зміни і реформи передбачають економічну мобільність закладу, здатності його керівника до швидкого реагування на мінливі умови, до ефективних управлінських рішень нестандартних педагогічних і управлінських завдань. Це продиктовано не тільки змінами, що відбуваються в системі освіти України під впливом світового освітнього простору, але і необхідністю змін ставлення до професійних компетенцій керівного складу сфери освіти, у зв'язку з новими вимогами до кваліфікації керівників ЗНЗ.

Сучасні виклики, які стоять перед системою освіти, ставлять керівників в ситуацію необхідності пошуку нових засобів і методів управління. Сьогодні склалися умови що потребують якісних змін в управлінні і високих стандартів менеджменту у керівників ЗНЗ. Розвиток кадрового потенціалу школи є наразі одним з ключових завдань державної освітньої політики. Сьогоднішній керівник має володіти високим рівнем розвитку управлінських компетенцій, забезпечувати виконання поряд з традиційними функціями ряду нових: прогнозування розвитку ЗНЗ, управління якісними змінами, виявлення і підтримка інновацій, управління своїм часом і часом підлеглих, фандрайзингом і маркетингом, брендменеджментом і т. д. [1, 3].

Відсутність у більшості керівників ЗНЗ необхідного рівня управлінської компетенції серйозно ускладнює їх адаптацію до нових умов діяльності, здійснення завдань модернізації освіти і успішне перетворення очолюваних ними ЗНЗ в новому статусі. Проблема формування управлінської компетенції керівника навчального закладу розглядається в працях вітчизняних та зарубіжних вчених (Н.В.Василенко, Р.Ф.Абдеев, В.Р.Афанасьєв, А. В. Берг, Р.Гуревич, А.А.Карташов, Т.Кунц, М.Мескон, А.Морить і ін). Питання наукового обґрунтування шляхів підвищення ефективності якості управління ЗНЗ розкриваються в публікаціях І.М.Дичківської, М.І.Кондакова, Ю.А.Конаржевського, В.Ю.Кричевського, В.С.Лазарева та ін. Динамічність суспільного і професійного розвитку, системні зміни в сфері освіти припускають, що професійна діяльність керівника

ЗНЗ не визначається на весь період його професійної кар'єри. У сформованих соціально-економічних умовах необхідна неперервна освіта, що забезпечує постійне підвищення рівня управлінської компетентності керівника ЗНЗ. У відповідності з особливостями прояву розглянутої компетентності в практичній професійній діяльності керівника в процесі вирішення традиційних і нестандартних управлінських і педагогічних завдань можна виділити три рівні його сформованості: розвиток, компетентність, майстерність. При цьому в структурі управлінської компетенції можна зазначити чотири основних функціональних елементи: когнітивна складова (знаннева), практична складова, має прикладний характер (уміння і навички), мотивація до професійної діяльності, особистісні (соціально значимі) якості та потенціал (психологічні ресурси особистості), визначає перспективи і траєкторію професійного розвитку і самовдосконалення. Разом з тим, актуальна управлінська компетентність включає такі характеристики, як готовність до прояву управлінської компетентності (мотиваційний аспект) володіння знанням змісту компетентності (когнітивний аспект); досвід прояви компетентності в різноманітних стандартних і нестандартних управлінських і педагогічних ситуаціях (операційний аспект). Отже, управлінську компетентність можна розглядати як найважливішу складову частину професійної компетентності [2].

Управлінська компетентність є системою характеристик особистісно-орієнтованого процесу навчання керівника в системі неперервної професійної освіти (НПО). Проблема формування управлінських компетентностей керівника у процесі підвищення кваліфікації найбільшою мірою повинна вирішуватися в процесі реалізації особистісної та проектно-орієнтованої освіти. Підвищення кваліфікації є процесом доформування або переформування способів професійної діяльності, умінь і навичок професійного спілкування, особистісних якостей, коригування вже наявних уявлень, актуалізації мотивації керівника ЗНЗ. У процесі курсової підготовки з'являється можливість оволодіння новими прийомами професійного мислення і способам вирішення професійних проблем, що безпосередньо пов'язані з розвитком властивостей і якостей особистості керівника як суб'єкта навчання [3].

Підвищення кваліфікації керівника ЗНЗ в системі НПО буде ефективною, якщо будуть створені умови забезпечення орієнтації процесу навчання на розвиток особистості з урахуванням особливостей професійної діяльності у сфері управління освітою та наявного суб'єктивного практичного досвіду керівництва; якщо розвиток елементів управлінської компетенції буде здійснюватися в інтерактивних діях суб'єктів освітнього процесу відповідно до запланованого, очікуваним результатом формування управлінської компетентності. Ефективність формування управлінської компетенції керівника ЗНЗ в системі НПО забезпечується комплексом спеціально створюваних умов: організаційних, пов'язаних власне з організацією навчання управлінців ЗНЗ, що дозволяють ефективно управляти формуванням компетенцій педагогів, впроваджувати у навчальний процес інноваційні освітні технології, пов'язані з оптимізацією змісту навчання.

Література:

1. Гуревич Р. Інформаційно-телекомунікаційні технології в підготовці майбутнього фахівця / Р. Гуревич // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. – Вип.4-К., – 2002. – С. 62 – 67.

2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології / І. М. Дичківська. – К.: Академвидав, 2004. – 351 с.
3. Національна доктрина розвитку освіти // Освіта України. – 2002. – №33.- 23 квіт. – С. 4
4. Смолкин А. Методы активного обучения / А. Смолкин. – М.: Высш. шк., 1991. –290 с.

Хинчагашвили Н.Ш.

профессор, доктор филологических наук,
профессор кафедры русская филология
Горийского государственного университета

К ВОПРОСУ О ПОДГОТОВКЕ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ РКИ В ГРУЗИИ

Ключевые слова: современные технологии обучения, стажер, работодатель, институт стажирования, моделирование элемента образовательного процесса

Keywords: modern technology training, trainee, employer, college testing, modeling element of the educational process

Данная статья посвящена некоторым вопросам подготовки преподавателей РКИ в свете современных требований к преподавателям иностранных языков, сформулированных в ряде документов Департамента по образованию и культуре Европейской комиссии, Законе Грузии «Об общем образовании» и освещает практический опыт моделирования элемента образовательного процесса с использованием новой технологии в учебном процессе.

Профессиональная подготовка будущих преподавателей РКИ предполагает формирование не только специальных филологических компетенций, но и профессионально-педагогических. Сферами профессиональной деятельности преподавателя РКИ являются: высшие учебные заведения, школы, лицеи, гимназии, колледжи, и другие образовательные учреждения, деятельность которых связана с различными аспектами преподавания (в нашем случае – частная школа и Образовательный центр, функционирующие в г.Гори, Грузия).

В современном мировом пространстве роль высокоэффективной системы образования, которое рассматривается сегодня как основное конкурентное преимущество страны в условиях роста конкуренции на мировом рынке образовательных услуг, общепризнанна и неоспорима. Последние годы были весьма трудными для всей системы образования Грузии. Повышение качества образовательных услуг – один из самых актуальных вопросов страны, поскольку уровень развития образования и интеллектуального потенциала республики является значимым для успешной интеграции в мировое сообщество.

В настоящее непростое время ситуация в инновационной сфере образования в целом в Грузии характеризуется воздействием ряда отрицательных факторов, препятствующих формированию инновационных процессов. Основным из них является наличие недостаточно развитой научно-методологической базы инновационной системы, отсутствие научного обеспечения инновационной деятельности, несогласованность с требованиями современного рынка образовательных услуг, т.е., общие системные проблемы отрасли. Разрабатываемые различными структурами подходы к решению этих проблем носят пока экспериментальный характер. Сложившаяся ситуация требует поиска новых, более современных методов управления инновационной активностью образовательных структур.

Цель основных направлений модернизации в системе высшего образования – обеспечение его качественного преобразования в условиях рыночной эки-

номики. Это требует создания новых научно-методических условий и адекватного кадрового обеспечения, установления новых форм связи в системе образования. В настоящее время следует акцентировать внимание на современные технологии обучения, которые заключаются в определении наиболее эффективных и рациональных способов достижения образовательных целей. Этот вопрос сегодня весьма актуален, поскольку от внедрения нового знания в практику деятельности зависит эффективность всей инновационной системы страны в целом.

Модель образования, ориентированного на «конечный результат» деятельности учебного заведения, автор статьи рассматривает на примере изучения иностранных языков в частной школе г.Гори «Интеллект», где впервые был апробирован институт стажирования, и Образовательного центра «Русская школа». Апробация инновационной образовательной технологии в этих учебных заведениях дала положительный результат, который, на наш взгляд, представит определенный интерес для преподавателей русского языка как иностранного.

Для участия в эксперименте участие принимали дипломированных специалисты – бакалавры, специалисты, магистранты. Конкурс стажеров предполагал устно собеседование по профессиональным навыкам и тестирование по педагогике, психологии, специальности. Отборочную комиссию представляли специалисты ведущих вузов республики. На конкурсной основе по результатам тестирования (обсуждение открытое, в автоматическом режиме) было отобрано шесть добровольцев: три основных и три помощника.

Программа языкового обучения трёхуровневая: А-а, Б-б, С-с. В начале учебного года ученики/студенты проходят тестирование и по его результатам распределяются по уровням А-а, Б-б, С-с. А-высокий уровень. В группе А учатся ученики/студенты, набравшие высокие баллы. В-средний уровень, С-низкий. Уровни а-б-с – вспомогательные. Ученики/студенты, не перешагнувшие барьеры А-Б-С, выходят на уровень а-б-с, т.е., им дается еще один шанс пройти программу с помощью стажера-помощника по вспомогательной (адаптированной) программе.

Меморандум о сотрудничестве стажера и работодателя основывается на следующих пунктах:

1. Договор о сотрудничестве между работодателем и стажером оформляется на три года.

2. Стажер берет на себя обязательство обучить группу учеников/ студентов (условно, 10 человек) материалу, предусмотренному программой. Материал программы каждого из вышеуказанных уровней распределяется ежемесячно. Свою рабочую платформу педагог-стажер определяет сам.

3. Ежедневно стажер проводит опрос в подопечной группе. Активное использование специализированных систем проверки знаний учеников/студентов является одним из требований, предъявляемых стажеру. Умение разрабатывать тестовые задания, обрабатывать результаты тестирования и оценивать качество тестовых заданий и теста в целом, т.е. создание сбалансированного инструмента оценки успешности овладения учащимися учебного материала помогает стажеру поддерживать нужный образовательный уровень, дает возможность уделять большее внимание индивидуальной работе с учащимися.

4. В конце месяца стажер проводит тестирование совместно со стажером другой группы (аналогичную работу проводит стажер-помощник). Положительная

сторона данного опыта заключается в объективности контроля, что является очередной задачей современной методики преподавания иностранных языков.

5. В конце каждого месяца по материалу, предусмотренному программой, тестирование проходит сам стажер. Это делается с целью установления соответствия содержания, уровня и качества его подготовки требованиям языковых стандартов. Тестирование способствует формированию специалистов высокого класса, готовых применять свои знания в любое время в любой обстановке. Стажер, набравший большее количество баллов, получает звездочку (смайлик и пр.).

6. В конце семестра специальная комиссия вместе со стажером проводит тестирование учеников/студентов. Стажер, чья группа набрала большее количество баллов, получает звездочку.

7. По истечении учебного года стажер вновь проходит тестирование. Кафедра/учреждение продлевает договор о сотрудничестве со стажером, имеющим хорошую академическую успеваемость в группе, набравшим большее количество баллов. Баллы могут начисляться за активность по разным видам профессиональной деятельности: научно-исследовательской, организационно-воспитательной, преподавательской, коррекционно-развивающей, культурно-просветительской.

8. В последующие два года стажер работает в группе на договорной основе с окладом. Статус добровольца снимается.

9. Рабочие часы вне учебного расписания стажеру не оплачивают. Он работает как индивидуально, так и по групповому принципу, согласовывая время с учениками/ студентами.

10. Стажер, успешно прошедший стажировку, получает сертификат и мотивационное (рекомендательное) письмо. По решению организации воз можно присвоение сертификационных уровней. В Образовательном центре Русская школа» в практику преподавания языков внедрена система разноуровневого сертификационного тестирования – единого стандартизированного контроля, позволяющего выявить тот или иной уровень сформированности коммуникативной компетентности самого стажера. Получение сертификата дает возможность стажерам не только продолжить образование, сделать карьеру, выиграть в ситуации конкурентности при поиске работы, но и мотивирует непрерывное самообразование с целью повышения уровня владения языка.

Резюмируем сказанное. Институт стажирования служит стратегическим задачам образовательной политики страны. Реализация заложенных в нем параметров обеспечивает:

- систему непрерывного и преемственного иноязычного образования, достижение уровня иноязычной обученности, соответствующей международно-стандартным требованиям;
- возможность получения сертификатов по иностранным языкам и рекомендательных писем;
- сохранение и постоянное повышение квалификации кадрового состава; совершенствование методов подбора и подготовки кадров высокой квалификации;
- укрепление связи с выпускниками вузов; улучшение профессиональной ориентации и трудовой адаптации выпускников;

- педагогические эксперименты по совершенствованию структуры и содержания образовательного пространства, практико-ориентированного характера профессионального образования;
- организацию процесса обучения языку как процесса самостоятельного добывания знаний, формирования умений, создания в ходе учебного процесса ситуаций, условий, способствующих развитию инициативы учащихся, готовности к самообучению;
- ориентирование стажеров на современные технологии обучения и практическое применение полученных знаний;
- развитие самостоятельной, поисковой, учебно-исследовательской деятельности стажеров, повышение профессионального интереса;

Таким образом, институт стажирования обеспечивает подготовку нового поколения компетентных, высокообразованных, конкурентоспособных преподавателей иностранных языков, способных творчески реализовывать национальную Концепцию развития иноязычного образования, а значит, интеграцию страны в мировое образовательное пространство.

Литература

1. Баиадзе Л. Институт стажирования – для результативного обучения (методическое исследование). Национальный Центр интеллектуальной собственности Грузии. Госпатент. Депонирован 2010. № 4315
2. Закон Грузии «Об общем образовании»
3. <https://matsne.gov.ge/ru/document/download/29248/54/ru/>
4. Описание программ содействия изучению и преподаванию иностранных языков <http://europa.eu.int/comm/education/languages/actions/>.
5. Special Eurobarometer “Europeans and Languages”, 2001.
6. http://europa.eu.int/comm/education/languages_en.html.
7. The Training of Teachers of a Foreign Language: Developments in Europe, <http://europa.eu.int/comm/education/languages/download/downloads.html/>.

Мареев Д. А.

асистент,

Глухівський національний

педагогічний університет

імені Олександра Довженка,

кафедра української мови,

літератури та методики навчання

ВИКОРИСТАННЯ МОБІЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ

Ключові слова: навчання, мобільне навчання, мобільні технології, інформаційно-комунікаційні технології, компетентність, соціокультурна компетентність, учитель-словесник.

Key words: training, mobile learning, mobile technology, information and communication technology, competence, socio-cultural competence, a teacher of language and literature.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Сучасний навчально-виховний процес не тільки акумулює найкраще з надбань дидактики й теорії виховання, а й розвивається, удосконалюється; педагоги шукають нові методи і засоби навчання з метою досягнення кращих результатів в освітньому процесі. Допомогти в цьому можуть інформаційно-комунікаційні технології, зокрема мобільне навчання. Вважається, що мобільні пристрої в майбутньому будуть проникати в усі сфери нашого життя, а мобільність стане однією з ключових вимог до тих, хто навчається [20, 9].

Не менш важливим фактором розвитку особистості, фахівця в певній галузі є формування ключових компетентностей. Для вчителя-словесника однією з таких є комунікативна, складовою якої є соціокультурна. Окрім того, що вчитель української мови зобов'язаний сам володіти такою компетентністю, він повинен формувати її в учнів. Це відбувається насамперед через реалізацію соціокультурної змістової лінії, що «є засобом опанування національних, загальнолюдських культурних і духовних цінностей, нормами, які регулюють стосунки між поколіннями, статями, націями, сприяють естетичному й морально-етичному розвитку особистості, органічному входженню її в соціум» [9].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема мобільного навчання розкрита у наукових розвідках зарубіжних (наприклад, Д. В. Погуляев [8], Агнес Кукульська-Х'юм [20], В. А. Куклев [5], К. В. Капраничкова [4]) та вітчизняних (С. О. Семеріков [13], Ю. В. Триус [16], Н. В. Рашевська [11], О. В. Мардаренко [6], Л.Л. Фамілярська [17], Р. М. Горбатюк [2]) науковців. Та попри те, що мобільні пристрої у навчальному процесі почали використовуватися ще у 80-90-х рр. ХХ ст. [6, 289; 11, 296], досі відсутня методика їх застосування у процесі вивчення окремих дисциплін.

Це зумовлено різними факторами: багато навчальних закладів забороняють користуватися мобільними телефонами під час навчального процесу; потуж-

ність та функціональність мобільних пристроїв, які дозволяють реалізувати освітні завдання, зросли лише в останні кілька років; постійно розширюється перелік мобільних засобів, застосовуваних в освітньому процесі. Та й самі пристрої мають низку обмежень: фінансові й організаційні проблеми, недостатня компетентність педагогів, певна незручність використання, обмеженість використання в певних місцевостях (див. [20, 6]).

Проблема використання мобільних засобів у методиці викладання лінгвістичних дисциплін поки не набула значного поширення і стосується переважно вивчення іноземних мов (див. праці [1; 7; 15]). У дослідженнях з методики викладання української мови розглянуто лише окремі можливості мобільних засобів, запропоновано перспективи створення електронних та осучаснення чинних паперових підручників, адаптованих до роботи зі смартфонами, планшетами [18]. Проблема ж використання мобільних технологій з метою формування соціокультурної компетентності в майбутніх учителів-словесників довгий час залишалась поза увагою методистів і науковців, що й зумовлює актуальність дослідження.

Формулювання цілей статті. Мета статті – з'ясувати стан використання й рівень володіння мобільними засобами в навчальному процесі студентами-філологами; визначити можливості та запропонувати способи застосування сучасних мобільних засобів як складової інформаційно-комунікаційних технологій у процесі формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів-словесників.

Виклад основного матеріалу. З метою з'ясування стану використання в навчальному процесі й рівня володіння мобільними засобами за допомогою анкетування було проведено опитування серед студентів денної форми навчання спеціальності «Українська мова і література» Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (87 осіб).

1. Нині існує чимало визначень поняття «мобільне навчання», що зумовлено як різним баченням сутності такого виду навчання, так і різним розумінням та трактуванням поняття «мобільність». Словники подають значення слова як 'рухливість', 'здатність швидко щось виконувати', 'здатність швидко діяти, приймати рішення' тощо [17, 119]; у контексті освітнього процесу слово «мобільний» стосується засобів навчання і форм реалізації навчальної діяльності [17, 117]; крім того, серед комп'ютерної техніки до мобільної переважно відносять портативну (невелику за розміром та зручну для носіння).

Огляд публікацій з проблеми дослідження свідчить, що нині більшість науковців під поняттям «мобільне навчання» розуміє використання у навчальному процесі мобільних пристроїв, або мобільних засобів навчання. Щоправда, повністю отожднювати поняття «мобільні пристрої» і «мобільні засоби навчання» не варто, оскільки до останніх належать не лише апаратні (технічні), а й програмні («програмні мобільні засоби навчання», «програмні мобільні системи підтримки навчання» [6, 290]).

Як показало опитування, майбутні вчителі-словесники під поняттям «мобільні засоби навчання» розуміють насамперед мобільні пристрої (засоби «швидко-го доступу»), які можна використовувати у навчальному процесі. У таких технічних засобах убачаються різні функції, характеристики та можливості (наявні та потенційні): пошук потрібного навчального матеріалу в інтернеті; повсюдний доступ до потрібного контенту; можливість реалізації дистанційного навчання; полегшення

навчального процесу; можливїсть швидшого виконання поставлених навчальних завдань за рахунок доступу до багатьох інформаційних джерел; можливїсть за короткий проміжок часу охопити великий за обсягом навчальний матеріал; одночасна робота з кількома джерелами, серед яких електронні копії підручників; передавання презентацій та інших видів наочності з мобільного пристрою на мультимедійну дошку, екран телевізора, монітор комп'ютера тощо; голосовий пошук інформації; швидкий переклад текстового матеріалу та голосу; сканування, фотографування матеріалу; доступ до хмарних технологій; швидкий обмін інформацією через електронну пошту, соціальні мережі, сервіси миттєвих повідомлень.

2. Опитування засвідчило, що більшість студентів (94 %) використовує мобільні пристрої у навчальній діяльності. Лише 6 % (студенти-першокурсники) респондентів вказали, що поки не послуговуються подібними засобами навчання.

Високий рівень використання мобільних пристроїв серед учасників навчально-виховного процесу засвідчують результати досліджень й інших науковців [17, 122].

3. Анкетування показало, що для мобільного навчання студенти найчастіше використовують такі засоби, як мобільний телефон, смартфон, ноутбук, нетбук, планшет, електронну книгу, рідше – диктофон. Однак цей діапазон пристроїв не є вичерпним і може розширюватися: постійно з'являються технічні новинки або ж відомі всім гаджети знаходять використання в освітній діяльності (наприклад, ігрові консолі).

Варто зауважити, що не всі опитані студенти до мобільних засобів відносять ноутбуки, оскільки ці технічні засоби мають відносну компактність, отже, їх неможливо носити з собою повсюдно на відміну від смартфонів та невеликих планшетів.

4. На питання анкети «Укажіть, коли Ви почали користуватися мобільними засобами у процесі навчання?» більшість студентів магістратури вказали період навчання в університеті на I-II курсах (60 %) або на старших курсах ВНЗ I-II рівнів акредитації (15 %); лише біля 25 % респондентів указали старші класи школи.

Аналіз відповідей студентів IV курсу показав, що 34 % опитаних почали використовувати мобільні телефони, планшети та подібні засоби для вирішення навчальних завдань у старших класах школи, 55 % – у середній ланці школи, решта 11 % – у ВНЗ III-IV рівнів акредитації.

Біля 33 % третьокурсників відповіли, що почали використовувати мобільні засоби навчання в університеті, 17 % – на старших курсах педагогічних училищ та коледжів, решта 50 % – у старшій та середній ланках школи.

Серед опитаних студентів II курсу 19 % почали використовувати мобільні пристрої в навчальній діяльності на молодших курсах ВНЗ I-II рівнів акредитації, 28 % – під час отримання повної загальної середньої освіти, 47 % – в 5-9 класах, 6 % – у молодших класах.

Опитування студентів-першокурсників показало наступні результати: 16 % респондентів почали використовувати мобільні засоби в навчальній діяльності на I курсі ВНЗ I-II рівнів акредитації, стільки ж (16 %) – навчаючись у 10-11 класах, 60 % – у 5-9 класах, 8 % – у молодших класах.

Незважаючи на те, що під час опитування інших студентських аудиторій показники можуть (і будуть) відрізнятися, вищевикладене все ж дозволяє говорити

про певну тенденцію: постійно зменшується вік учасників навчально-виховного процесу, які починають користуватися мобільними пристроями для вирішення освітніх завдань. Зрештою, на це підштовхує і ринок технічних засобів, оскільки нині створено планшетні розвивальні комп'ютери навіть для дітей дошкільного віку.

З огляду на вищесказане постає питання про формування в учнів та студентів культури користування мобільними засобами не лише з метою спілкування та розваг, а й під час роботи з навчальною інформацією.

5. Опитування показало, що студенти використовують мобільні засоби навчання з такою метою: пошук потрібної інформації в мережі інтернет; фотографування навчальних матеріалів, планів занять, розкладу занять тощо; читання електронних версій підручників; набір та нотування інформації; обмін навчальними матеріалами; рідше – аудіофіксація лекції, пошук і перегляд навчальних аудіо- та відеоматеріалів, пошук наочності. Як показує аналіз наукових джерел, це далеко не повний перелік можливих способів використання мобільних засобів у навчальному процесі. Однак можна констатувати, що найбільшим попитом користуються гаджети з такими можливостями: безпроводний повсюдний доступ до мережі інтернет, наявність камери і мікрофона, наявність програмного забезпечення для набору і збереження тексту, відтворення різних форматів книг, документів, аудіо- та відеофайлів.

6. Мобільне, як й інші види навчання, буде більш ефективним за умови наявності спеціального навчально-методичного забезпечення.

Нині існує низка мобільних платформ, наприклад, MLE-Moodle, Mobile EL-DIT, Amadeus LMS Mobile, Mobl21, LearnCast та ін. [10], проте вони поки не набули широкого розповсюдження в Україні.

Для смартфонів, планшетів створено й низку додатків, що позиціонуються в якості освітніх (див. категорія освіта в магазинах додатків Google Play (<https://play.google.com/store/apps/category/EDUCATION>), Windows Phone Store (<https://www.microsoft.com/uk-ua/store/apps/education>), Apple Store (<https://itunes.apple.com/us/genre/ios-education/id6017?mt=8>)). Однак, по-перше, далеко не всі вони орієнтовані на україномовне освітнє середовище; по-друге, є обмежена кількість або й зовсім відсутні додатки для вивчення окремих дисциплін, зокрема української мови; по-третє, вони не перевіряються на відповідність до чинних стандартів, навчальних програм тощо; по-четверте, як показало опитування, переважна більшість студентів, маючи смартфон/планшет, зовсім не використовує мобільних програм з цієї категорії.

З огляду на це постає необхідність створення мобільних додатків, рекомендованих насамперед МОН України, для інформаційного забезпечення та підтримки викладання навчальних дисциплін, зокрема української мови і літератури.

Як показав аналіз відповідей на питання анкети, затребуваними будуть додатки наступних спрямувань: каталоги підручників, посібників та іншої навчальної й наукової літератури з можливістю завантаження електронних копій видань на пристрій; електронна бібліотека навчального закладу з доступом до інформації не лише в читальному залі, а повсюдно (наприклад, завдяки ідентифікації через пристрій з унікальним ID-номером); електронні словники з різними підсистемами-модулями на зразок інтегрованої лексикографічної системи «Словники України» (<https://lcorp.ulif.org.ua/dictua>); самоучитель української мови і літератури; адаптовані для мобільного навчання електронні підручники й посібники з використанням мультимедійних та тестових технологій.

7. Як показало опитування, для підготовки до практичних і семінарських занять, контрольних робіт, під час навчального процесу в аудиторії майбутні учителі української мови та літератури з мобільних пристроїв користуються такими інтернет-ресурсами: Вікіпедія (<https://uk.wikipedia.org>), Бібліотека української літератури (www.ukrlib.com.ua); сайти з готовими рефератами, курсовими, контрольними роботами; сайти з електронними версіями підручників; інші ресурси з навчальною, довідковою інформацією, які знаходять за запитами в пошукових системах. Студенти старших курсів, крім перерахованих вище, нерідко цілеспрямовано звертаються до ресурсів з науковою та фаховою літературою, наприклад, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (<http://www.nbuv.gov.ua>) тощо.

Аналіз анкетних даних дав можливість з'ясувати, наскільки студенти-філологи розуміють поняття «соціокультурна компетентність».

Варто зазначити, що у науковій літературі не вироблено єдиного підходу до визначення поняття «соціокультурна компетенція» та її складових частин (наприклад, див. [3; 12; 14; 19]). Тим не менше, вона є одним із засобів досягнення основної освітньої мети навчання української мови в школі та ВНЗ.

Як показало опитування, випускники ЗОШ (а нині студенти-першокурсники) у переважній більшості не можуть сформулювати визначення чи пояснити значення терміна «соціокультурна компетентність», решта ж студентів має розмиті, нечіткі або фрагментарні уявлення про його сутність аж до 3-4 курсів, на яких вивчається «Методика викладання української мови».

Отже, з метою вироблення загального уявлення про специфіку діяльності учителя-словесника постає необхідність формування знань про професійні комплекти, їх структуру та компоненти на початкових етапах здобуття фахової освіти.

З метою формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів-словесників засобами мобільного навчання пропонуємо такі види роботи та напрями діяльності:

Відомості про соціальні та культурні сфери життя набуваються через освіту, соціальну взаємодію, особистий досвід, різні джерела інформації тощо. Нині основним і найбільшим джерелом інформації є інтернет, а повсюдний доступ до нього можуть забезпечити мобільні засоби, якими, як показує опитування, усе активніше користуються студенти.

З огляду на це постає необхідність створення освітніх ресурсів (сайту, блогу, тематичних груп у соціальних мережах тощо), які б задовольняли пізнавальні інтереси та водночас формували соціокультурну компетентність сучасної молоді.

2. Як уже зазначалося, соціокультурна компетентність є однією з ключових для вчителя української мови і літератури.

Розвиток комунікативних умінь і навичок в учнів забезпечується через роботу з текстами виховного спрямування та написання творчих робіт із суспільствознавчої, мистецької, мовної, літературної чи інших галузей. Майбутній учитель-словесник, крім цього, повинен сам навчитися планувати й організовувати такі види діяльності. Цього можна навчитися під час практичних занять, лабораторних робіт з методики викладання української мови, під час проходження педагогічної практики на місці вчителя. Мобільні технології можуть у цьому допомогти: наприклад, через інтернет є можливість швидко віднайти інформацію про устрій,

культуру, звичаї, традиції своєї чи іншої країни й змодельовати фрагмент уроку, використовуючи цей матеріал.

3. Застосування технічних засобів дозволяє реалізувати нетипові види завдань. Наприклад, замість роботи з готовим текстом соціокультурної тематики, можна запропонувати учням або студентам здійснити запис розповіді на задану тему від очевидця подій, носія мови і культури, а потім з цим текстом працювати за стандартною процедурою.

4. Мобільні пристрої стають у нагоді під час проведення експедиційних досліджень з метою вивчення мови й культури регіону. Маючи під рукою смартфон, диктофон, інший компактний пристрій, здатний робити аудіофіксацію, у будь-який момент можна записати зразок діалектного мовлення, фольклор, що дозволить орієнтуватися у соціокультурних особливостях обстежуваного середовища.

5. Мобільні технології мають великий потенціал для осучаснення навчальної літератури.

У новітніх підручниках популярними є завдання відшукати цікаву інформацію на певну тему в мережі інтернет (на конкретному сайті або на обраному самостійно). З метою заощадження часу, використаного на набір URL, замість адреси електронного ресурсу (або поруч з нею) можна помістити qr-код, за допомогою якого з мобільного пристрою вдасться швидко і легко перейти на потрібне посилання.

Звісно, це не всі можливості застосування мобільних засобів у навчальному процесі, що сприяють формуванню соціокультурної компетентності майбутніх учителів-словесників, однак вони можуть окреслити перспективні напрями дослідження цієї проблеми.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Навчально-виховний процес у XXI столітті потребує застосування новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема мобільних засобів. Для вирішення освітніх завдань ними починають користуватися все частіше не лише студенти, а й учні. Сучасні мобільні телефони, смартфони, ноутбуки, планшети, електронні книги дають можливість пошуку інформації в інтернеті, збереження та відтворення різних графічних, текстових та аудіоматеріалів, необхідних для навчання. Важливим є створення мобільних додатків з метою інформаційного забезпечення та підтримки викладання курсів української мови і літератури.

Відомості про соціальні та культурні сфери життя набуваються з різних джерел, серед яких одним з основних у сучасному світі є інтернет. Повсюдний та безперебійний доступ до нього можна мати через мобільні пристрої. Розвиток комунікативних умінь і навичок учнів та студентів забезпечується через роботу з текстами та написання творчих робіт виховного характеру, а застосування технічних засобів (смартфонів, планшетів тощо) дозволяє самостійно віднайти тексти потрібної тематики в інтернеті або записати їх від носіїв мови, культури, свідків історичних подій. Портативна комп'ютерна техніка стає у нагоді під час експедиційних розвідок з метою дослідження мови і фольклору. Мобільні технології мають великий потенціал для осучаснення підручників і посібників.

Подальші перспективи дослідження вбачаємо в пошуках нових способів застосування мобільних засобів з метою формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів української мови і літератури.

Література:

1. Андреева Н. О. Мобільне навчання як нова технологія організації самостійної роботи студентів при вивченні іноземної мови [Електронний ресурс] / Н. О. Андреева. – Режим доступу: <http://konferenciya-dpkdnu.jimdo.com/2015/05/19/1121/> (Дата звернення: 18.12.2015).
2. Горбатюк Р. М. Мобільне навчання як нова освітня парадигма / Р. М. Горбатюк, Г. В. Терещук // Сучасні інформаційно-комунікаційні технології в освіті: методологія, теорія, практика : матеріали регіонального науково-практичного семінару (11–12 грудня 2014 р., м. Тернопіль) м. Тернопіль, 2014. С. 12–16.
3. Горошкіна О. Підручник як засіб формування соціокультурної компетенції учнів // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. 2010. – № 22, Ч. II. С. 183–189.
4. Капранчикова К. В. Методика обучения иностранному языку студентов на основе мобильных технологий (английский язык, направление подготовки Юриспруденция). Дисс. ... канд. пед. наук. Тамбов, 2014. 220 с.
5. Куклев В. А. Становление системы мобильного обучения в открытом дистанционном образовании. Дисс. ... д-ра пед. наук. Ульяновск, 2010. 515 с.
6. Мардаренко О. В. Інтерактивні комунікативні технології освіти: мобільне навчання як нова технологія в підвищенні мовної компетенції студентів немовних ВНЗ / О. В. Мардаренко // Інформатика та математичні методи в моделюванні. 2013. – Т. 3, № 3. С. 288–293.
7. Палка О. В. Мобільний телефон як навчальний засіб на заняттях з іноземних мов // Актуальні проблеми викладання іноземних мов для професійного спілкування: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції, 6–7 квітня 2012 р., Дніпропетровськ. Том 2. м. Дніпропетровськ, 2012. С. 7–10.
8. Погуляев Д. В. Возможности применения мобильных технологий в учебном процессе // Прикладная информатика. 2006. – № 5. С. 80–84.
9. Програма. Українська мова для загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання (зі змінами, внесеними у 2015 році) (5–9 класи) [Електронний ресурс] / Укл. Г.Т.Шелехова та ін. – Київ, 2015. – Ресурс доступу: <http://mon.gov.ua/content/Освіта/ukrayinska-mova-5-9-klas-nova-programa%282%29.pdf> (Дата звернення: 18.12.2015).
10. Рашевська Н. В. Програмні засоби мобільного навчання [Електронний ресурс] // Інформаційні технології і засоби навчання. 2011. – № 1 (21). – Режим доступу: <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/369/353> (Дата звернення: 18.12.2015).
11. Рашевська Н. В. Технології мобільного навчання / Н. В. Рашевська, В. В. Ткачук // Педагогіка вищої та середньої школи: зб. наук. пр. м. Кривий Ріг, 2012. – 1 (35). С. 295–301.
12. Сафонова В. В. Социокультурный подход к обучению иностранному языку как специальности. Дисс. ... д-ра пед. наук. М., 1992. 528 с.
13. Семеріков С. О. Фундаменталізація навчання інформатичних дисциплін у вищій школі. Кривий Ріг: Мінерал; Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. – 340 с.
14. Сулейманова П. В. Формирование социокультурной компетентности студентов многонационального региона. Автореф. дисс. ... канд. пед. наук. М., 2014. 21 с.

15. Ткаченко Н. Д. Використання мобільних телефонів у процесі навчання іноземним мовам у ВНЗ // Наукові праці НУХТ. 2012. – № 47. С. 129–134.
16. Триус Ю. В. Організаційні та педагогічні аспекти розвитку і впровадження технологій мобільного навчання у вищій школі // Sixth International Conference «New Information Technologies in Education for All: Learning Environment»: Proceedings. 22–23 November 2011 / Edited by Gritsenko V. – K., 2011. С. 285–293.
17. Фамілярська Л. Л. Мобільність як перспективна складова сучасного освітнього процесу // Інформаційні технології і засоби навчання. 2014. – Т. 41, вип. 3. С. 117–127.
18. Цінько С. Мобільні технології – альтернативний засіб вивчення української мови / С. Цінько, Д. Мареев // Дивослово: Українська мова й література в навчальних закладах: науково-методичний журнал Міністерства освіти і науки України. 2015. – № 6. С. 4–6.
19. Ярмолюк А. Формування соціокультурної компетенції старшокласників у процесі роботи над текстом // Українська мова і література в школі. 2008. – № 7–8. С. 33–37.
20. Kukulska-Hulme Agnes. Mobile learning for quality education and social inclusion: Policy Brief [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://iite.unesco.org/pics/publications/en/files/3214679.pdf> (Дата звернення: 18.12.2015).

Khmyzova O.

PhD, associate professor
Petro Mohyla Black Sea State University,
Mykolaiv, Ukraine

THE EUROPEAN LANGUAGE PORTFOLIO IN LEARNING AND TEACHING BUSINESS ENGLISH

Abstract. *Modern competitive environment presents difficult challenges for economists. The purpose of this paper is to analyze the essence, structure, methods and ways of language portfolio usage in learning and teaching Business English. The author concludes with discussion on practices of applying European Language Portfolio in transforming Ukrainian education area.*

Keywords: Language Portfolio (LP), European Language Portfolio (ELP), Language Passport, Language Biography, Dossier, Business English.

The current changes in cultural, political and economic development of society have significantly affected the education systems in Europe, filling the languages of international communication learning process with new objectives, content and technologies. Based on these realities the Language Portfolio (LP) as an innovative way aiming to teach students to learn independently, to think critically, and to strive for self-education and self-realization is implemented in Ukrainian educational process.

The aim of our research is to analyze the essence, structure, methods and ways of LP usage in learning and teaching Business English.

Some aspects of developing and implementing LP are proposed by V. Devisilov, A. Dobson, F. Goullier, N. Halskova, D. Isaieva, N. Ivanov, O. Karpiuk, N. Koryakovtsev, D. Little, A. Miroshnikov, M. Muller, S. Nikolaieva, I. Osadcha, R. Perclova, A. Safronenko, N. Yahelska.

There are different ways in which LP can be defined. For example, as an active learning method; as a combination of educational and professional achievements in language learning, their presentation; as collection and evaluation of students' work measured against predetermined scoring criteria.

Review of recent publications has shown the diversity of LP usage in learning and teaching foreign languages: as a tool of students' evaluation and self-esteem (N. Halskova); as an instrument of assessing the quality of students' language training (A. Safronenko); as a tool of students' intercultural competence development (N. Ivanov); as a realization of professional foreign language component in the training (A. Miroshnikov); as a way in which students learn to experiment with methods of language acquisition (N. Koryakovtsev).

The present paper incorporates studies on LP, spanning different aspects of it at different levels of analysis. Based on the findings it can be concluded that there are such main types of LP: Self-Assessment LP (a tool for self-assessment of students' achievements); Language Learning Portfolio (an instrument for independent foreign language learning), for example, Writing Portfolio, Reading Portfolio, Listening Portfolio, Speaking Portfolio, Integrated Skills Portfolio; Administrative LP (a tool to demonstrate the educational result); Show Case, Feedback LP (a means of feedback in the learning process); Comprehensive LP

(multi target LP); European Language Portfolio (ELP) (a personal document with unified requirements for assessing the level of language development); Thematic LP (created in the process of learning separate topic or course); Problem Research LP (associated with the preparation and writing essays, reports, scientific papers). Thus, there is increasing interest in the constructing and putting into practice different types of portfolio.

The Council of Europe recommends using the ELP based on “The Common European Framework of Reference for Languages” (CEFR) which “describes in a comprehensive way what language learners have to learn to do in order to use a language for communication and what knowledge and skills they have to develop so as to be able to act effectively” [1, 1].

Accordingly, it can be concluded that ELP is a tool developed by the Council of Europe to support the planning, recording and confirmation of lifelong language learning both within and beyond the educational context. It is available in some national versions and for diverse age groups. For example, national expert of the ELP in Ukraine O. Karpiuk describes the homeland peculiarities of LP objectives, content and structure, functions (pedagogic and reporting), teaching methods and learning activities [2].

However, a central feature underlying this concept is that each version of the ELP must be closely linked to the levels of competence of CEFR. These are valid all over Europe and ensure that the evaluation of language achievement is easily comparable on a transnational level. There are three compulsory components of ELP [2; 3]: Language Passport, Language Biography, and Dossier.

Language Passport helps the learner to eliminate his/her language qualifications, linguistic peculiarities, experience of using different languages and contacts with different cultures.

Language Biography assists the learner in setting goals, recording and reflecting on language learning and on intercultural experiences and regularly assessing development.

Dossier is a collection of examples of his/her assignment in the language(s) student has learnt or is learning (tests, creative tasks, projects, reports and certificates).

For instance, N. Yahelska (2005) deals with the teaching students of economics departments to develop their autonomous learning of English using ELP for Economists. It consists of ELP typical structure, Grid for Self-Assessment of Language Skills for Professional Needs and Self-Assessment Checklists of Language Skills for Professional Needs [4].

In methodical publications [2; 5] there are the following steps of ELP implementation: 1) developing of reflection skills; 2) familiarity with ELP; 3) improving skills of goal setting using descriptors; 4) developing skills of planning learning activities; 5) gradual introduction of self-assessment; 6) supporting the independent work with ELP.

Based on these guidelines, students are offered to create their own portfolios, which thematically cover various areas of business related to their areas of intercultural communication, and focused on the formation, development of professional foreign language competencies and achievements presentation, evaluation and self-esteem. LP can be in paper or electronic forms.

The main methods of using LP are: engaging students into discussions, explanations, problem solving situations, case studies; developing multimedia presentations; conducting business correspondence and documentation that provides the development of communication competence along with academic one.

Business English course activities include, but not be limited to: multimedia presentations and exercises concentrating on writing, reading, grammar, and business practices that are appropriate for the students' proficiency level of English; study current publications and periodicals with a focus on contemporary economic issues; guest speakers concerned with the learning discipline (business owners, coaches); the introduction of documentary and/or popular films relevant to the discipline; the presentation of listening activities including broadcast segments of BBC (British Broadcasting Services World Network, GB) and NPR (National Public Radio, USA) etc.; conversation designed around topics relative to business issues.

The main ways of using LP in learning and teaching Business English are: to develop and maintain individual motivation to language learning; to form students' skills to construct their knowledge, to navigate in the information space, to plan the tasks and stages to solve them; to improve self-esteem and reflective skills of an individual; to identify, correct and control individual educational strategies of each student; to monitor, review and adjust the activities of a teacher; to combine quantitative and qualitative evaluations of students' abilities; to implement assessment based on students' self-esteem.

It can be concluded that by discussing and negotiating the objectives, content and processes of their work at regular periods, students gradually take more responsibility for their own progress. Concurrently, LP helps to develop a reflective approach to language-learning strategies which promote independent studying.

Thus, LP usage in learning and teaching Business English facilitates the practical implementation of competency based education, supporting students' motivation to lifelong learning of languages; provides students with affordable and reliable tool for self-esteem; gives teachers the opportunity to evaluate educational activities objectively; leads to greater learner autonomy, developing individual academic and professional mobility.

References

1. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment (CEFR) [електронний ресурс] – Режим доступу з екрану: <http://www.coe.int/t/dg4/linguistic>
2. Європейське мовне портфоліо / Укладач О. Д. Карп'юк. – Тернопіль: Лібра Терра, 2008. – 112 с.
3. Ніколаєва С.Ю. Європейський Мовний Портфель для економістів / Ніколаєва С.Ю., Ягельська Н.В. // Іноземні мови. – 2004. – №2. – С. 9–12.
4. Ягельська Н.В. Методика організації самостійної роботи студентів з англійської мови з використанням професійного мовного портфеля. / Ягельська Н.В. – Автореферат дис. на здобуття наук. ст. к. пед. наук за спец. 13.00.02 – теорія та методика навчання: германські мови. – Київський національний лінгвістичний університет, Київ, 2005. – 25с.
5. Little D. European Language Portfolio: Guide for Teachers and Teacher Trainers [електронний ресурс] / Little D., Perclova R. – Strasbourg: Council of Europe, 2001. – 106р. Режим доступу з екрану: <http://www.culture.coe.int/> portfolio.

ВПЛИВ ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ РОУП-СКІПІНГУ НА РОЗВИТОК РУХОВИХ ЯКОСТЕЙ СТУДЕНТІВ

Ключові слова: студенти, розвиток, швидкість, сила, координація, фізичне виховання.

Keywords: students, development, speed, strength, coordination, physical education.

Сьогодні гостро стоїть проблема формування здорового способу життя молоді, в тому числі й студентської. Дослідженнями Г. Апанасенко (2003), В. Ареф'єва (2014), Г. Грибан (2004), О. Тимошенко (2011), О. Школи (2014) встановлено, що в період навчання у вищих навчальних закладах кількість студентів з підготовчої та спеціальної медичної групи, зростає від 5,3% на першому курсі та до 14,4% на четвертому. Відповідно спостерігається зменшення кількості студентів, що відносяться до основної групи – від 84,0% до 70,2%. Окрім цього, дослідження С. Єрмакова (2012), О. Кібальник (2009), Ж. Козіної (2014), Т. Круцевич (2014) свідчать про низький рівень показників фізичного розвитку, фізичної підготовленості та працездатності студентів. Автори відзначають, що в результаті неповноцінного рішення основних завдань фізичного виховання (після закінчення вузу), більша частина випускників фізично не здатні виконувати професійні обов'язки з тією якістю та інтенсивністю, що вимагають сучасні умови ринкової економіки. Отже, прискорення технологічних процесів, культурний і духовний прогрес цивілізації висувають нові вимоги до підготовки майбутніх фахівців, підвищення їх рівня професіоналізму і компетенції. знижується працездатний потенціал молоді, від якого залежить соціальне та економічне благополуччя країни [4, 5].

У зв'язку з цим, одним з найважливіших завдань фізичного виховання у вищому навчальному закладі є зміцнення стану здоров'я, підвищення рівня фізичної підготовленості та фізичного стану, а також мотивації до занять студентської молоді за допомогою нових видів рухової активності (зокрема, нових видів аеробіки: роуп-скіпінгу, чер-дансу).

На сьогодні фахівцями в галузі фізичного виховання та спорту впроваджуються різні види рухової активності, що враховують вікові та анатомо-фізіологічні періоди розвитку організму [1, 2, 3]. Багатьма вченими доведено, що для того, аби заняття фізичного виховання викликали підвищений інтерес студентів, потрібно використовувати нові, сучасні види рухової активності.

Заняття з елементами роуп-скіпінгу є одними з таких. Відносна простота, доступність, дешевизна й емоційність дають можливість використовувати його на заняттях фізичного виховання зі студентами вищих навчальних закладів. Техніка стрибків різного ступеня складності доступна і для дівчат, і для юнаків з різним рівнем фізичної підготовленості. Тому проблема застосування засобів роуп-скіпінгу в процесі фізичного виховання студентів з метою виявлення рівня розвитку фізичних якостей і підвищення їх інтересу до занять є актуальною.

Мета дослідження – визначити особливості впливу на розвиток швидкісно-силових і координаційних здібностей студентів вищих навчальних закладів із застосуванням засобів роуп-скіпінгу.

Одним із чинників, що знижує мотивацію до занять фізичним вихованням, є відсутність інноваційних засобів сучасних оздоровчих технологій та їх низький емоційний фон [2]. Роуп-скіпінг – умовно новий і модний напрямок у світі сучасного фітнесу. Термін роуп-скіпінг походить від англійського «Rope-skipping» – стрибки зі скакалкою. З аналізу літературних джерел визначено, що розрізняють кілька напрямків роуп-скіпінга [4] в залежності від призначення: оздоровчий (використовується навантаження середньої інтенсивності); рекреативний (ігри, естафети зі скакалками); напрямок підвищення рівня фізичної підготовленості (розвиток основних фізичних якостей: витривалості, швидкісних, швидкісно-силових та координаційних здібностей); спортивний (проведення змагань з роуп-скіпінгу: за обов'язковою та довільною програмами).

В такі заняття включають: обов'язкову попередню розминку. Навантаження спочатку чітко дозується, а потім поступово зростає. На заняттях можна використовувати вправи з однією або двома скакалками. Рекомендується на заняттях чергувати стрибки з відпочинком, під час якого можна виконувати вправи на розтягування або інші загальнорозвивальні вправи. На заняттях з роуп-скіпінгу потрібно використовувати музика. Музичний супровід покращує емоційний фон виконання вправ.

Основними засобами роуп-скіпінгу для занять фізичним вихованням і самостійних тренувань є: обертання скакалкою.; стрибки з приземленням на дві ноги – прості (одиначні): одне підстрибування – одне обертання скакалки; подвійні: два підскоки повинні припадати на одне обертання скакалки; у сторони: по черзі стрибати вправо і вліво або вперед-назад; ноги нарізно-ноги разом; стрибки зі зміною ніг: з ноги на ногу; з підніманням коліна; ковзання: маленькі кроки, при яких вагу тіла переносять з ноги на ногу; силові вправи і стретчинг: вправи зі скакалкою лежачи на спині; вправи зі скакалкою лежачи на животі; вправи зі скакалкою у вихідному положенні – стоячи.

Отже, застосування елементів роуп-скіпінгу на заняттях фізичного виховання доступно всім студентам, має широку варіативність рухів, не залежить від кліматичних умов. Також дозволяє тренувати одночасно велику кількість м'язових груп, зміцнює серцево-судинну і дихальну системи, крім того розвиває координаційні можливості, швидкісно-силові якості і витривалість.

Перспективи подальших досліджень буде спрямована на виявлення змін у рівні фізичного стану досліджуваного контингенту після застосування методики навчання вправ роуп-скіпінгу в процесі позааудиторних занять.

Література:

1. Зайцев С. С. Оценка факторов, определяющих отношение студентов технического вуза к занятиям физическим воспитанием / С. С. Зайцев // Слобожанський науково-спортивний вісник. – № 1. – 2010. – С. 21-25.
2. Круцевич Т. Формування фізичної культури студентів у системі вищої освіти / Т. Круцевич, О. Марченко // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – № 2. – 2009. – С. 23-28.
3. Касацкая Т. Е. Использование средств роуп-скиппинга в учебных и самостоятельных занятиях студентов / Т. Е. Касацкая, С. П. Гейченко // Совершенствование учебного и тренировочного процессов в системе образования: Материалы Международной научно-практической конференции. – Ульяновск : УлГТУ, 2013. – С. 187-190.
4. Пятницкая Д. В. Развитие физических качеств студенток на внеаудиторных занятиях по чер-дансу (чер-данс шоу) / Д. В. Пятницкая // Физическое воспитание студентов. – 2015. – №4. – С. 31-38. [http:// dx.doi.org/ 10.15561/20755279.2015.0405](http://dx.doi.org/10.15561/20755279.2015.0405).
5. Школа О. М. Розвиток швидкісно-силових і координаційних якостей студентів 1-2 курсів на заняттях фізичного виховання засобами скіпінгу / Актуальні питання методики навчання як чинника підвищення якості професійної підготовки фахівців у вищій школі: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 11 листопада 2015 м. Харків / О. М. Школа, І. В. Лавриненко. – Х.: ФОП Шейніна О.В. – 2015. – С. 216-221.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ЗА ДОПОМОГОЮ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У БАСКЕТБОЛІ

Ключові слова: технології, комп'ютер, баскетбол, майбутні вчителі, фізична культура.

Keywords: technology, computer, basketball, future teachers of physical culture.

На початку XXI ст. особливо гостро стоїть питання про підготовку майбутніх вчителів фізичної культури. Це пов'язано з тим, що орієнтація вищих навчальних закладів призвела до того, що більшість випускників, які на відмінно знали навчальну програму, не вміють використовувати отримані знання під час роботи у школі в нестандартній ситуації, під час розв'язання проблемних завдань у різних сферах суспільного життя. Сучасна педагогіка потребує нових методів і підходів до організації навчального процесу з фізичного виховання.

Баскетбол – це вид спорту, який стає все більш популярним у нашій країні. Вдосконалення тренувального процесу юних баскетболістів потребує залучення нових засобів навчання, одним із яких є комп'ютерне навчальне методичне забезпечення. Існують лише теоретичні концепції [1, 2, 3] застосування та методики побудови тренувального процесу з його використанням. Використання потенціалу інформаційних засобів навчання науковцями нашої країни є особливо актуальним у галузі фізичного виховання і спорту.

Мета дослідження – проаналізувати впровадження комп'ютерних технологій у процес підготовки майбутніх учителів фізичної культури.

Використання засобів відео та графічних редакторів дають змогу розробляти мультимедійні ролики, що моделюють дії гравця в уповільненому темпі, роздрібнюють кожний елемент на складові, деталізують роботу всіх біоланцюгів гравця, а потім демонструють виконання вправ в цілому, в ігровій ситуації. Розробка таких програм спрямована на формування у студентів образної уяви щодо технічного елемента, його візуального сприйняття, спрямованого на подальше точне відтворення. Це потрібно для запобігання багатьох помилок, що можуть виникнути при неправильному показі елемента, його невірному сприйнятті, відтворення.

Отже, в сучасному баскетболі все більшої актуальності набувають проблеми використання нових методів і підходів до тренувального процесу як на етапі початкової підготовки, так і на інших. Результати аналізу традиційних методик побудови тренувального процесу студентів- баскетболістів, застосування сучасних інноваційних технологій, запропоновані різними авторами і провідними тренерами, підтверджують необхідність залучення студентів до дослідження особливостей використання комп'ютерних навчальних програм в фізичній культурі та спорті. Тому

впровадження комп'ютерного навчально-методичного забезпечення з баскетболу до навчального та тренувального процесів дозволило б підвищити рівень підготовки та володіння технічними елементами студентами-спортсменами, модернізувати й спростити роботу майбутньому вчителю фізичної культури, зокрема у баскетболі, сприяти підвищенню мотивації до занять у студентів.

Література:

1. Генсерук Г. Р. Система підготовки майбутніх учителів фізичної культури до використання інформаційних технологій у професійній діяльності / Г. Р. Генсерук // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки : зб. наук. праць [ред. кол. Т. І. Суєнко (відп. ред.) та ін.]. – Київ – Запоріжжя. – 2005. – Вип. 35. – С. 355 – 360.
2. Гороль П. К. Мультимедійні засоби навчання : навчальний посібник. Рекомендовано Міністерством науки та освіти України / П. К. Гороль, Р. С. Гуревич, О. В. Шестопалюк, М. Ю. Кадемія. – [2-е вид.]. – Вінниця : ТОВ «Планер», 2010. – 486 с.
3. Діагностика навчальних досягнень майбутніх учителів фізичної культури з використанням новітніх технологій / О. В. Тимошенко // Освіта Донбасу : науково-методичне видання. – Луганськ, 2008. – № 2-3 (127 – 128). – С. 90 – 95.

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ КОММУНИКАТИВНОГО ПОДХОДА В ПРЕПОДАВАНИИ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА

В современных технологиях изучения иностранного языка мы наблюдаем активное использование результатов научных исследований различных наук: педагогики, культурологии, информационных технологий и, прежде всего, психологии.

Общение рассматривается нами как социально-культурный феномен и как психологический процесс восприятия партнёров по общению, обмена информацией и личного взаимодействия. Таким образом, психологическая установка – понять и быть понятым – в процессе общения становится главной задачей и коммуникативной целью при использовании иностранного языка.

Первым условием успешного изучения иностранного языка является достаточно высокая мотивация овладения коммуникативными навыками в процессе обучения в ВУЗе. Для достижения этой цели необходимо использовать как интерактивные формы проведения занятий (деловые игры, диалоги, упражнения), так и мультимедийные технологии. Просмотры кинофильмов, online контакты с иностранными сверстниками, интернет-конференции. Эти виды деятельности вызывают интерес у студентов и повышают мотивацию к изучению иностранного языка, основанную на желании общаться с зарубежными сверстниками, как во время международных соревнований, так и в туристических поездках, при личных контактах. Однако препятствием, снижающим мотивацию к успешному овладению иноязычными коммуникативными навыками, зачастую является слабая школьная языковая подготовка многих абитуриентов.

Причиной слабой иноязычной подготовки абитуриентов бывает не только отсутствие высококвалифицированных школьных учителей в той или иной школе, не только недостаточное количество часов или большое количество учеников в подгруппе, но и индивидуально-психологические проблемы школьника, которые приходят вместе с ним и в ВУЗ. Это чаще всего низкий уровень концентрации внимания и его объёма; недостаточное развитие различных видов мышления и мнемических процессов – запоминания, хранения, узнавания и воспроизведения информации; низкая обучаемость подростка. Для диагностики таких проблем и, главное, коррекции когнитивного развития школьника, а потом студента необходима помощь профессионального психолога. Поэтому наличие квалифицированных психологов в психологической службе ВУЗа может сыграть решающую роль в ликвидации барьеров в изучении студентом иностранного языка (как, впрочем, и других дисциплин) при обоюдном желании решения этих проблем и помощи со стороны куратора и преподавателя.

Субъект-субъектное педагогическое общение в процессе обучения требует от преподавателя умения создавать благоприятный морально-психологический кли-

маг на занятии и в личном общении со студентами, что создаёт условия для эффективного восприятия той информации, которая исходит от преподавателя. А также даёт возможность педагогу узнать об индивидуальных трудностях в обучении от самого студента.

Исследования учёных определили особенности восприятия информации студентами с доминированием первой или второй сигнальной системы, что является физиологической основой различных типов саморегуляции познавательной деятельности. Для первой группы характерны образно-действенный стиль мышления, более высокие значения показателей активности, развития воображения. Для второй группы характерны аналитическое, логическое мышление, более высокие показатели способности к концентрации, умению структурировать информацию, к волевым усилиям. Однако у значительной части студентов отсутствует явное доминирование первой или второй сигнальных систем. Поэтому преподавателю включать в занятия как визуальную информацию (иллюстрации, видео, презентации), так и аудиоинформацию, а также чёткие формулировки и схемы построения логических конструкций. И, безусловно, интерактивное взаимодействие, обеспечивающее создание иноязычной среды [1;3].

Таким образом, коммуникативная языковая компетентность включает в себя помимо лингвистической компоненты и мотивационную составляющую, умение вступать в общение с доброжелательной установкой на осуществление контакта, умение регулировать свое эмоциональное состояние, задействовать разные виды памяти и типы мышления в процессе общения. Коммуникативный подход требует учета индивидуально-психологических особенностей каждого студента как субъекта процесса общения. Помощь психолога помогает выявить причины низкой обучаемости студента и барьеры в развитии его коммуникативности.

Конечно, инновационное обучение не гарантирует высокой эффективности для всех без исключения студентов. Даже при условии высокого профессионализма преподавателя лекционная аудитория будет неоднородной: разная «зона ближайшего развития» и «зона актуального развития» студентов, разный уровень развития базовых интеллектуальных действий и мыслительных операций, разный уровень мотивации. Одному нужна более подробная консультация, другому – вербальное общение с преподавателем. Но мы можем создать психологические и дидактические условия, наиболее благоприятные для развития личности студента, мотивации его дальнейшего учения и самостоятельной работы. Оптимизация этих условий и является первой задачей создания инновационных образовательных технологий [2].

Таким образом, психологическая подготовленность преподавателя, его коммуникативная компетентность, психологическая и педагогическая культура играют важнейшую роль в эффективности применения коммуникативного подхода в преподавании иностранного языка в неязыковом, в частности – спортивном ВУЗе.

Литература:

1. Мирчетич М.А. Лингвистические характеристики текстов и психологические особенности речевых действий студентов с преобладанием 2-й сигнальной системы/ М.А. Мирчетич, Н.А. Фомина // Вестник РУДН – 2014.- Сер.: Психология и педагогика. №1

2. Складановська М.Г. Інноваційне навчання: активізація пізнавальної діяльності студентів / М.Г. Складановська. – Д.: ПДАБА, 2012. – 108с.
3. Фомина Н.А. Лингвистические и психологические характеристики продуктов речевой деятельности студентов с преобладанием первой сигнальной системы / Н.А.Фомина, М.А. Мирчетич // материалы VIII Международной научно-практической конференции «Психолингвистика в современном мире»: сб.науч. трудов.- Психолингвистика. – 2013. – №14

СТАНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ

В статті розглядається зміст дошкільної освіти в Україні, який дозволяє виробити специфічну стратегію і тактику взаємодії дитини, педагога та сім'ї у процесі навчання, завдяки аналізу програм виховання та навчання дітей дошкільного віку досліджуваного періоду 90-тих років ХХ ст.

Ключові слова: дошкільна освіта, програми, батьківський обов'язок.

Постановка проблеми. Період розвитку наукової теорії змісту дошкільної освіти припадає на реформування освіти в Україні, що призвело до централізації та формалізації механізму організації й управління освітою. Державотворчі процеси в Україні, скрутне економічне становище в державі наклало відбиток і на системі дошкільної освіти. З різних причин дошкільні навчальні заклади не всі діти могли відвідувати, скоротилась і чисельність дошкільних установ. Таким чином не всі діти мали можливість отримати належну дошкільну підготовку й мати однакові стартові можливості на початку вступу до школи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У кінці 80-х – початку 90-х років багато педагогів-методистів учених займалися питанням навчання дітей читанню (А. Богуш, Д. Ельконін, В. Едигей, Л. Журова, К. Крутій, А. Максакова та ін.). Використовуючи різні принципи (фонемний, складовий), навчання читанню відбувалося на моделюванні звукового складу слова (М. Вашуленко, Д. Ельконін, В. Левін), або за рахунок кольору, звука та ін., що сприяло механічному запам'ятовуванню слів (О. Декролі, М. Зайцев, М. Монтессорі, Є. Шулешко).

Також у документах МОН України зазначалась необхідність створення умов для здобуття дітьми, які не відвідують дошкільні заклади, дошкільної освіти в різноманітних формах, використовуючи можливості та кадровий потенціал дошкільних навчальних закладів, а також провести роз'яснювальну роботу серед батьків щодо обов'язковості дошкільної освіти як умови для подальшої успішної навчальної діяльності дітей. Водночас у Законі України «Про дошкільну освіту» зазначено у статті 8, §1: «Сім'я зобов'язана сприяти здобуттю дитиною освіти в дошкільних та інших навчальних закладах або забезпечити дошкільну освіту в сім'ї відповідно до вимог Базового компонента» [1]. Стаття 36 означеного Закону визначає як батьківський обов'язок «забезпечити умови для здобуття дітьми старшого дошкільного віку дошкільної освіти за будь-якої форми» [2] С.155.

Виклад основного матеріалу. 90-ті роки ХХ-го століття характеризуються розбудовою державності України, духовним відродженням українського народу, переходом до ринкових відносин та входженням країни у високоцивілізоване світове співтовариство. Видана у 1993 році Державна національна програма «Освіта (Україна ХХІ століття)» [3] вказує на необхідність розвитку творчих здібностей кожної особистості, на побудову навчання з урахуванням індивідуальних особливостей дитини, починаючи вже з перших сходинок освіти – дошкільної освіти. Цей перший законодавчий акт був прийнятий 1-м Всеукраїнським з'їздом працівників освіти у 1993 році

як революційний підхід до перебудови освіти.

У програмі освіти був окремих розділ «Дошкільне виховання», який вніс нове в систему дошкільного виховання – у ньому було зазначено, що дошкільне виховання є першою вихідною ланкою освіти! Для цього необхідно було створити для дошкільних закладів єдину державну програму (національну).

Концептуальні положення теорії дошкільного виховання були спрямовані на використання потенційних неповторних можливостей розвитку кожної дитини, формування індивідуально-творчих початків особистості дошкільника. У період від народження до семи років закладається фундамент для набуття в подальшому будь-яких спеціальних знань, умінь і навичок, засвоєння різних видів діяльності. У цьому зв'язку особливого значення набував «базовий компонент» дошкільної освіти, оновлення змісту, форм і методів дошкільного виховання з урахуванням вікових і індивідуальних особливостей дітей, розробка державних і авторських програм, які б сприяли реалізації творчих здібностей кожної дитини.

Саме це спонукало вчених до написання в Україні у 1991-1993 роках понад 20 альтернативних програм виховання та навчання дітей дошкільного віку, які б спиралися на принципи демократизації і гуманізації. Зупинимось детальніше на програмах «Дитина в дошкільні роки», «Українське народознавство», «Витоки мовленнєвого розпитуку дітей дошкільного віку» та «Малятко».

За програмою «Дитина в дошкільні роки», виданою у 1991 році [4], дітей середньої групи вчили володіти граматичними формами схожих слів російської та української мови. Діти шостого року життя (старша група дитячого садка) вправлялися в умінні аналізувати слова. У підготовчій до школи групі продовжували працювати над поняттям «звук», «буква», «склад» і складали 1-х 2-х складові слова. Учили читати реченні в «Абетці».

Отже, на заняттях з навчання грамоти діти вчилися вимовляти звуки, виділяти їх у словах, утворювати нові слова за допомогою префіксів та суфіксів тощо. На заняттях з розвитку мовлення 5-7 хвилин відводилось на закріплення та розвиток знань з граматики чи на самостійне читання невеликих текстів із 2-х, 3-х речень. Під час індивідуальної роботи з дошкільниками вихователь працює над закріпленням отриманих дитиною знань на заняттях з розвитку мовлення чи навчання грамоти; над технікою читання, над навчанням дітей розуміти зміст прочитаного.

Така робота з дітьми з навчання читання приносить, безумовно плідні результати. Але, навчаючи дітей читати у більш ранньому віці, урахуовуючи індивідуально-психологічні особливості, ми даємо можливість їм отримати інформацію без допомоги дорослого розвиваючи тим самим інтерес до навчання, а використання нестандартних форм навчальної роботи запобігає стомлюванню дитячого організму.

Вихователям дошкільних закладів дозволялося використовувати в роботі з дітьми різні альтернативні методики і програми, проте орієнтуватися вони повинні були у кінцевому результаті навчання на показники, що містилися у кінці кожного розділу програми «Малятко» відповідної вікової групи.

Практичною реалізацією принципів демократизації і гуманізації виховного процесу в дитячому садку є народознавчі, людинознавчі підходи.

У 1993 році виходить з друку програма «Українське народознавство» під ке-

рівництвом А. Богуш [5]. Науковець зауважує, що знання свого родоводу, історичних та культурних надбань предків необхідні не лише для піднесення національної гідності, а й для використання кращих традицій у практиці виховання підростаючого покоління.

Авторський колектив пропонує дошкільним працівникам своє бачення програми прилучення дітей до українських національних традицій, звичаїв, культури, ознайомлення малюків перш за все з рідним краєм, оселею, домівкою, стежиною, яка веде до ставу, озера, квіткою, яка щодня зустрічає дитину на цій стежині, тобто з найближчим рідшим докільям, а від нього вже до інших просторів України.

Програма побудована за регіональним принципом ознайомлення дітей з рідним краєм, який перегукується з загально дидактичним принципом – від близького до далекого, від знайомого до незнайомого. Безумовно, авторському колективу не вдалося в пропонованій програмі охопити специфіку традицій та звичаїв усіх регіонів України, та, мабуть, це і неможливо. Вони залишили право за кожним дошкільним закладом, за кожним вихователем самостійно добирати місцевий краєзнавчий матеріал, вести його пошуки разом зі своїми вихованцями та їх батьками, дідусями та бабусями.

Водночас науковці застерігають дошкільних працівників від однобічного захоплення місцевим матеріалом. Дітей потрібно знайомити як із загально традиційними українськими традиціями та звичаями, посудом, одягом, їжею тощо, так і з регіональними, місцевими.

Окремих занять з народознавства програмою не передбачається. Зміст пропонованої програми можна виконувати на заняттях з усіх розділів основної програми виховання та навчання у дитячому садку. На заняттях на ознайомлення дітей з навколишнього дійсності (іграшки, посуд, одяг, їжа, взуття, символи, рід, родовід, Україна тощо), з природи (рідна природа, календарні сезонні свята, обряди), художньої літератури (казки, малі жанри українського фольклору, оповідання українських письменників класиків та сучасних), образотворчої діяльності (народні промисли, розписи, скульптура, мистецтво), праці (виготовлення виробів), музичних (пісні, танці, вечорниці), в гуртковій роботі.

Тематика занять, що пропонується для відповідної вікової групи, є орієнтовною і рухомою. Вихователь має право доповнювати їх та варіювати теми в межах вікових груп у залежності від рівня розумового та мовленнєвого розвитку дітей, місцевих та регіональних умов, мовного режиму групи чи дошкільного закладу.

У ході виконання програми з народознавства рекомендувалося особливо бути уважним до словникової роботи. Дітям слід пояснити (та показати наочно) кожне слово, його походження, вимову, наголос. Тому радили вихователям, добираючи місцевий, регіональний матеріал, обов'язково складати тлумачні тематичні словники, зв'язавши їх із відповідними літературними словниками.

У 1997 році виходить з друку програма та методичні рекомендації «Витоки мовленнєвого розпитку дітей дошкільного віку» за редакцією А. Богуш [6]. Програма розрахована на роботу з дітьми від двох до 7 років. Оскільки на той час діти від народження до двох років життя виховувались у сім'ї, у програмі наводились лише базисні характеристики мовленнєвого розвитку таких дітей: «Витоки мовленнєвого розвитку...» складалися з чотирьох розділів: «Мовленнева діяльність дітей у дошкіль-

ному закладі»; «Мовленнєва діяльність, мовленнєве спілкування, розвиток мовлення рідною мовою» (програма); «Художньо-мовленнєва діяльність дітей дошкільного віку»; «Програма художньо-мовленнєвої діяльності».

Пізніше запропоновані матеріали «Витоків...» були доопрацьовані відповідно до Базового компонента дошкільної освіти і видані у 2004 році як «Мовленнєвий компонент дошкільної освіти» [7].

Отже, у 1999 році вийшов із друку Базовий компонент дошкільної освіти (БКДО), представляючи собою стандарт дошкільної освіти. БКДО визначає обов'язковий мінімум змісту основних освітніх програм, обсяг навантаження, вимоги до рівня розвиненості, вихованості та навченості дитини семи (шести) років, а також умови, за яких вони можуть бути досягнуті [8].

Базовий компонент дошкільної освіти – це мінімально достатній та необхідний дитині для нормального функціонування в навколишньому середовищі ступінь компетентності, який передбачає набір особистісних властивостей, розвинених потреб і здібностей, елементарних теоретичних уявлень та життєво важливих практичних умінь, що гарантують дошкільнику придатність до життя, вміння орієнтуватись у ньому, адекватно реагувати на явища, події, людей.

Базовий компонент дошкільної освіти визначив і кінцеву мету дошкільної освіти – сформувані базис особистісної культури дитини через відкриття їй світу в його цілісності та різноманітності як сукупності чотирьох сфер життєдіяльності – «Природа», «Культура», «Люди», «Я сам» [9].

Розробка змісту БКДО та його реалізація враховує, принаймні, три позиції: базисні характеристики особистості, якісні новоутворення та вікову сенситивність.

Базисними характеристиками дитини-дошкільника психологи визнають такі психічні якості та властивості, як-то: креативність, ініціативність, самостійність і відповідальність, довільність, свобода поведінки і безпека, самосвідомість і самооцінка.

Якісними новоутвореннями психічного розвитку, за даними психологів (Л.С. Виготський, О.В. Запорожець, Д.Б. Ельконін, О.М. Леонтьєв та ін.), є класична формула «Я-сам» трирічної дитини, оволодіння діалогічним (у молодшому віці) і монологічним (у середньому віці) мовленням; поява плануючої, регулюючої функції у 6 років; довільність поведінки; самостійність дітей старшого дошкільного віку тощо.

Під сенситивними періодами розвитку розуміють найбільш сприятливий вік для засвоєння певного матеріалу, набуття знань, умінь і навичок у певному виді діяльності, наприклад, в оволодінні мовою – від 2 до 5 років.

У БКДО відсутні змістові лінії, пов'язані з мовою, мовленням і спілкуванням. Водночас завдання з розвитку мовлення дитини є складовим змістового аспекту кожної з означених сфер.

Після видання у 1997 році проекту Базового компонента дошкільної освіти в Україні (БКДО), авторським колективом програми «Малютко» було доопрацьовано її зміст. У 1999 році вийшла з друку нова програма «Малютко», яка своїм змістом відповідала основним положенням Базового компонента дошкільної освіти (програмою «Малютко» 1999 року видання користувались усі вихователі ДНЗ України до 1 вересня 2009 року як такою, яку можна було вважати Базовою програмою) [10].

Так, у вересні 1999 – 2000 навчального року вихователям запропонували перейти на роботу за новою програмою «Малютко».

Авторським колективом було внесено певні корективи та доповнення у друге видання цієї програми. Вона визначає обсяг та зміст знань, умінь і навичок, засвоєння яких забезпечувало б основу розвитку та життєдіяльності особистості. У зміст програми вміщено результати багаторічних досліджень вітчизняної та світової психологічної і педагогічної науки. Обов'язковим компонентом процесу формування особистості є знання та вміння, а кінцевим його продуктом – ставлення до себе та навколишнього світу, яке проявляється в емоційно-чуттєвій сфері, судженнях та поведінці дитини.

Зміст програми орієнтує вихователів на те, чого має досягти дитина у відповідний сенситивний період розвитку, її всебічний гармонійний розвиток є завданням виховних технологій. Зміст програми побудовано на принципах науковості, доступності, послідовності викладу матеріалу, його систематичності, ускладнення відповідно до зростання вікових можливостей дітей.

У програмі зазначається, що головною метою виховання є виховання цінностей. Саме цінності здебільшого детермінують потреби, які впливають на рушійні механізми активної діяльності людини. Зміни в суспільстві зумовлюють зміни й у системі цінностей. І навпаки, з переоцінки цінностей розпочинаються зміни в соціально-політичних поглядах людей. Будь-яка система виховання має на меті зробити для кожної особистості ціннісно значущими норми й закони, якими керується суспільство. Тільки в такому разі воно матиме законослухняного громадянина й активного діяча суспільного процесу. Цінності визначають зміст виховання, а виховання прагне прищепити дітям віру у прийняті цінності. Яку систему цінностей вибирає суспільство, таким має бути і характер виховання в сім'ї, дошкільному закладі, школі, в суспільстві [10].

Зважаючи на сучасні тенденції в суспільстві, пов'язані з підвищенням престижу сім'ї та ролі сімейного виховання, яке найбільше впливає на становлення особистості саме в дошкільному віці, на можливості й бажання окремих батьків виховувати дитину тільки в сім'ї, до програми введено новий розділ «Виховання дитини в сім'ї». Його зміст торкається всіх найважливіших аспектів сімейного виховання дітей дошкільного віку на гуманістичних засадах, пропонує модель взаємин батьків і дітей на принципах взаємоповаги і взаєморозуміння, співпраці й співпричетності. У розділі акцентується увага на найперших завданнях родинного виховання та його стратегії, методах сімейного впливу на дошкільників, батьківських помилках і їх причинах, на ролі матері й ролі батька в становленні особистості дитини, на суті й складових виховного потенціалу та виховного ідеалу сім'ї.

Програма виховання дітей дошкільного віку «Малюток» 1999 року видання своїм змістом зробила новий крок у розвиток змісту дошкільної освіти. Так, розробкою стандарту дошкільної освіти й оновленим змістом програми «Малюток» завершується становлення змісту освіти періоду із середини 50-х років ХХ століття до 2000 року. Розробка цих документів виступала результатом виконання «Державної національної програми «Освіта» (Україна ХХІ століття)».

У дослідженні Т. Бондаренко (2008 р.) визначено періодизацію становлення і розвитку підготовки дітей до шкільного навчання в теорії і практиці вітчизняної педагогіки другої половини ХХ століття, в основу якої покладено мету й завдання

пропедевтики початкового навчання, що детермінували відповідні трансформації у змісті та формах підготовки дітей до навчання у школі:

Перший етап (1950-1966 рр.) – усвідомлення освітянами необхідності здійснення цілеспрямованої підготовки дітей до школи, становлення концептуальних ідей стосовно загальної мети такої роботи та визнання необхідності розробки критеріїв готовності дітей до шкільного навчання

Другий етап (1966-1986 рр.) – позначився конкретизацією мети і завдань пропедевтики початкового навчання на основі результатів численних психолого-педагогічних досліджень вікових пізнавальних можливостей дітей, які засвідчили потенційні можливості дошкільників засвоювати потенційні можливості дошкільників засвоювати основи наукових знань, що стануть підґрунтям їхньої готовності до успішного опанування навчальними програмами початкових класів.

Третій етап (1986-1991 р) – розбудова пропедевтики початкового навчання на засадах гуманізації та демократизації освітнього процесу, перенесенням акценту на соціалізації дошкільника.

Четвертий етап (1991-2000 р.) – інноваційний розвиток підготовки дітей до навчання в школі на засадах дитино центризму, визнання дитини повноправним суб'єктом освітнього процесу з пріоритетом особистісного розвитку дошкільника, метою пропедевтики початкового навчання – формування готовності дитини до навчання в школі як інтегративної якості її особистості [11].

Висновок. 90-ті роки ХХ ст. характеризуються становленням змісту дошкільної освіти в незалежній Україні. На початку 90-х років ХХ ст. у системі дошкільної освіти відбулися значні зміни: скорочено кількість дошкільних закладів, засновано нові їх типи, розроблено альтернативні програми виховання дітей. У 1991-1993 роках у державі було створено близько 20 комплексних та тематичних альтернативних програм виховання та навчання дітей дошкільного віку.

У 1999 році вперше в історії дошкільної освіти було прийнято Базовий компонент дошкільної освіти – Державний стандарт дошкільної освіти, в якому подано мінімально необхідний і водночас достатній обсяг знань дітей для майбутнього навчання їх у школі.

Отже, дослідження змісту дошкільної освіти дозволяє виробити специфічну стратегію і тактику взаємодії дитини, педагога та сім'ї у процесі навчання, внести корективи в чинний зміст та підходи до реалізації поставленої мети.

Література:

1. Закон України «Про освіту». К.: Генеза, 1996. – 36 с. С. 27.
2. Закон України «Про освіту». К.: Генеза, 1996. – 36 с. С. 29.
3. Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття) // Освіта. – 1993. – 272с.
4. Дитина в дошкільні роки: у 3-х частинах. – Запоріжжя, 1991. – Ч.І. – Ч.ІІ. – 372 с. – Ч. ІІІ. – 119 с.
5. Українське народознавство в дошкільному закладі. Програма та довідковий матеріал вихователям дошкільних закладів / А.М. Богуш, Г.І. Григоренко, В.О. Інжестойкова, Н.В. Лисенко та ін.. – Одеса.: Балтская районная типография, 1993. – 79 с.

6. Витоки мовленнєвого розпитку дітей дошкільного віку: програма та методичні рекомендації; упор. А.М. Богущ. – К. ІЗМІН, 1997. – 112 с.
7. Алла Богущ. Мовленнєвий компонент дошкільної освіти / Алла Богущ. – Одеса: Ярослав, 2004. – 176с.
8. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. – К.: Дошк. виховання, 1999. – 70с. С. 13.
9. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. – К.: Дошк. виховання, 1999. – 70с. С.12.
10. Малятко. Програма виховання дітей дошкільного віку; наук. керівник авторського колективу З.П. Плохій. – К.Педагогічна думка, 1999. – 286 с.
11. Малятко. Програма виховання дітей дошкільного віку; наук. керівник авторського колективу З.П. Плохій. – К.Педагогічна думка, 1999. – 286 с. С 4.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ КОРЕКЦІЙНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНОЇ РОБОТИ З ПІДЛІТКАМИ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ У КОНФЛІКТІ ІЗ ЗАКОНОМ

Ключові слова: пробація, делінквентна поведінка, ресоціалізація, реабілітація, соціально-педагогічна корекція.

Keywords: probation, delinquent behavior, re-socialization, rehabilitation, social and pedagogical correction.

Рівень підліткової злочинності в Україні є доволі високим. Щороку, близько 18000 дітей віком до 18 років вступають у конфлікт із законом. Проект реформування системи кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні сприяє розробці ефективної системи юстиції для неповнолітніх, яка пов'язана із прийняттям Закону України «Про пробацію» від 5 лютого 2015 р.

Пробація – це система наглядових та соціально-виховних заходів, що застосовуються за рішенням суду та відповідно до закону до засуджених, виконання певних видів кримінальних покарань, не пов'язаних з позбавленням волі. Метою пробації є забезпечення безпеки суспільства шляхом виправлення засуджених, запобігання вчиненню ними повторних кримінальних правопорушень [1].

Дослідженням проблеми делінквентної поведінки займалися такі дослідники, як Т. Алексеєнко, О. Безпалько, Н. Заверико, М. Галагузова, М. Головатий, М. Єнікеев, О. Змановська, Н. Клішевич, Е. Крайніков, Г. Кривоніс, П. Коева, В. Лютий, В. Оржеховська, М. Панасюк, П. Павленок, О. Пристанська, М. Руднева, І. Саламатіна, Й. Стоїменова та М. Стоїменова, Т. Федорченко, З. Шевців, А. Хомич, Л. Шнейдер та ін..

Тим не менше, не дивлячись на значимість цих досліджень, ряд актуальних проблем делінквентності підлітків не отримали у науковій літературі належного висвітлення, в тому числі особливості ресоціалізації та соціально-педагогічної роботи з підлітками, які знаходяться у конфлікті із законом.

Тому мета нашої роботи – теоретично обґрунтувати специфіку корекційно-реабілітаційної роботи з молоддю, що знаходиться у конфлікті із законом.

Підлітковий вік характеризується фахівцями як перехідний, складний, важкий, критичний. Звідси й неадекватність реакцій у відносинах із навколишнім середовищем, суперечність у діях і вчинках, які сприймаються дорослими, як аномалія, відхилення від загальноприйнятих правил і норм поведінки [2, 65-69].

Така поведінка розуміється як девіантна. Делінквентна поведінка є одним із видів девіантної поведінки, яка порушує закріплені в законах та інших нормативних документах найважливіші для суспільства норми. Отже, делінквентна поведінка – це поведінка індивіда, що порушує норми громадського правопорядку, загрожує благополуччю інших людей або суспільству взагалі та може бути правомірно покараною [3, 59].

Соціально-педагогічна робота з підлітками, що знаходяться у конфлікті з законом, полягає, у тому, щоб створити умови для ефективної ресоціалізації та соціально-педагогічної реабілітації такого підлітка.

Ресоціалізація – це комплекс заходів стосовно осіб девіантної поведінки, спрямований на відновлення їх соціального статусу, утрачених чи несформованих соціальних навичок, переорієнтацію соціальних та референтних орієнтацій девіантів за рахунок включення їх у нові, позитивно орієнтовані відносини та види діяльності [5, 220].

Соціально-педагогічна реабілітація – це система заходів виховного характеру, спрямованих на формування особистісних якостей, значимих для життєдіяльності дитини, активної життєвої позиції дитини, які сприяють інтеграції її в суспільство; на оволодіння необхідними позитивними соціальними ролями, правилами поведінки в суспільстві; на отримання необхідної освіти. *Така реабілітація пов'язана з виправленням підлітка, а саме завдяки соціально-педагогічній корекції делінквентної поведінки [3, 71].*

Соціально-педагогічна корекція – система спеціальних педагогічних впливів, спрямованих на виправлення недоліків у поведінці, розвитку та соціалізації особистості [6, 134].

Дослідники виділяють такі основні завдання реабілітаційної роботи з підлітками, що знаходяться у конфлікті із законом: поступове зниження частоти і міри вираженості девіантних дій; ресоціалізація через якісно-кількісні зміни в мотиваційній сфері особи; виявлення і корекція неконструктивних стилів міжособистісних стосунків; виявлення дефектів в структурі особи, визначення адекватніших способів їх компенсації, вибір соціально схвалюваної діяльності; вдосконалення саморегуляції; корекція негативного образу батьків і дитячо-батьківських стосунків; розширення соціальних зв'язків і позитивного соціального досвіду особи; підвищення рівня соціальної успішності і адаптації за умови, якщо у підлітка вдасться розбудити потребу в самовдосконаленні, самовихованні і якщо він стає активним суб'єктом корекційної роботи [7, 63].

Проектуючи процес соціально-педагогічної реабілітації, доцільно передбачати у реальній програмі дій відповідні організаційні етапи роботи з дітьми та молоддю, схильними до делінквентної поведінки: проведення соціально-медико-психолого-педагогічної діагностики клієнта (*від 4 до 10 тижнів*); складання індивідуальної комплексної програми реабілітації; реалізацію індивідуальної комплексної програми реабілітації (*9-10 місяців, через 6 місяців перевірка досягнутих результатів*); збереження і зміцнення отриманих соціально значущих результатів корекції особистості [4, 243].

В науковій літературі виділяють такі принципи соціально-педагогічної реабілітації: опора на позитивні якості особистості; реалізація потреби дитини чи підлітка у самоствердженні; формування життєвих прагнень, устремлень на професійне самовизначення; розвиток позитивних інтересів і вищих духовних цінностей; глибока повага і довіра до підлітка; включення в особистісно значиму суспільно-корисну діяльність [6, 130].

Виходячи із вище названих принципів соціально-педагогічної реабілітації, можна окреслити функції, які вона спроможна вирішувати: *відновлювальну* (відновлення позитивних якостей); *компенсаторну* (формування в підлітка прагнення

компенсувати певний недолік завдяки зусиллю в діяльності в тій галузі, в якій може швидко домогтися успіху); *стимулюючу* (активізація позитивної суспільно-корисної діяльності підлітка); *виправну* (виправлення негативних якостей підлітків) [6, 135].

Науковці виділяють такі методи і форми роботи з делінквентними підлітками [4, 250]: методичні прийоми стимулювання: схвалення, похвала, довіра, оцінка, заохочення, подяка, нагорода тощо; прийоми методу гальмування: зауваження, попередження, які покликані допомогти дитині усвідомити та усунути свої недоліки; профілактичні засоби: навіювання, пояснення, бесіда чи громадський вплив, які викликають рух думок і почуттів, сприяють пізнанню дійсності моральні ідеали. Помітну роль у ході соціально-педагогічної реабілітації відіграють методи переконання, перебудови самосвідомості, методи регламентації поведінки (заборона, обмеження, вказівки), методи переучування та переключення, спрямовані на зміну системи особистісних якостей підлітка.

У 2010 році проект «Реформування системи кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні» (проект РСКЮ) розпочав впровадження пілотної моделі «Центр відвідування для дітей та молоді, які перебувають у конфлікті з законом», яка дозволяє організувати ресоціалізацію неповнолітньої особи, звільненої від відбування покарання з випробувальним терміном.

Основним інструментом впровадження Проекту в місті Запоріжжі є Центр відвідування для дітей та молоді, які перебувають у конфлікті з законом. 17 вересня 2015 року відбулось відкриття другого в Запорізькій області Центру відвідування на базі Запорізького міського центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді.

Наразі, такий Центр відвідування відкритий в 2011 році в м. Мелітополі на базі Мелітопольського міського центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. У рамках Проекту РСКЮ планується відкрити ще 4 таких центри в Києві, Івано-Франківську, Житомирі та Маріуполі.

Таким чином, аналіз та узагальнення теоретичної бази дозволили визначити, що серед усіх існуючих форм соціально-педагогічної роботи з особами, звільненими від відбування покарання з випробуванням, та засудженими до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, поведінкова корекція у поєднанні з соціальною реабілітацією визнається однією з найбільш адекватних і ефективних форм дії на особу з девіантною поведінкою.

Особливостями соціально-педагогічної корекції є комплексний підхід до вирішення зазначеної проблеми, впровадження комплексних програм, використання специфічних форм та методів, завдяки яким передбачається зниження рівня рецидивної злочинності підлітків.

В Україні підхід до відновного правосуддя пов'язаний з наглядом за поведінкою підлітка і проведення з ним виховної й індивідуально-профілактичної роботи, надання необхідних соціально-реабілітаційних послуг.

Виконане дослідження не висчерпує всіх аспектів висвітлення проблеми перевиховання неповнолітніх. Подальшого дослідження потребує специфіка залучення соціальним педагогом до корекційно-реабілітаційної роботи батьків, вчителів як рівноправних суб'єктів соціально-виховного впливу, спрямованому на подолання негативних рис особистості, що сформувалися під впливом негативних умов соціуму та накопичення банку ресоціалізаційних програм.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України «Про пробацію» №160-VIII від 05.02.2015 р. / Відомості Верховної Ради (ВВР). К. – 2015, № 13, 93 с.
2. Афанасьєва В. В. Психолого-педагогічні проблеми соціальної адаптації девіантних підлітків / В.В. Афанасьєва // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2009. – №2. – С. 65-69
3. Соціальна педагогіка: мала енциклопедія / За заг. ред. проф. І. Д. Звереві. – К: Центр учбової літератури, 2008. – 336 с.
4. Пенішкевич Д.І., Тимчук Л.І. Соціальна педагогіка: Модульна технологія навчального курсу: рек. М-вом освіти і науки України як навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів / Д.І. Пенішкевич, Л.І. Тимчук. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2010. – 496 с.
5. Заверико Н. В. Соціальна педагогіка: навч. посібник. – К: Видавничий дім «Слово», 2011. – 240 с.
6. Технології соціально-педагогічної діяльності: навч. посіб. для студентів напряму підготовки «Соціальна педагогіка» / За заг. ред. Н.В. Заверико. – Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2014. – 280 с.
7. Теслюк В. М. Методичні рекомендації з підготовки до семінарських занять із дисципліни „Технології соціально-педагогічної діяльності” для підготовки фахівців напряму 0101 “Педагогічна освіта” зі спеціальності 6.010103 “Соціальна педагогіка”. – К: НАКККиМ, 2010. – 157 с.

ОСВІТА ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ЧИННИК РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

В останні роки в Україні відбуваються серйозні соціальні й економічні зміни, які впливають безпосередньо на розвиток освіти. Тому для розв'язання ключових проблем самовизначення особистості в сучасному суспільстві, потрібно спиратись на досвід освіти західних країн, адаптуючи його до національного ґрунту, паралельно долаючи недоліки системи освіти, які послаблюють конкурентоспроможність нашої країни.

В. Андрущенко наголошує: «Україна, як власне і весь світ, перебуває в очікуванні нової епохи і одночасно намагається відшукати соціальну, економічну та науково-технологічну платформу виживання, нову парадигму підготовки людини до життя, яка б забезпечила не лише адаптивне ставлення до дійсності, але й розвиток самої дійсності у відповідності до людських вимірів життя, продиктований ідеалами ХХІ століття» [1, с.7].

На даному етапі свого розвитку українське суспільство переживає чергову кризу, яка суттєво впливає на розвиток української освіти, а саме:

- залишковий принцип фінансування освіти та культури;
- зниження соціального престижу освіти в українському суспільстві;
- низьким рівнем сформованості духовності у молоді;
- відсутністю нової моделі розвитку української системи освіти.

Основним джерелом розвитку сучасного суспільства стає спроможність людства до постійного розширення знань. В центрі такого суспільства стоїть освіта і наука, високий рівень розвитку людського капіталу. Людські знання стають головною продуктивною силою сучасного суспільства, відбувається формування особистості, яка володіє сучасними освітніми можливостями, завдяки яким їй вдається досягати поставлених цілей у своїй життєдіяльності.

На думку, Б.С. Гершунського суспільство стає дедалі більш людиноцентричним. Індивідуальний розвиток особистості за таких умов є, з одного боку, основним показником прогресу, а з другого – головною передумовою подальшого розвитку суспільства. І тільки країна, яка забезпечує пріоритетний розвиток системи освіти, зможе претендувати на гідне місце в світовому співтоваристві, бути конкурентоспроможною [3, с.59].

Таналіз наукової літератури з означеної проблеми дає змогу, виділити певні фактори, які впливають на освіту і безпосередньо на формування образу людини. А так як освіту не можна розглядати поза зв'язком із суспільством то на сьогодні вона повинна робити відповіді на виклики розвитку цивілізації, а саме:

- необхідністю забезпечити високу функціональність людини в умовах, коли зміна ідей, знань і технологій відбувається набагато швидше, ніж зміна поколінь людей;

- здатністю жити і діяти інтенсивному світі, нести частку відповідальності за нього, бути, по суті, не тільки громадянином країни, а й громадянином світу;
- розумінням того, що людина це найвища цінність, відповідно до своїх природних здібностей, що лише її здібності зможуть забезпечити високий демократизм суспільства;
- виробити у людини здатність до свідомого й ефективного функціонування в умовах небувалого ускладнення відносин у глобалізованому, інформаційному суспільстві.

Виклики суспільства вимагають нового формату освіти, нових освітніх стратегій, які формують спроможність людини бути адекватною і темпам суспільних змін.

Таким чином, українська освіта повинна бути орієнтована на формування компетентної особистості яка має рівний доступ до якісної освіти, щоб бути конкурентоздатною на світовому ринку праці.

Логічним була поява Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. Метою Національної стратегії є:

- підвищення доступності якісної, конкурентоспроможної освіти відповідно до вимог інноваційного сталого розвитку суспільства, економіки;
- забезпечення особистісного розвитку людини згідно з її індивідуальними здібностями, потребами на основі навчання протягом життя[5].

Ключовою проблемою XXI століття є самовизначення особистості в динамічному, технологічному, інформаційному суспільстві, з високою ступенем соціальних, економічних та екологічних ризиків. Щоб цей процес мав позитивний результат, потрібно мати знання, наповнені сучасним змістом. Освіта постала перед раніше невідомими завданнями, тому вона повинна носити випереджальний безперервний характер.

О. Бейко наголошував на тому, що у сучасному світі освіта має:

- бути максимально індивідуалізованою;
- будуватися на найкращих освітніх технологіях;
- перебувати в безперервному розвитку [2,с.83].

Таким чином, система освіти України повинна забезпечити здатність людини до самоосвіти, сформувані вміння самостійно орієнтуватися в накопиченому людством досвіді, забезпечити набуття вмінь використання інформаційно-комунікаційних технологій для розв'язання поставлених задач, усвідомлення можливостей їх використання.

Сучасний розвиток світу вимагає від особистості постійно підвищувати свої професійні якості, застосовувати передові педагогічні та інформаційно-комунікаційні технології у своїй професійній діяльності, успішно розв'язувати як загальнокультурні, так й освітні задачі, направлені на навчання, розвиток та виховання активних членів суспільства.

На даний час в Україні виявляються наступні тенденції розвитку системи освіти:

- формування системи безперервної освіти як універсальної форми діяльності, спрямованої на постійний розвиток особистості протягом усього життя
- створення єдиного інформаційного освітнього простору;

- активне впровадження нових засобів і методів навчання, орієнтованих на використання інформаційних технологій;
- синтез засобів і методів традиційної і комп'ютерної освіти;
- створення системи випереджальної освіти.

Сьогодні перед Україною як ніколи гостро стоїть проблема формування рівня освіченості підрастаючого покоління, яке в майбутньому впливатиме на частку участі нашої держави в глобалізаційних процесах, становленню інформаційного суспільства, що дасть змогу посилити конкурентоспроможність нашої країни.

Освіта XXI століття – це освіта для відповідальної особистості, здатної до самоосвіти і саморозвитку, яка вміє критично мислити, працювати з різноманітною інформацією. Але головною особливістю людини сучасного суспільства є її здатність використовувати набуті знання і вміння для розв'язання проблем, прагнення змінити на краще своє життя і розвиток своєї країни.

Стратегічними завдання реформування освіти в Українській державі є:

- відродження і розбудова національної системи освіти як найважливішої ланки виховання свідомих громадян Української держави.
- виведення освіти в Україні на світовий рівень шляхом докорінного реформування її концептуальних, структурних, організаційних засад.
- подолання монопольного становища держави в освітній сфері через створення на рівноправній основі недержавних навчально-виховних закладів.
- формування багатоваріантної інвестиційної політики в галузі освіти

Підсумовуючи вище сказане, робимо такий висновок, що розвиток української освіти повинен бути пов'язаний з такими сучасними тенденціями світового і суспільного розвитку, як інтенсивна зміна традиційних моделей навчання, створення експериментальних і альтернативних навчальних закладів, а також з процесом інтеграції в європейський освітній простір, демократизацією, вільним вибором програм навчання, створенням системи безпервної освіти, її гуманізацією, інформатизацією.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. В. Андрущенко Філософія освіти XXI століття: пошуки пріоритетів/ Філософія освіти – Київ, 2011р. –С. 6-12.
2. Бейко О. Освіта – основний чинник розвитку цивілізації. // Суспільні реформи та становлення громадянського суспільства в Україні: Матеріали наук.-практ. конф. / За заг. Ред. В.І. Лугового, В.М. Князева. – К.: Вид-во УАДУ, 2001.– с. 83–85.
3. Гершунский Б. С. Философия образования для XXI века (В поисках практико-ориентиров. образовательных концепций) / Б.С. Гершунский. – М.: Интердиалект, 2008г.
4. Кремень В. Філософія людиноцентризму у світлі національної ідеї / В. Кремень // Вища освіта України. – 2009. – №1. – С. 5–13.
5. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року Указ Президента України; Стратегія від 25.06.2013 № 344/2013 – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/344/2013/conv>

